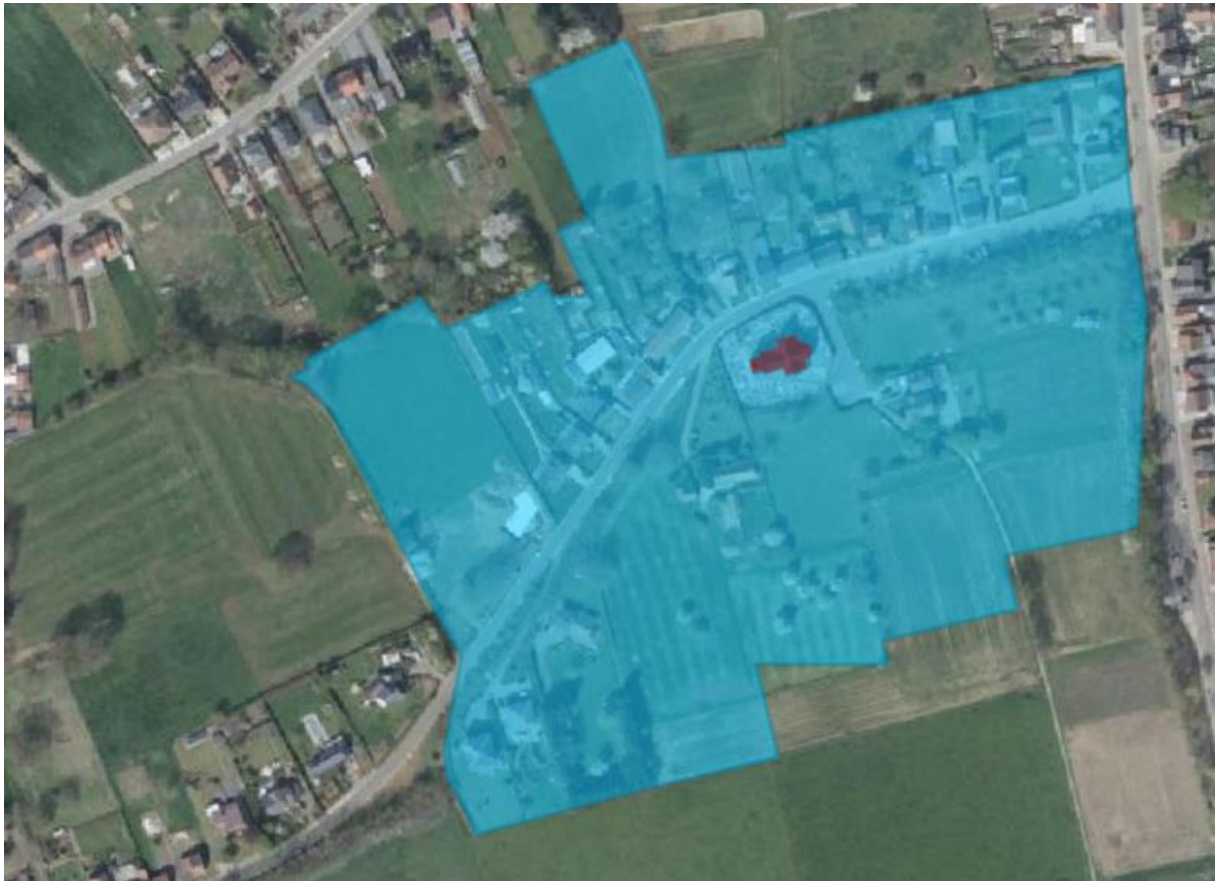

BEHEERSPLAN ONROEREND ERFGOED

Parochiekerk Sint-Martinus met omgeving

Naam van het onroerend erfgoed:

Parochiekerk Sint-Martinus met omgeving

Ligging:

Tielt-Winge, Optielt

Beheersplan opgemaakt door:

HEKATE erfgoedonderzoek

Bostsestraat 1

3300 Tienen

Opdrachtgever:

Gemeente Tielt-Winge

Kruisstraat 2

3390 Tielt-Winge

Getekend door:Gonda Callaert (Signatur

Getekend op:2021-09-28 16:21:35 +02:0

Reden:Ik keur dit document goed

1. Inhoudsopgave

1.	IDENTIFICATIE	7
1.1.	Administratieve gegevens.....	7
1.2.	Perimeter van het beheersplan	8
1.3.	Participatie en communicatie	9
2.	HISTORISCHE NOTA.....	10
2.1.	Beknopte historiek van Tielt – Optielt.....	10
2.2.	Ontwikkeling van het gehucht Optielt	11
2.3.	De parochie Sint-Martinus.....	16
2.4.	Historiek van de Sint-Martinuskerk.....	17
2.5.	Historiek van het kerkhof.....	23
3.	INVENTARISATIE HUIDIGE TOESTAND EN TOESTANDSRAPPORT	25
3.1.	Algemene beschrijving.....	25
3.1.1.	Geografische ligging	25
3.1.2.	Traditioneel landschap.....	25
3.1.3.	Biologische waarderingskaart	26
3.2.	De dorpskern	27
3.2.1.	Straatbeeld	27
3.2.2.	Open ruimte versus bebouwing	28
3.2.3.	Wegenis.....	28
3.2.4.	Individuele panden	29
3.2.5.	Waarderingscategorieën individuele panden	29
3.3.	Het landschappelijk erfgoed	30
3.3.1.	Taluds aan de Blerebergstraat en Optielt.....	30
3.3.2.	Zone ten noorden van de straat Optielt	30
3.3.3.	Zone ten zuiden van de straat Optielt	31
3.4.	De Sint-Martinuskerk.....	34
3.4.1.	Exterieur.....	34
3.4.2.	Interieur	38
3.4.3.	Cultuurgooederen	43
3.4.4.	Klokken	46
3.5.	Het kerkhof.....	48
3.5.1.	Algemene beschrijving	48
3.5.2.	Inventaris erfgoedwaardige graftekens.....	50
4.	ERFGOEDWAARDEN	54
4.1.	Verslag van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 25 juni 1981	54

4.1.1. De Sint-Martinuskerk.....	54
4.1.2. Het dorpsgezicht	54
4.2. Explicitering van de waarden	56
4.2.1. Kerkhof	56
4.2.2. Het dorpsgezicht	56
5. BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN.....	57
5.1. Basisprincipes.....	57
5.2. De Sint-Martinuskerk.....	57
5.2.1. Toekomstig gebruik.....	57
5.2.2. Regelmatig onderhoud van het kerkgebouw	58
5.2.3. Cultuurgoeieren: regelmatig onderhoud	58
5.2.4. Het orgel: regelmatig onderhoud.....	59
5.2.5. De klokken: regelmatig onderhoud.....	59
5.2.6. Archeologie	59
5.3. De dorpskern	60
5.3.1. Opwaarderen van de dorpskern met behoud van het historische dorpsbeeld	60
Opmaak van een doordacht vergroenings- en beeldkwaliteitsplan	60
Respect voor het historisch evenwicht tussen bebouwde en onbebouwde percelen	60
Maximaal behoud van de boomgaarden, landbouw- en weidelandschappen.....	60
Behoud van trage wegen en zo de doorwaadbaarheid van het gehucht.....	60
Behoud van zichtassen.....	60
5.3.2. Behoud en versterking van het straatbeeld	61
Behoud van de typologie van bescheiden ééngesinswoningen met gevarieerd gabarit	61
Behoud van de private stoepen.....	61
Behoud van de gevarieerde rooilijn.....	61
Aangepaste aanleg van opritten en voortuinen.....	62
5.3.3. Behoud van individuele panden	62
Elk pand heeft zijn eigen geschiedenis en stijl	62
Bewaren gaat altijd voor vernieuwen.....	62
5.3.4. Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap	62
Maximaal behoud van de open ruimte	63
Beheer van de graslanden	63
Beheren en herstellen van kleine landschapselementen	63
Beeldbepalende solitaire groenelementen in private tuinen.....	68
5.3.5. Openbare ruimte als bepalende factor in de beleving van het historische dorpsbeeld	69
Inrichting van de openbare ruimte aansluitend bij het beeld van de landelijke dorpskern	69

Behoud van de taluds.....	69
Parkeergelegenheid.....	69
Verwijderen of herstellen van storende elementen	69
Dier- en milieuvriendelijke openbare verlichting	69
5.3.6. Evenwicht tussen erfgoedwaarden en nieuwe ingrepen	70
Erfgoed en duurzaamheid	70
Erfgoed en vervangende nieuwbouw	70
Erfgoed en energiezuinigheid	71
Erfgoed en visuele ingrepen.....	72
5.4. Het kerkhof.....	73
5.4.1. Behoud van de herkenbaarheid als “kerkhof”	73
5.4.2. herwaardering van het kerkhof	73
Een doordacht vergroeningsplan	73
Openhouden van zichten naar het achterliggende landschap	73
Aangepaste materialen.....	73
Betere visuele integratie van de kerkhofmuur in het dorpsgezicht.....	73
Herstellen van het oostelijke toegangshek	74
Meubilair.....	74
5.4.3. Waarderingscategorieën individuele graftekens	74
5.4.4. ZEN-erfgoed.....	76
5.4.5. Onderhoud van de waardevolle graftekens.....	76
5.4.5. Peter-of meterschap	76
5.5. Archeologisch erfgoed.....	76
6. MAATREGELEN.....	77
6.1. Algemeen.....	77
6.2. De Sint-Martinuskerk.....	77
6.3. Openbare ruimte.....	79
6.4. Gebouwd erfgoed binnen het dorpsgezicht.....	80
6.5. Kerkhof en funerair erfgoed	81
6.6. Landschappelijk en houtig erfgoed.....	82
6.7. Archeologisch erfgoed.....	83
6.8. Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	84
7. OPVOLGING EN EVALUATIE	84
7.1. Onderhoudslogboek.....	84
7.2. Bijkomende premie van 10% voor ‘voorbeeldige beheerders’	84
7.3. Overgangsbepalingen:	85

8.	EXTRA TOEVOEGINGEN	85
9.	BIBLIOGRAFIE	86
10.	RELICTFICHES	87

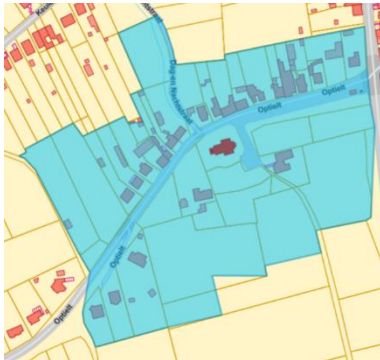
1. IDENTIFICATIE

1.1. Administratieve gegevens

Naam van het onroerend erfgoed:

De sint-Martinuskerk met haar omgeving

Beschermingsbesluit(en)

Het orgel in de Sint-Martinuskerk te Tielt werd als monument beschermd bij koninklijk besluit van 12 oktober 1981; op 19 december 2014 werd een administratieve fout rechtgezet met een wijzigingsbesluit.

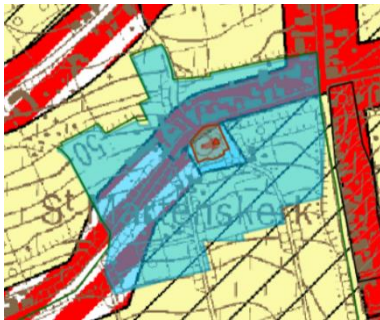
De Sint-Martinuskerk met haar omgeving werden respectievelijk beschermd als monument en dorpsgezicht bij koninklijk besluit van 23 oktober 1981.

Bron: www.geo.onroenderfgoed.be

Kadastrale ligging

Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C. De perceelnummers zijn terug te vinden op het afbakeningsplan van de bescherming (zie punt 2.1.); de recente perceelnummers op de individuele relictiches (hfdst. 10).

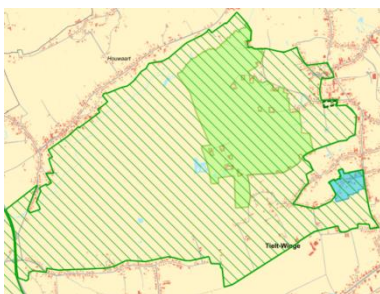
Juridische toestand

Gewestplan Aarschot- Diest: woongebied (rood); woongebied met een landelijk karakter (rood-wit gearceerd) en agrarisch gebied (geel)

Bron: www.geo.onroenderfgoed.be

Beleidskader

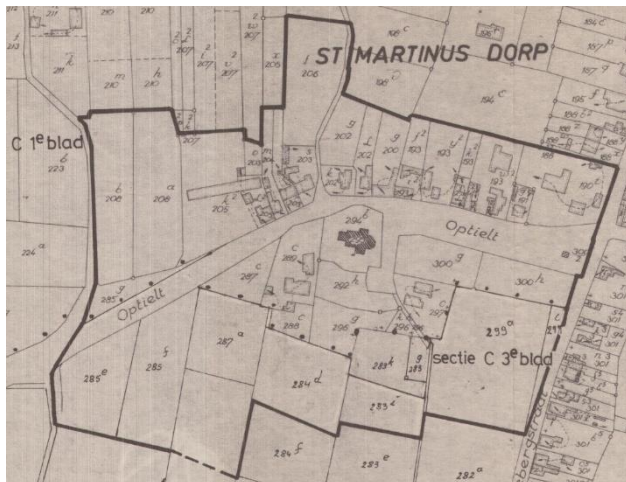

Landschappelijk geheel 'Walenbos': ID 135081. Het gearceerde gebied is de volledige ankerplaats, het groen gemarkeerde gebied is de gedeeltelijke bescherming van de ankerplaats (MB 6 mei 1981)

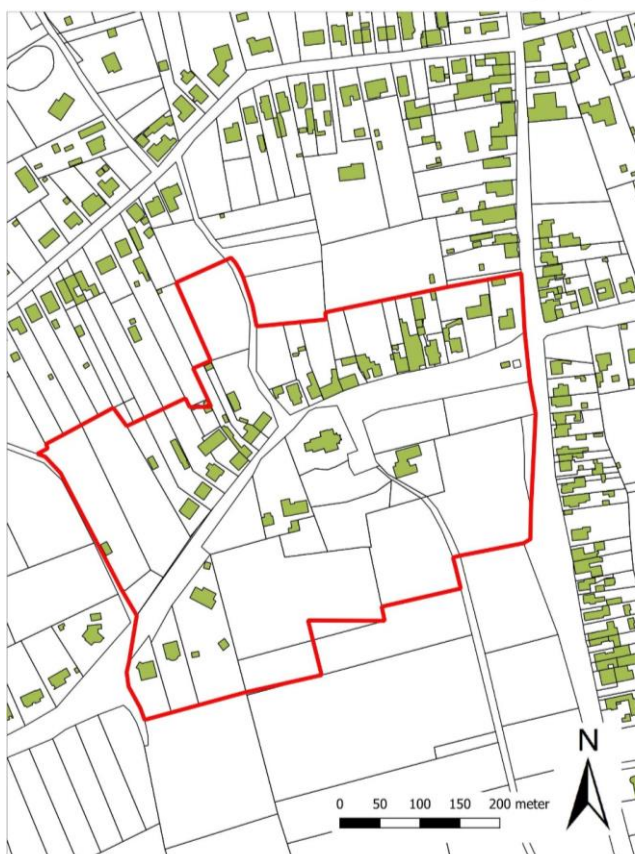
Bron: www.geo.onroenderfgoed.be

1.2. Perimeter van het beheersplan

De perimeter van het beheersplan valt samen met de afbakening van het beschermde dorpsgezicht.

Afbakeningsplan KB 3-10-1981 – Bron: Leuven, Archief
Onroerend Erfgoed, Beschermingsdossier.

1.3. Participatie en communicatie

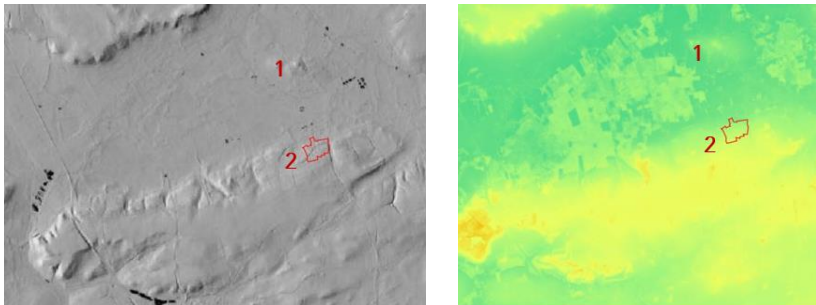
Initiatiefnemer voor het beheersplan is de gemeente Tielt-Winge. Op 13 juni 2018 werd door de gemeente een startvergadering gehouden met als genodigden Onroerend Erfgoed, de beheerscommissie samengesteld uit belanghebbenden (kerkfabriek, inwoners, museum44, ...) en HEKATE erfgoedonderzoek. Op 4 oktober 2018 werd voor de inwoners van de deelgemeente Meensel-Kiezegem en het gehucht Optielt een infovergadering gehouden over de inhoud, de totstandkoming en de voordelen van een beheersplan. Dit gebeurde in aanwezigheid van de betrokken schepenen, de stedenbouwkundig ambtenaar en HEKATE erfgoedonderzoek. Aansluitend was er tijd voor vragen, zowel plenair als individueel na afloop van de presentatie.

Begin januari 2020 werden aan de betrokken eigenaars een ontwerpversie van het beheersplan voorgelegd. Daarbij kreeg elke eigenaar de kans om de verzamelde gegevens en toekomstvisie voor zijn eigendom in te kijken en eventuele opmerkingen of aanvullingen te suggereren. Op 28 januari vond er opnieuw een overlegvergadering plaats met de beheerscommissie.

2. HISTORISCHE NOTA

2.1. Beknopte geschiedenis van Tielt – Optielt

Het grondgebied Tielt-Winge wordt gekenmerkt door een aantal min of meer evenwijdige heuvelruggen, doorsneden door de Grote (of Brede) Motte en de Tieltsse Motte die samen met een netwerk van beken en grachten een uitgestrekte vallei innemen. Op de zandige opduiking die de moerasgebieden van het Groot Broek en het Ralis scheidt, zal in de loop der eeuwen de parochie van Onze-Lieve-Vrouw gevestigd worden, in de volksmond 'den Berg' genoemd (nr. 1). Op de uitloper van deze droge gronden en reeds op de overgang met de noordelijke helling van het plateau van Optielt zal uiteindelijk de kerk van Sint-Martinus gebouwd worden (nr. 2).

Afb. 1. Respectievelijk het DHMV I, HILLSHADE- en het DHMV oppervlaktemodel 1m met eigen aanduiding van de Onze-Lieve-Vrouwparochie op den Berg' (1) en de Sint-Martinusparochie met het beschermde dorpsgezicht op de heuvelflank (2) - Bron: www.geo.onroerenderfgoed.be.

Toponymie

De verklaring van "Tielt" als plaatsnaam is eerder onzeker. Toponymisch kan de eigenaam verklaard worden vanuit het Germaanse 'tuil' of 'teuli' wat 'samengebondene' betekent en in verband zou staan met het bosbedrijf. Maar meer waarschijnlijk vond er een vroege ontlening aan het volkslatijn 'tilium' plaats, waarbij Tielt verwijst naar een plaats waar lindebomen groeien.

De naam van het gehucht 'Optielt' komt reeds voor in de 16de eeuw en staat tegenover 'Tielt' met het onderscheidende bestanddeel 'op', wat verwijst naar 'hogerop gelegen'. De gehuchtnaam 'Sint-Martens-Tielt' verschijnt in het midden van de 17de eeuw en wordt volop gebruikt vanaf de 18de eeuw.¹

De heerlijkheid Tielt

Reeds in de 12de eeuw was Tielt een heerlijkheid bezit van de hertogen van Brabant. In 1200 bekwamen de bewoners van 'de Berg'² van Hertog Hendrik I dezelfde stadsrechten als de inwoners van Aarschot en de afschaffing van het dodehandrecht. Vanaf 1284, toen Jan I van Brabant een aantal heerlijkheden in het Hageland in leen gaf aan zijn broer Godfried, zou Tielt deel uitmaken van het Land van Zichem dat bestond uit twee steden - Zichem en Scherpenheuvel - en de heerlijkheden Tielt, Miskom, Waanrode, Aarschot, Houwaart, Nieuwrode, Bekkevoort, Molenbeek en Wersbeek. Zij deelden tot aan de Franse Revolutie allemaal dezelfde heer die achtereenvolgens uit de volgende hertogelijke families kwamen: de familie Gullik, de familie van Schoonvorst, de familie van Diest en vanaf 1472 uit de familie van Oranje-Nassau³.

¹ LAUWERS V. e.a., *Een geschiedenis van een dorp in het Hageland. Mijne groeten uit O.-L.-V. Tielt*, s.l., 2017, p. 80-81.

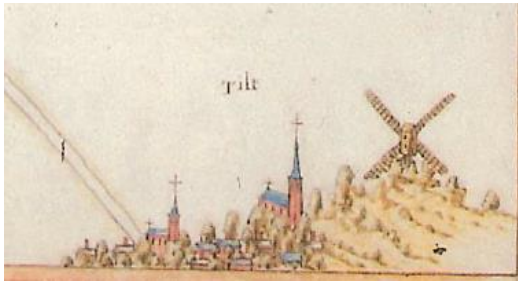
² Idem, o.c., p. 286: Wie precies van de vrijheden kon genieten kan niet met zekerheid gesteld worden. Vast staat alleszins dat er in de 14de eeuw en de eeuwen daarna geen onderscheid meer gemaakt werd tussen de bewoners van de verschillende delen van de gemeente.

³ Idem, o.c., p. 284, 288, 297-298 en 303.

2.2. Ontwikkeling van het gehucht Optielt

Het Hageland

Van oudsher wordt het heuvelachtige Hageland gekenmerkt door verspreide bebouwing waarbij opvallend weinig huizen in de dorpscentra stonden. Anderzijds is het aantal gehuchten relatief hoog en hadden veel gemeenten meer dan één parochie, en bijgevolg ook meer dan één centrum. Ook in Tielt wordt het dorpsbeeld bepaald door twee kernen: in het noorden van de gemeente de woonkern rond de kerk van Onze-Lieve-Vrouw en in het zuiden de bebouwing rond de kerk van Sint-Martinus, met elkaar verbonden door de huidige Rillaarseweg en de Blerebergstraat.

De twee parochiekerken van Tielt – Bron: Rijksarchief van Leuven, kaartboek van de abdij van Averbode opgemaakt door landmeter Lowis tussen 1650 en 1680 (aangeleverd door K. Yskout gemeente Tielt-Winge).

Het karakteristieke Hagelandse landschap is een overblijfsel van het middeleeuwse 'openfield systeem' waarbij het gemeenschappelijke landbouwsysteem met drieslagstelsel resulteerde in open akkers (bouwland) in en rond de nederzettingkernen. Hoewel dit systeem van teeltwisseling verdwijnt vanaf de 16de- 17de eeuw ten gevolge van betere bemesting en schaalvergroting, bleef het open landschap in en rond de woonkernen echter kenmerkend.

Op hun beurt waren de 'openfield' landschappen ingebed in een groter systeem van 'infields' – dit zijn intensief bewerkte gronden in de onmiddellijke omgeving van het dorp – en 'outfields' – de verder weg gelegen extensieve graasgronden en tijdelijk in cultuur gebrachte gronden. Om de akkers en de gewassen te beschermen tegen het rondlopend vee op de gemeenschapsgronden, werden ze omheind of omtuind. Aanvankelijk werden alleen de 'infields' omtuind, maar als snel volgden ook de hooilanden, blokken en private weides. De uitgestrekte akkerlanden vormden hierdoor een scherp contrast met de omringende gesloten heggenlandschappen en bosgebieden.⁴

⁴ Idem, o.c., p. 45-54, 95.

Optielt in de 18de eeuw

De oudste bronnen voor het bestuderen van het landschapsbeeld van Tielt zijn de kaart van Villaret (1745-1748) en de kaart van Ferraris (1771-1775). Ze illustreren op een demonstratieve wijze het hierboven geschetste cultuurhistorisch landschap: de verspreide bebouwing, de schaars bevolkte dorpskernen en de restanten van het middeleeuwse 'openfield systeem' waarbij de uitgestrekte akkerlanden in de woonkern contrasteren met het verder weg gelegen gesloten heggelandschap.

Afb. 2. De kernen van O.L.V. Tielt (noord) en Sint-Martinus Tielt (zuid) zijn omgeven door uitgestrekte open akkers waarrond kleine, omhaagde percelen zich uitstrekken – Bron: de kaart van Villaret (1745-1748) en Ferraris (1771-1775) - www.geo.onroerenderfgoed.be.

De akkers in de onmiddellijke omgeving van de parochiale kernen zijn schijnbaar onverkaveld. Toch wijst het gebrek aan perceelsgrenzen niet op gemeenschappelijk bezit maar op de afwezigheid van veldscheidingen én op het gebruik van één en dezelfde teelt voor dat gebied. De akkerinname rond Onze-Lieve-Vrouw Tielt gebeurde opvallend concentrisch en is mede te wijten aan haar verheven ligging op de 'Berg'. Rond de kern van Sint-Martinus is een gelijkaardige evolutie waar te nemen maar minder geconcentreerd en concentrisch ten gevolge van haar ligging op de langgerekte vruchtbare heuvelrug⁵.

Ook het wegenpatroon hangt samen met de ontginningen vanaf de middeleeuwen en dienden vooral om akkers en graslanden te bereiken. Slechts enkele wegen speelde een rol in het doorgaand verkeer. De onverharde wegen – door eeuwenlang gebruik en een natuurlijk erosieproces uitgesleten tot holle wegen of dellen – pasten zich aan aan de landschappelijke situatie en kenden bijgevolg tot in de 20ste eeuw een slingerend verloop.⁶ Merk op dat nagenoeg alle wegen omzoomd waren door bomen of hagen.

⁵ Idem, o.c., p. 47-53.

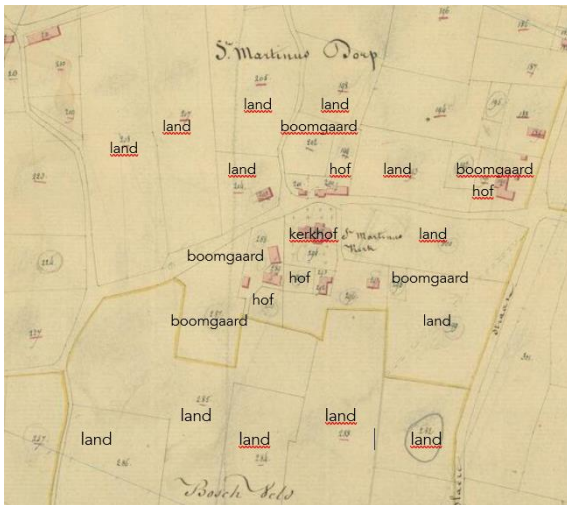
⁶ Idem, o.c., p. 62-63.

Afb. 3. Een nagenoeg onbebouwd dorpscentrum in de 18de eeuw – Bron: kaart van Villaret (1745-1748) en Ferraris (1771-1775), www.geo.onroerenderfgoed.be.

In het midden van de 18de eeuw is er nauwelijks sprake van een “dorpscentrum” in Optielt dat enkel bestaat uit een kerk met ommuurd kerkhof en een kleine hoeve met boomgaard. Dit beeld wordt een kwarteeuw later bevestigd door de Ferrariskaart met uitzondering van het kerkhof dat nu omhaagd wordt weergegeven en de inplanting van een ruime langgevelhoeve met bijhorende nutsgronden tegenover de kerk

Optielt evolueert naar een landelijke woonkern in de 19de eeuw

Ook het primitief kadasterplan van 1822 en de bijhorende aanwijzende tabel (legger 208) die het toenmalige grondgebruik vastlegde, bevestigen dit beeld. Hoewel het centrum ondertussen geëvolueerd is tot een enclave van een zestal hoeves vergezeld van obligate moestuinen en boomgaarden, wordt de woonkern nog steeds gedomineerd door uitgestrekte akkers (land). Dit beeld wordt ietwat vertekend door de perceelgrenzen die wel op de kaart worden aangeduid, maar niet als visuele bakens in het landschap waar te nemen zijn.

Afb. 5. Het primitief kadasterplan van 1822 met eigen aanduiding van het grondgebruik – Bron: www.cartesius.be.

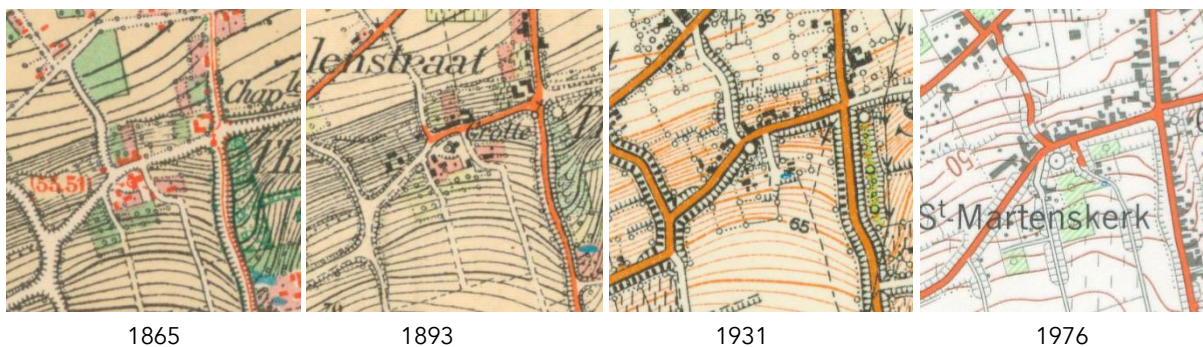
Afb. 6. Atlas der Buurtwegen - Bron: <http://geo.vlaamsbrabant.be/mobiliteit/>.

Het straatdorp Optielt wordt van oudsher gevormd door de oost-west georiënteerde hoofdstraat Optielt, volgens de Atlas der Buurtwegen⁷ van ca. 1841 opeenvolgend gekend als de “Sint-Mertenstraet”, “Kerselaerestraet” en “Kiekeboscvelddstraet” (Chemin n° 11) waarop twee haakse holle wegen aansluiten: het Dag en Nachtstraetje tegenover de kerk (Chemin n° 25) en de servitudeweg “Boschveldweg” ten oosten van de kerk (Chemin n° 64) die op de heuvelrug aansluiting vindt bij de Steenweg Leuven-Diest.

Aan de oostzijde wordt het dorp begrensd door de weg van Rillaar naar Meensel-Kiezegem (Chemin n°1) en aan de westzijde door de “Kaebergstraet” (Chemin n° 24), die zich vertakt in de kerkweg n° 128 en aan de overzijde van de Sint-Mertenstraet overgaat in de “Baenvoetweg” n° 129.

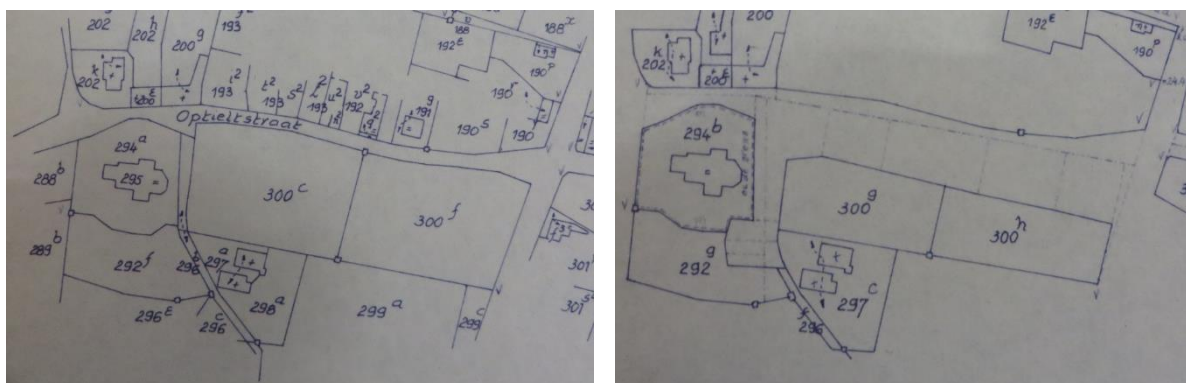
⁷ Atlas der buurtwegen - bron: kaart: <http://geo.vlaamsbrabant.be/mobiliteit/> en index: <https://www.vlaamsbrabant.be/verkeer-mobiliteit/trage-wegen/atlas-der-buurtwegen/index.jsp>.

20ste eeuw

Afb. 7. Topografische kaarten van 1865, 1893, 1931 en 1976 – Bron: www.cartesius.be.

Hoewel het opdelen van de uitgestrekte akkers in kleinere percelen reeds aanvatte in de loop van de tweede helft van de 19de eeuw, zal het gehucht tot ver in de volgende eeuw zijn landelijk en open karakter behouden. Enkel het noordoostelijke deel van de straat Optielt gelegen tussen het Dag en Nachtstraatje en de Blerebergstraat, werd vanaf WOI systematisch bebouwd met eenvoudige, overwegend vrijstaande eengezinswoningen vergezeld van bescheiden bijgebouwtjes. Ook het behoud van de aarden wegen omgeven door glooiende en begroeide taluds, zoals o.m. de hoofdstraat die vanuit het westen als een holle weg het dorp binnenkwam, droegen bij tot het historisch dorpsbeeld.

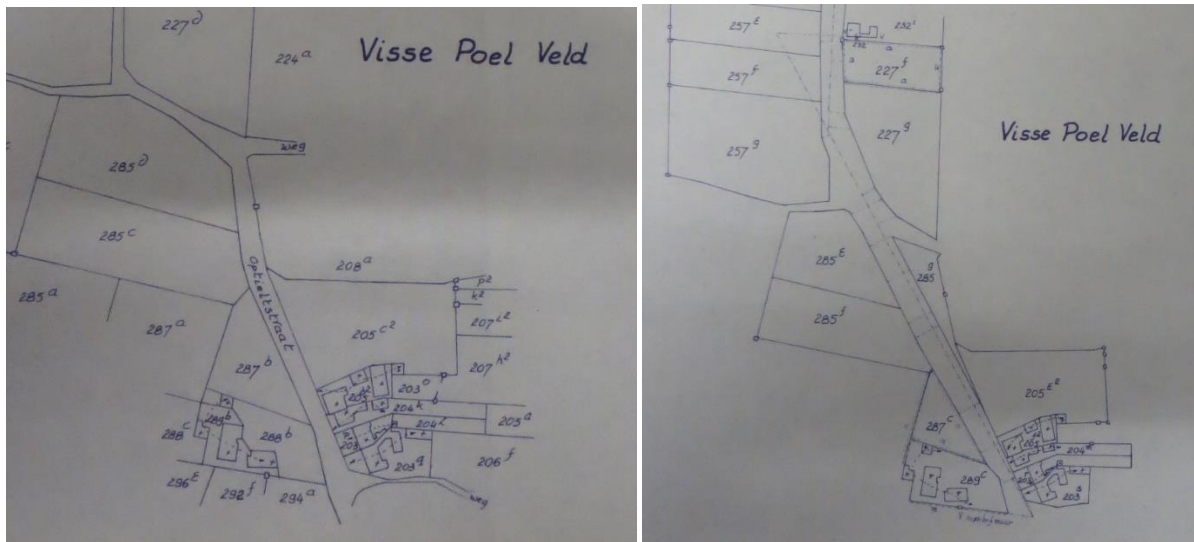

Afb. 8. Heraanleg van het dorpscentrum ca. 1972 – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Tielts-Winge, mutatieschets 1973/19.

Pas in het begin van de jaren 1970 zal het authentieke karakter onherroepelijk aangetast worden door de heraanleg van het dorpscentrum (afb. 7 en 8)⁸. De werken omvatte o.m. de verbreding en heraanleg van de hoofdstraat met een uitgestrekte parking aan het begin van de straat, alsook van de holle weg ten oosten van kerk (chemin n° 64) waarbij een kleine parking boven op de heuvel gecreëerd werd. Het glooiende talud van het kerkhof moest plaats ruimen voor een monumentale bakstenen keermuur met trappenpartij aan de noordzijde, zodat het kerkhof kon genivelleerd worden. Verderop, ten westen van de kerk, werd de hoofdweg rechtgetrokken en verbreed waarbij enkele bomen van het oude wegtracé gespaard bleven op de grens van perceel 285G en 208B (afb. 7, 9 en 10). Naar verluidt bedroeg het grondverzet ca. 40.000 kubieke meter en werd dit vooral gebruikt om de holle wegen te nivelleren⁹.

⁸ Brussel, Archief van het kadaster, Tielts-Winge, mutatieschets 1973/19 en bijhorende legger 223.

⁹ SCHROEVEN W., *Tielt (Brabant) in oude prentkaarten*, herdruk van de uitgave van 1973, Zaltbommel, 2000, afb. 9.

Afb.9. Rechttrekken van de straat Optielt ten westen van de kerk ca. 1972 – Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1973/19.

Afb. 10. Het gloeiende kerkhof in 1945 (KIK) en de kerkhofmuur in 2018. Afb. 11: de parking in het begin van de straat, 2018.

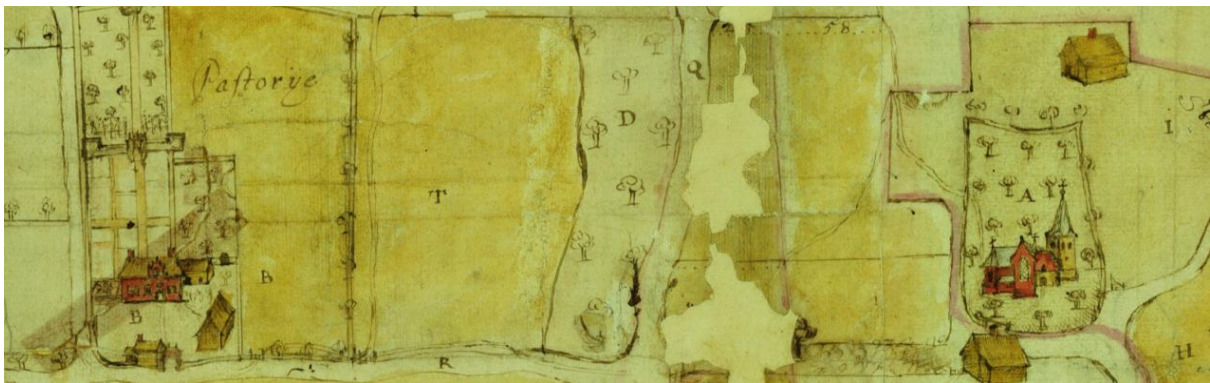
Het westelijke deel van Optielt kwam vrij laat in ontwikkeling. Pas vanaf de jaren 1980 worden de weiden, boomgaarden en akkers aan weerszijde van de straat systematisch verkaveld en bebouwd, aanvankelijk met bescheiden éénlaagse woningen onder zadeldak, later met hoge volumes van tweebouwlagen, al dan niet aangepast aan een landelijke vormtaal. De totale lintbebouwing van de pare zijde is hierbij een feit (afb. 12).

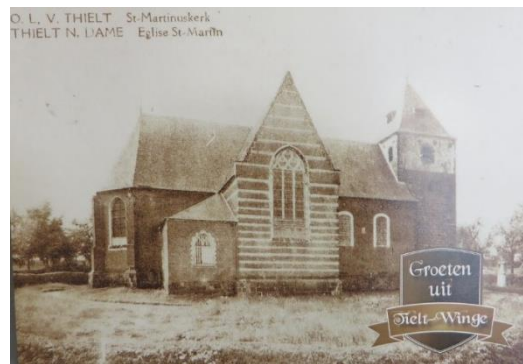
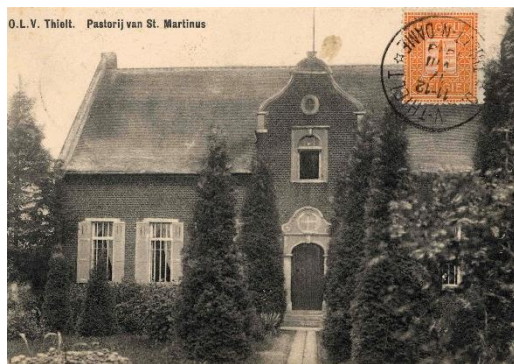
Afb. 12. Het westelijke deel van het dorpsgezicht op de luchtfoto van 1971 en 2018 - Bron: www.geopunt.be en www.geo.onroerenderfgoed.be.

2.3. De parochie Sint-Martinus

Volgens het handschrift van pastoor Lettani van ca. 1900-1901¹⁰, die zich voor de oudste geschiedenis van de parochie hoofdzakelijk beroept op de manuele van pastoor Adam uit 1698, klimt de parochie minstens op de 13de eeuw en was de kerk Sint-Maarten vóór het jaar 1255 in bezit van de Sint-Nicasiusabdij in Reims. Vermoedelijk vanaf 1255, maar zeker in 1260 was de kerk in eigendom van de abdij van Heylisse¹¹. Daarna ontbreken historische bronnen vrijwel geheel tot het einde van de 16de eeuw. Vanaf 1577 is Sint-Maarten een afhankelijkheid van de parochie van Wersbeek wiens pastoor het echter niet zo nauw nam met de bediening. Vanaf het midden van de 17de eeuw werd dan ook een bestendige deservitor geïnstalleerd, wiens taak niet eenvoudig was door het gebrek aan huisvesting. Onder impuls van Fredericus Adams (1695-1717) wordt in 1683 gestart met de bouw van een eigen pastorie waarvan de bouwwerken pas in 1698-1699 voltooid waren. Dit gaf aanleiding tot de oprichting van een volwaardige parochie bij akte van 23 december 1702, waarna een maand later, op 26 januari 1703, Adams tot eerste pastoor van Sint-Maarten werd benoemd¹². Pastoor Johannes Devroye die de parochie tot 1806 leidde, was de laatste pastoor voorgedragen door de in 1796 opgeheven abdij van Heylisse¹³.

Afb. 13. Detail van de pas voltooide pastorie en de Sint-Martinuskerk uit de tiendenkaart van 1717 – Bron: privé-bezit.

Afb. 14. Prentbriefkaarten van de 18de-eeuwse pastorie en de Sint-Martinuskerk – BRON: www.erfgoedbank.tielt-winge.be en archief gemeente Tielt-Winge.

¹⁰ LAUWERS V., o.c., p. 239.

¹¹ LETTANI A., *Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt*, [1900-1901]. volgens Lettani was de kerk van 1255 tot 1836 een afhankelijkheid van de abdij van Heylisse. Dit is onwaarschijnlijk aangezien de abdij in 1796 door de Franse overheerser opgeheven werd en in 1800 openbaar verkocht. Toenmalige pastoor Devroye – nog aangesteld door de abdij van Heylisse – bleef aanvankelijk clandestien en vanaf 1801 terug officieel pastoor van Optielt en dit tot 1806. In 1836 werd de eerste seculiere pastoor aangesteld. .

¹² Idem, o.c., p. 230-232.

¹³ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge, Sint-Martinuskerk, restauratiedossier, historische nota, p. 13-15: geciteerd uit VANDEWOUE E., *Onze-Lieve-Vrouw Tielt in het verleden. Van de oudste tijden tot omstreeks 1800, 1958*.

2.4. Historiek van de Sint-Martinuskerk

Een Romaans kerkje

Afb.15. Detail van de kerk uit de tiendenkaart van 1717 – Bron: privé-bezit.

De oudste afbeelding waarop de kerk in totaliteit afgebeeld wordt, is terug te vinden op één van de Tiendenkaarten in 1717 opgemaakt in opdracht van Fredericus Adams, pastoor van Sint-Maarten vanaf 1695 tot 1717. Het éénbeukige kruiskerkje bestond op dat moment uit een toren in ijzerzandsteen onder een hoog oprijzende slanke torenspits gedekt met schaliën en getopt door een ijzeren kruis. Het éénbeukige schip opgetrokken in ijzerzandsteen en gedekt door een rood pannen of tichelen zadeldak is lager dan het koor en de dwarsbeuk, die beide opgetrokken zijn in baksteen en afgewerkt met een leien bedaking. In de oksel van het koor en de noordelijke zijbeuk bevindt zich een sacristie onder een leien lessenaarsdak. De kerk is toegankelijk via de noordelijke zijgevel van het schip, zoals het toegangspad en de rondboogdeur aangeven, en niet via de toren. De aanwezigheid van een noordelijke

toegangsdeur is kenmerkend voor Romaanse kerken in het Brabantse die door kanunnik R. Lemaire beschreven worden als éénbeukige kerkjes zonder pijlers met absis en een gesloten westtoren zonder ingang of wenteltrap, het geheel opgetrokken in lokale stenen zoals o.m. Ledische kalksteen, bruine ijzerzandsteen, tufsteen of kwartsiet¹⁴. Het is dus niet uitgesloten dat het schip, en vermoedelijk ook de toren, zoals afgebeeld in 1717, restanten zijn van een Romaans kerkje. Beide werden echter in de loop van de 18de eeuw (deels) gesloopt en vervangen door het huidige bakstenen schip en de ijzerzandstenen toren¹⁵.

Herstellings- en uitbreidingswerken tussen de 14de- en 17de eeuw

Afb.16. De ijzerzandstenen vensteromlijsting is nog zichtbaar achter de bakstenen buitenschil.

Recent bouwhistorisch en materiaal-technische onderzoek van de ijzerzandstenen en kalkzandstenen bouwonderdelen hebben aangetoond dat het bakstenen koor als een schil rond een ouder, vermoedelijk volledig in ijzerzandsteen opgetrokken koor, gebouwd werd. Hiervan getuige de ijzerzandstenen dagkanten van de vensters verstopt achter het bakstenen parement. Over de bouw en/of verbouwing van het koor zijn geen contemporaine bronnen bewaard gebleven, maar onderzoek van de plint van het koor bracht naast twee steenhouwersmerken - de Griekse letters "Y" en "A" - ook een belangrijkere dateringssteen aan het licht met het jaartal "1411" en het steenhouwersmerk "S". De verticale krassen die op verschillende plaatsen op de ijzerzandstenen koorplint terug te vinden zijn, zijn dan weer afkomstig van een oud volksgeloof waarbij het steenpoeder verwerkt werd tot geneeskrachtige drankjes. In 2014 werd op het dakspant, dat typologisch de vorm heeft van een sporenkap en duidelijk vervaardigd werd om te passen op het bakstenen koor, de koolstof-14 datering toegepast die het spant met een zekerheid van 94% tussen 1470 en 1650 dateert. Volgens de Manuale van pastoor Fredericus Adams dagtekenen de

¹⁴ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge, Sint-Martinuskerk, Restauratiedossier, Beschrijving van de bestaande toestand door architect Lucas Van Herck, p. 17.

¹⁵ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge, Sint-Martinuskerk, restauratiedossier, historische nota, p. 4: geciteerd uit VANDEWOUDE E., *Onze-Lieve-Vrouw Tielt in het verleden. Van de oudste tijden tot omstreeks 1800, 1958*.

muren van het huidige koor en het huidige transept van 1519¹⁶. Op welke bron die bewering gestoeld is, is niet duidelijk, maar op stilistische basis en rekening houdend met bouwhistorische sporen is de bakstenen schil rond het koor eerder rond 1600 te dateren. In ieder geval na de bouw van het transept zoals een duidelijke bouwnaad tussen beide volumes aangeeft¹⁷. Het bakstenen omhulsel heeft aan de noordzijde geen sporen van een venster of een steunbeer wat er op wijst dat er toen reeds een sacristie aanwezigheid of bedoeld was.

Afb. 17 en 18. De Sint-Martinuskerk vanuit het zuiden en een zicht op de noordelijke sacristie.

Ook over de bouw van het transept zijn geen contemporaine bronnen bewaard en is er alleen de bewering van Adams dat de beuk van 1519 dateert. De koolstof-14 datering toegepast op de sporenkap geeft een vermoedelijke datering tussen 1510 en 1600 (40,3%) en tussen 1610 en 1670 (46,6%)¹⁸. Het huidige voorkomen van het transept: traditionele bak- en zandsteenstijl op een afgeschuinde ijzerzandstenen sokkel met veelvuldige verwerking van speklagen in Gobertange (in de onderbouw om de zes rijen baksteen en in de bovenbouw om de 14 à 15 rijen baksteen) en het gotische maaswerk van de spitsboogvensters – positioneert de bouw eerder in de 16de dan in de 17de eeuw.¹⁹

De werken aan het transept en het koor staan allicht in verband met de toenmalige politieke situatie. Uit de geschriften van Fredericus Adams blijkt dat het kerkje erg te lijden heeft gehad tijdens de 80-jarige oorlog (1568-1648). Tijdens plunderingen in de tweede helft van de 16de eeuw werd het kerkje vernield en de vijf klokken geroofd²⁰. Dekenale verslagen van 1599 en 1606 getuigen van de lamentabele toestand van het gebouw dat “middelmatic bedekt” was en het oneigenlijke gebruik van het koor als opslagplaats voor plaatselijke boeren. De doopvont was verdwenen. Pas in 1607 werden de eerste herstellingen aan het dak uitgevoerd en in 1610 aan de vloer en de zitbanken. Enkele jaren later, in 1619, werd de kerk hersteld.²¹

Volgens de dekenale verslagen van 1679 bevond de kerk zich opnieuw in een “aller-ellendigste” staat waarna de kerk prompt schoongemaakt werd en opnieuw gewit (1680). De datumsteen 1716 naast de huidige kerkdeur verwijst allicht naar een grondige verbouwing of restauratie van de toren wat enigszins correspondeert met de

¹⁶ LETTANI A., o.c.

¹⁷ LAUWERS V. e.a., o.c., p. 243-248.

¹⁸ IDEM, o.c., p. 243: De resultaten – met een probabiliteit, van 95,4% - plaatsen de bouw van het dak in vier mogelijke perioden: 40,3% kans tussen 1510 AD en 1600 AD, 46,6 % kans tussen 1610 AD en 1670, 6,7 % kans tussen 1780 AD en 1800 AD en tenslotte 1,8% kans vanaf 1940.

¹⁹ IDEM, o.c., p. 241-242.

²⁰ LETTANI A., o.c.

²¹ LAUWERS V. o.c., p. 243 en 394-395.

inhuldiging van de grote Sint-Jan De Doperklok in 1721 die men voor 55 gulden had laten hergieten bij Andreas Vanden Gheyn in Tienen.²²

Een barokke aankleding door Pastoor Essinck (1694-1774)

Bij het aantreden van pastoor Josephus Gregorius Essinck²³ in 1724 brak voor de kerk een luisterrijke periode aan die het bedehuis, zowel in- als uitwendig, haar huidige uitzicht zal geven. Maar eerst moest hiervoor een “kleine” ramp voltrekken. Op Allerheilige in het jaar 1753, om 11 uur 's avonds, stortte een deel van de -op dat moment reeds gescheurde- toren in²⁴. Hierdoor was men genoodzaakt om de spits die nog slechts op twee muurvlakken steunde neer te halen. Een jaar later startte de abdij van Heylissem met de heropbouw van de toren. Vermoedelijk zijn de verticale bouwnaad aan de zuidkant en het ontbreken van een druiplijst aan de west- en zuidzijde sporen van die herstelling²⁵. Het bovendeel werd door de kerkfabriek heropgebouwd met 18.600 bakstenen en was volgens het verslag van Lettani eertijds bepleisterd²⁶ (afb. 30-36). Bij de heropbouw maakte men van de gelegenheid gebruik om de toegang tot de kerk via de westtoren te laten verlopen. De korfboogvormige deuromlijsting in Goberange vermeldt het opschrift “Anno 1753”. De twee klokken die bij het instorten van de toren gebarsten waren, werden vervangen door twee beiaardklokken uit de Zavelkerk in Brussel. De grote Sint-Martinusklok van 243 pond en de kleine Onze-Lieve-Vrouwklok van 165 pond werden in 1758 ingewijd door Landdeken Torrier. Vier maanden later kwam hij nogmaals naar Optielt op de grote tiendeklok van 410 pond in te zegenen.²⁷

Afb. 19 en 20. Bouwsporen op de zuidgevel van de westtoren en de bewaarde dakmoet van het voorgaande dak van het schip op de oostelijke torenwand – Bron: Archief Onroerend Erfgoed.

²² IDEM, o.c., p. 394-395.

²³ Josephus Gregorius Essinck was afkomstig uit een welgestelde familie. Zijn vader Eduardus was rechter van een kerkelijke rechtbank, zijn moeder was Anna Van Laer.

²⁴ LETTANI A., o.c., citeert pastoor Essinck: “In ‘t jaar 1753 op alderheijliggen avont omtrent 11 uren snachts is den Thoren die langhen tijt gescheurt was geweest, tot omtrent de hellight van bijde de sijden uijtgevallen”

²⁵ LAUWERS V. e.a., o.c.: de auteur linkt deze bouwsporen aan een ongedocumenteerde bouwphase waarvan de dateringssteen “1716” een relict zou zijn. Nochtans corresponderen de bouwsporen met de beschrijving van pastoor Essinck (zie bovenstaande voetnoot).

²⁶ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge, Sint-Martinuskerk, Restauratiedossier, foto's van de bestaande toestand. De beschrijving van de bestaande toestand door architect Lucas Van Herck, p. 19: de nok van het dak van het schip bevond zich toen niet in de as van de toren maar rechts daarvan. Dikwijls is de noordgevel bij Romaanse kerkjes lager dan de zuidgevel (cfr. Begijnhofkerk in Tienen, Sint-Pieter in Bertem), hier treft men het omgekeerde, vermoedelijk te wijten aan het profiel van het terrein.

²⁷ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge, Sint-Martinuskerk, restauratiedossier, historische nota, p. 13: geciteerd uit VANDEWOUDE E., *Onze-Lieve-Vrouw Tielt in het verleden. Van de oudste tijden tot omstreeks 1800, 1958.*

Vermoedelijk was ook het schip bij het instorten van de toren beschadigd geraakt. In 1761 werd immers een volledig nieuw, hoger schip gebouwd zoals nog te zien aan de dakmoet²⁸ op de oostgevel van de westtoren. Het volume van 80.000 bakstenen staat op een plint van hoofdzakelijk ijzerzandsteen uit het Brusseliaan afgewisseld met andere natuursteensoorten zoals Tiense kwartsiet en Gobertange zandsteen. Dat de drie horizontale geledingen in de plint evenveel bouwfasen representeren is onwaarschijnlijk, toch wijst de goede sortering van de steenblokken erop dat een gedeelte van de plint nog opgaande muur is die allicht teruggaat tot de 13de eeuw, mogelijks nog ouder.²⁹ Het schip werd voorzien van classicistische korfboogvensters in een plattebandomlijsting van Gobertange en aan de noordzijde van een kleine gevelsteen in Gobertange met de initialen S(anctus) M(artinus) en de bouwdatum 1761.

Afb. 21. Het vermoedelijke wapenschild van pastoor Essinck.

Na het herstellen van toren en de bouw van het nieuwe schip, startte pastoor Essinck met de decoratieve afwerking en aankleding van het interieur waarvoor hij de kosten op zich nam. Het sierlijke laat-barokke stucwerkplafond in het koor en de dwarsbeuk werden in 1766 aangebracht op het bestaande houten gotische spitstongewelf³⁰. Het wapenschild in de viering verwijst allicht naar de schenker, de datum is terug te vinden boven het zijaltaar in de zuidelijke zijbeuk. Verder schonk Essinck 1796 gulden en 7 stuivers aan de kerkfabriek voor de inrichting van de kerk. Het vernieuwde kerkmeubilair bestond uit een biechtstoel vervaardigd in 1755 in Peer (84-0-0), een communiebank van 1758 (189-6-0), een preekstoel van 1763 (73-10-0), het gestoelte van de kerkmeesters van 1764 (105-0-0)³¹, een hoofdaltaar van 1766 (256-0-0), twee zijaltaren van ca. 1767 (samen 315-0-0), een monstrans in 1767 (362-40-0) en een tweede biechtstoel vervaardigd in 1772 in Tessenderlo (80-0-0).

Zijn opvolger Johannes Devroye (1774–1806) liet in 1777 een nieuwe vloer leggen in het koor en de sacristie (110-10-0).³²

De kerk in de 19de eeuw

In 1801 herstelde het concordaat van Napoleon de vrijheid van godsdienst. Twee jaar later werd de toren gerestaureerd en voorzien van een nieuwe klokkenstoel met klokkenwiel met het oog op het hangen van een nieuwe klok ter vervanging van de geroofde klokken tijdens de Franse Revolutie. De Sint-Martinusklok werd in Sint-Truiden gekocht en op 21 mei 1803 (?) ingehuldigd door P.J. De Coen, deken van Aarschot.³³ In 1834 werd een tweede klok, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, aangekocht bij A.L.J. Van Aerschot-Vanden Gheyn³⁴.

²⁸ Randspecie van een vroegere dakaansluiting.

²⁹ LAUWERS V. e.a., o.c., p. 239.

³⁰ Naar alle waarschijnlijkheid had ook het plafond van het koor een gelijkaardige stucafwerking. Zie: ZWEERS D., *Restauratie van het beschermde Binignat-orgel (1825), Bestaande toestand en bouwhistorische nota*, p. 2: uit de kapconstructie blijkt dat het schip vanaf 1761 steeds een vlak plafond heeft gehad. De huidige constructie met 'pleisterplaten' doet vermoeden dat het plafond in de tweede helft van de 19de eeuw vernieuwd werd.

³¹ LETTANI A, o.c.: recht tegenover het altaar van Sint-Martinus bevindt zich het gestoelte of lessenaar van de kerkmeesters. Het gestoelte bevindt zich niet meer in de kerk.

³² Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge, Sint-Martinuskerk, restauratiedossier, historische nota, p. 13-15: geciteerd uit VANDEWOUDE E., *Onze-Lieve-Vrouw Tielt in het verleden. Van de oudste tijden tot omstreeks 1800, 1958*.

³³ Idem, o.c., p. 16.

³⁴ TEUGELS J. en WAUTERS W., *Sint-Martinus, Tielt* (orgelfiche uit de inventaris van het klokkenpatrimonium van Tielt-Winge), 17 mei 2019.

In 1867 breidde pastoor Johannes Van Puyfelic (1836-1889) de kerk uit met een zuidelijke sacristie waarvoor het zuidelijke koorvenster dichtgemetseld werd en de steunbeer verwijderd. Gelijktijdig werd de noordelijke sacristie verbouwd (deels heropgebouwd?) en voorzien van een identiek neogotisch spitsboogvenster met negblokomlijsting in Gobertange. Ook het koor kreeg een opknapbeurt door de plaatsing van een eikenhouten lambrisering³⁵ met aan weerszijde een koorgestoelte en het hoogaltaar kreeg een nieuw tabernakel. Voorts decoreerde hij de kerk met een Heilig-Hartbeeld van Jezus, een Heilig-Hartbeeld van Maria, een Sint-Jozefsbeeld, vier grote en vier kleine zilveren kandelaars, een zilveren godslamp en twee processiekruisen en kocht hij in 1873 een nieuwe Sint-Martinusklok bij Van Aerschot in Leuven. Maar pastoor Van Puyfelic zal vooral herinnerd worden voor de aankoop van het Binvignat-orgel dat in 1842 op het doksaal geplaatst werd³⁶.

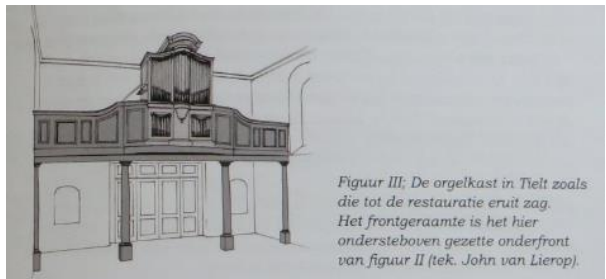
Afb. 22. De geroofde Sint-Martinusklok droeg het opschrift: "PETER PETRUS TAVERNIERS. / METER THERESIA VAN GEERTRUYDEN. / PASTOR JOANNES JOESPHUS (sic) VAN PUYFELICK. / A.L.J. VANAERSCHODT, OUDSTE OPVOLGER VAN / A.L. VANDENGHEYN HEEFT MIJ GEGOTEN TE LOVEN IN 1873.– Bron foto: KIK en bron tekst: TEUGELS J. en WAUTERS W., o.c., 2019.

Een Binvignat-orgel³⁷

Het orgel in 1842 aangekocht door Johannes Van Puyfelic was afkomstig uit de OLV-kerk van Lummen maar kent een geschiedenis die teruggaat tot het Nederlandse Mechelen. In het begin van de 19de eeuw kregen de Maastrichtse orgelbouwers Joseph Binvignat (1755-1837) en zijn zoon Adam (1789-1850) de opdracht het bestaande orgel van de Sint-Jan-De-Doperkerk van Mechelen (Gulpen-Wittem), gelegen in Nederlands Limburg, uit te breiden tot een ruim tweeklaviers werk. Aan de opdracht kwam een einde toen in 1824 het torenuurwerk in de houten toren naar beneden viel en het orgel beschadigde. Een jaar later zal Binvignat het materiaal dat reeds klaargemaakt was voor Mechelen, in zijn Lummense opdracht verwerken tot een éénklaviers orgel op acht-voetsbasis in een eikenhouten orgelkast.

Figuur II; De orgelkast, zoals die in Lummen eruitgezien moet hebben. Het benedenfront werd in Tielt ondersteboven gekeerd en met loze pijpen gevuld (tek. John van Lierop).

Figuur III; De orgelkast in Tielt zoals die tot de restauratie eruit zag. Het frontgeraamte is het hier ondersteboven gezette onderfront van figuur II (tek. John van Lierop).

Afb. 23. Een reconstructie van het orgel van Lummen en de aanpassingen in Optielt – Bron: ZWEERS D., 2015, p. 16-17.

Bij de overbrenging van het Binvignat-orgel naar de kerk van Optielt moest het instrument ingrijpende wijzigingen ondergaan ten gevolge van de beperkte ruimte tussen het doksaal en het vlakke plafond. De aanpassingswerken waarbij het orgel onder meer in hoogte gehalveerd werd, werden uitgevoerd door Theodoor Smet en Henri Vermeersch, orgelbouwers uit Duffel. In 1906 werd een nieuwe blaasbalg gemaakt door M. Dryvers (Kortenaken) die in 1948 en 2003 respectievelijk hersteld werd door de firma G. D' Hondt (Herselt) en de firma Schumacher (Eupen) die beide ook een Electro-ventilator installeerden. Het orgel kende een ingrijpende restauratie tussen 2013-2015 wat resulteerde in een balustrade-orgel met achterbespeeling (zoals in het Nederlandse Mechelen) waarbij het orgelfront van Lummen opnieuw werd gereconstrueerd.

³⁵ Idem, o.c., p. 15: volgens Vandewoude werd de lambrisering in 1796 geplaatst door J.F. De Linotte. Volgens Lettani werden de lambrisering, het koorgestoelte en de sacristiekast in 1867 gemaakt.

³⁶ A. LETTANI, o.c.

³⁷ ZWEERS D., *Het Binvignat-orgel (1825-2014) in de Sint-Martinuskerk van Tielt-Winge*, Tielt-Winge, 2015.

De 20ste eeuw

Eigen aan de periode werd ook het laat-barokke interieur van de Sint-Martinuskerk in het begin van de 20ste eeuw voorzien van een kleurrijke neogotische beschildering³⁸. Twee foto's van 1947 uit de collectie van het KIK tonen een overdadige decoratie van gesjabloneerde motieven en figuratieve voorstellingen op de wanden en gewelven. De gepolychromeerde altaren en een deel van de houten beelden waren toen reeds door pastoor Dockx gedecapeerd en behandeld met boenwas, alsook de treden voor de zijaltaren ingekort³⁹. Reeds in 1975, toen het KIK de kerk inventariseerde, waren de neogotische decoraties verdwenen. De inventaris maakt daarentegen wel gewag van twee grote muurschilderingen (h: 100cm en b: 210 cm) die in 1956 door Reynaerts in de noordelijke en zuidelijke dwarsbeuk werden aangebracht. Van deze verdwenen taferelen die 'De maaltijd van Simon de Farizeeër' en 'Jezus en de overspelige vrouw' voorstelden, werden toen geen foto's genomen.

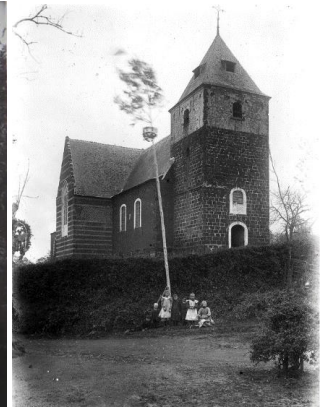
Afb. 24-25. De Sint-Martinuskerk met neogotische beschildering in 1947 en het interieur in 1975 – Bron: KIK.

³⁸ Voor de datum baseren wij ons op LETTANI A, o.c.: het document spreekt in 1900-1901 nog van twee nissen boven de noordelijke en zuidelijke sacristie waarin de beelden van Sint-Jozef en de Heilige Barbara stonden. Op de interieurfoto van 1947 van het KIK zijn de nissen verdwenen en is de muur egaal gesjabloneerd met decoratieve motieven.

³⁹ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge, Sint-Martinuskerk, Restauratiedossier, Beschrijving van de bestaande toestand door architect Lucas Van Herck, p. 22: vermoedelijk in de jaren 1930.

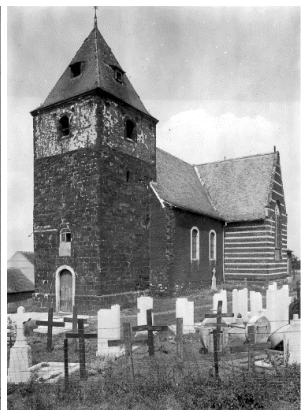
9) werd het kerkhof deels afgegraven, genivelleerd en aan de straatzijden voorzien van een hoog oprijzende bakstenen keermuur toegankelijk via een bakstenen trappenpartij.

Het kerkhof zelf was in zijn oudste vorm letterlijk een "hof" bestaande uit een grasveld met een omlopen pad van gestampte aarde. Een postkaart uit het begin van de 20ste eeuw toont slechts één hardstenen grafkruis van het echtpaar Robbeyns (+1900) – Vandervelpen (+1904) wat doet vermoeden dat het kerkhof recent geruimd was (afb. 30). Inventarisatie geeft inderdaad aan dat er slechts één hardstenen grafkruis uit de 18de eeuw bewaard is gebleven (Anna Maria Goetens, 1747) en geen enkel grafteken uit de 19de eeuw.

Afb. 30-33. Het ovaalvormig, met gras begroeide kerkhof was vóór 1947 omgeven door een haag - Bron: www.delcampe.be, SCHROEVEN W., Tielt in oude prentkaarten, s.l., 2000, afb. 9, KIK en Archief Tielt-Winge.

Geleidelijk aan werd het kerkhof opnieuw gevuld met voornamelijk houten kruisen achter een verhoogd aarden bedje waarop men gras of bloemen liet groeien, enkele hardstenen stèles en zelfs een aantal graftrommels zoals KIK-foto's van 1947 aantonen (afb. 34-36). Maar ook uit deze periode zijn zeer weinig graven gevrijwaard; de meeste graftekens dateren uit de tweede helft van de 20ste eeuw.

Afb. 34-36. De kerk en het kerkhof in 1947. De haag rond het kerkhof is verdwenen en vervangen door een lage draadafsluiting. De middelste foto toont in de benedenhoek drie graftrommels, een vorm van grafteken die vandaag nog uiterst zeldzaam te vinden is – Bron: KIK.

Bij de heraanleg van het dorpscentrum in de jaren 1970 werd het kerkhof genivelleerd en ommuurd (zie punt 2.2.) en verdween stillaan de natuurlijke vegetatie om plaats te maken voor grijze kiezels en paden in betonklinkers.

Afb. 37 en 39. De oostelijke toegang voor en na de infrastructuurwerken in de jaren 1970. Rechts: het gekiezelde kerkhof en het westelijke toegangspad van gerecupereerde plavuizen – Bron postkaart, eerste helft van de 20ste eeuw, www.erfgoedbank.tielt-winge.be.

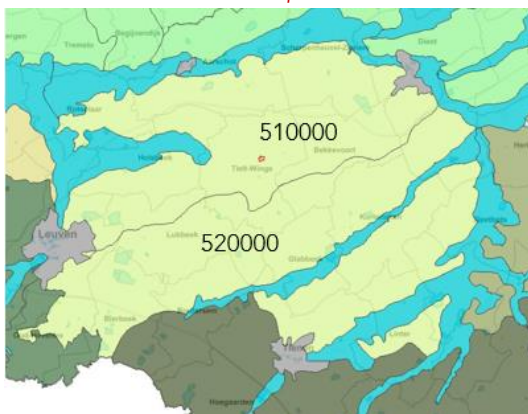
3. INVENTARISATIE HUIDIGE TOESTAND EN TOESTANDSRAPPORT

3.1. Algemene beschrijving

3.1.1. Geografische ligging

Tielt is een deelgemeente van Tielt-Winge, gesitueerd in het noordoosten van de provincie Vlaams-Brabant, en wordt begrensd door Rillaar (noorden), Bekenvoort (noordoosten), Molenbeek-Wersbeek (zuidoosten), Meensel-Kiezegem (zuiden), Sint-Joris-Winge (zuidwesten) en Hauwaart (noordwesten). Het gehucht Optielt bevindt zich ten zuiden van de eigenlijke dorpskern Onze-Lieve-Vrouw Tielt en behield door zijn geïsoleerde ligging bezijden de historische weg van Aarschot naar Tienen grotendeels zijn landelijke karakter.

3.1.2. Traditioneel landschap

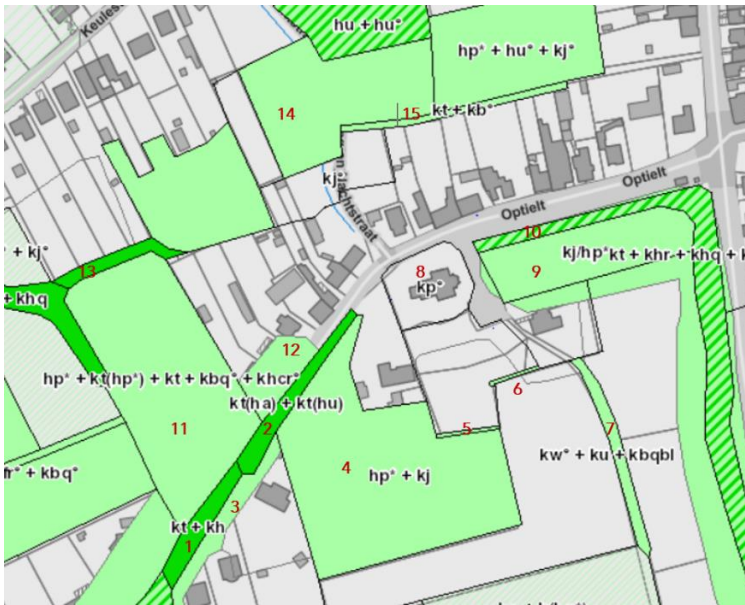

Afb. 40. Bron: Antrop Traditionele landschappen.

Tielt-Winge is gelegen in het Hageland, meer bepaald het Zandige Hageland (510000), dat gekenmerkt wordt door zijn “**bocagelandschap**”. Dit is een typisch gesloten landschap gevormd door kleine, vierkante perceeltjes akkers en weides omzoomd door hagen, heggen, houtkanten en houtwallen of een combinatie van stenen muurtjes met houtwallen. De bewoning bestaat uit **verspreide kleine hoeves** en **kerndorpen**.

3.1.3. Biologische waarderingskaart

Afb. 41. Biologische waarderingskaart – Bron: www.geopunt.be.

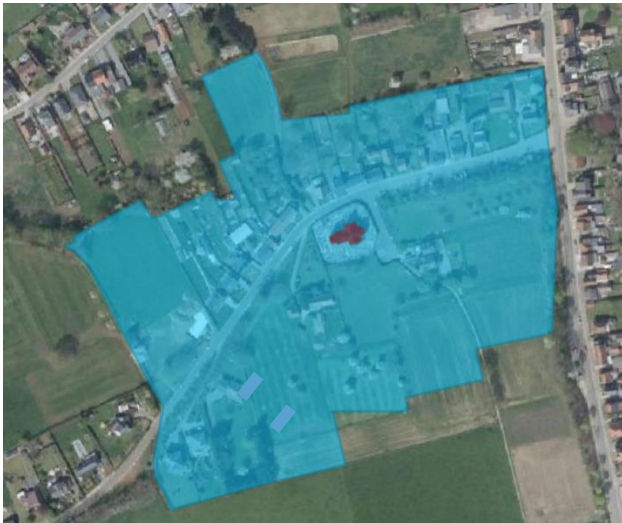
Zone ten zuiden van de straat Optielt

- 1: biologisch zeer waardevol: talud [kt] met houtkant [kh]
- 2: biologisch zeer waardevol: taluds met struisgrasvegetatie kt(ha) en mesofiel hooiland [kt(hu)]
- 3: biologisch minder waardevol: minder dichte bebouwing [ua]
- 4: biologisch waardevol: soortenrijk permanent cultuurgrasland [hp*] met hoogstamboomgaard [kj].
- 5: biologisch waardevol: talud [kt]
- 6: biologisch waardevol: talud [kt]
- 7: biologisch waardevol: holle weg [kw-] met ruigte of pioniersvegetatie [ku] en een bomenrij met dominantie van zomereik (*Quercus robur*) [kbq]
- 8: biologisch minder waardevol: park [kp-]
- 9: biologisch waardevol: soortenrijk permanent cultuurgrasland [hp*] met een hoogstamboomgaard [kj]
- 10: complex van biologisch waardevolle en zeer waardevolle elementen: talud [kt] met houtkant met dominantie van robinia (*Robinia pseudoacacia*) [khr]; houtkant met doninantie van zomereik (*Quercus robur*) [khq]; bomenrij met dominantie van berk (*Betulus sp.*) [kbb] en doornstruweel [sp].

Zone ten noorden van de straat Optielt

- 11: biologisch waardevol: soortenrijk permanent cultuurgrasland [hp*] met een bomenrij met dominantie van zomereik (*Quercus robur*) [kbq-], een houtkant met dominantie van meidoorn (*Crataegus sp.*) khcr- en een talud met soortenrijk permanent cultuurgrasland [kt(hp*)].
- 12: biologisch minder waardevol: minder dichte bebouwing [ua]
- 13 biologisch zeer waardevol: talud [kt] met houtkant [kh]
- 14: biologisch waardevol: soortenrijk permanent cultuurgrasland [hp*]
- 15: biologisch waardevol: talud [kt] met bomenrij [kb-]

3.2. De dorpskern⁴¹

Het straatdorp Optielt. Luchtfoto van 2018 met aanduiding van het beschermde dorpsgezicht – Bron: www.geo.onroenderfgoed.be.

Het straatdorp Optielt ligt op de noordflank van de oost-west georiënteerde Blereberg en bestaat uit slechts één **hoofdstraat** waarop loodrecht een aantal **(voet)wegen** uitgeven. Dit **historisch wegenpatroon** bestond van oudsher uit **holle wegen** en behoudt tot op vandaag op een aantal plaatsen haar **taluds** die staan gemarkeerd als biologisch (zeer) waardevol op de biologische waarderingskaart (afb. 41).

De beschermde dorpskern kan opgesplitst worden in twee onderscheiden delen: enerzijds de lintvormig **bebouwde noordzijde** van de straat, getypeerd door **vrijstaande of gekoppelde woningen met kleinschalige bijgebouwtjes**; en anderzijds de **heuvelrug** aan de **zuidkant** van de straat gekenmerkt door een **goed bewaard cultuurhistorisch landschap met talrijke kleine landschapselementen**. Dankzij de kleinschaligheid van de eengezinswoningen en de bewaarde open ruimte op de heuvelflank wordt het gehucht tot op vandaag als landelijke gepercipieerd.

3.2.1. Straatbeeld

De straat Optielt verbindt van west naar oost de Alsbergstraat met de Blerebergstraat en komt het dorp binnen als een **holle weg** aan de bergzijde vergezeld van een minstens **vier à vijf meter hoog** oprijzende, met **bomen** begroeide **talud** en aan de andere zijde door een glooiing van ca. één meter, deels genivelleerd door de voortuinen en opritten van de vrijstaande eengezinswoningen. Eenmaal voorbij de hoger gelegen Sint-Martinuskerk met ommuurd kerkhof wordt het straatbeeld bepaald door een brede, volledig geasfalteerde parking die zich uitstrekt van de kerk tot aan de Blerebergstraat en **kleinschalige bebouwing** op een **verspringende rooilijn** er tegenover.

De bebouwing in Optielt is nog vrij jong en heeft een **heterogeen** voorkomen. Op een viertal karakteristieke **19de-eeuwse hoeves na (nrs. 2, 5, 16 en 18)**, wordt de dorpskern getypeerd door **bescheiden eengezinswoningen** gebouwd vanaf WOI die het gehucht haar typische uitzicht verlenen. De bebouwing is **kleinschalig** en bestaat uit **vrijstaande of gekoppelde bakstenen woonhuizen**, doorgaans opgetrokken in **rood-bruine baksteen**, van voornamelijk **anderhalve tot twee bouwlagen** met **vensters** binnen een **verticale geleding**, gevat onder een **pannen zadeldak** met de **nok parallel** aan de straat. Slechts twee 19de-eeuwse woningen werden voorzien van een gevelafwerking die vermoedelijk werd aangebracht om bouw- en verbouwingsporen te maskeren; zo is het **boerenhuis nr. 16 bepleisterd** en het **woonstalhuis nr. 5 gecementeerd**.

⁴¹ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Tot omstreeks WOII werden de woningen aan de straat opgetrokken, enkel voorafgegaan door een smalle **verharde private stoep met betonnen afsluiting (nrs. 6-8, 10, 12, 14 en 28)** en soms vergezeld van achterliggende **ateliers** voor ambachten (bv. **Optielt nrs. 10 en 12**) of **landgebouwen** voor eigen opbrengst. Vanaf de jaren 1950 doen de meer residentiële woningen hun intrede onder de vorm van dieper op het perceel gelegen **vrijstaande woningen met villa-allure**, omgeven door een **tuin** waar geen plaats is voor dienstgebouwen, hoogstens een dieper gelegen garage. De smalle private stoepen zijn verdwenen en vervangen door een heuse **voortuin (nrs. 4 en 22)**. De woning nr. 14 met voortuin en huisweide, beide afgezoomd door een ajour uitgewerkte betonnen afsluiting, bevindt zich op de overgang: typologisch aansluitend bij de traditionele dorpswoning maar reeds voorafgegaan door een voortuin (gesloopt eind 2019).

Heel anders zijn de villa's aan de westelijke zijde van het beschermde dorpsgezicht, opgetrokken vanaf het laatste kwart van de 20ste eeuw, die zowel een afwijkende vormgeving, typologie en materiaalgebruik hebben en niet stroken met het beeld van een historische dorpskern. Waar de eerste woningen nog beperkt in omvang waren, nl. één bouwlaag onder zadeldak (nrs. 34 en 36), zijn de latere woningen schaaldoorbrekend (nrs. 11, 15, 17, 38 en 40).

Eveneens typologisch afwijkend en te vermijden is de recent vergunde bouw van twee woningen tegen dorpswoning nr. 12 ingeplant op dezelfde bouwlijn waardoor de "vreemde" typologie van rijwoningen in het dorpsgezicht wordt geïntroduceerd.

3.2.2. Open ruimte versus bebouwing

Zicht op de OLV-kerk van Tielt

De dorpskern van Optielt kende tot in het begin van de 20ste eeuw verhoudingsgewijs weinig bebouwing en veel **open ruimte**, waarbij de onbebouwde percelen functioneel verbonden waren met de hoeves en dienden als **moestuin, huisboomgaard** of **huisweide**. De akkers en weides aan de noordelijke zijde van de straat werden vanaf WOI geleidelijk aan verkaveld en bebouwd met verwegend vrijstaande woningen omgeven door een open ruimte die varieerde naar gelang de breedte van het perceel. Het is belangrijk oog te hebben voor deze **gevarieerde "restruimte"** en ze ook te behouden als essentieel onderdeel van verblijfskwaliteit. Het vermijdt aaneengesloten gevelwanden en garandeert "**doorkijkjes**" naar het achterliggende (vallei)landschap.

3.2.3. Wegenis

Een aantal storende elementen in het dorpsgezicht.

Hoewel het wegenpatroon dat van oudsher bestond uit holle wegen nog op veel plaatsen haar taluds behield, vertoont het dorpsgezicht van Optielt een erg stenig karakter veroorzaakt door de geasfalteerde wegen en voetwegen, de uitgestrekte geasfalteerde parkeergelegenheden, de versteende opritten en voortuinen en de hoge keermuur aan de kerksite.

Daarenboven bevinden zich bij het binnenrijden van het gehucht een aantal visueel storende elementen op het openbare domein waarvoor een oplossing dient gezocht, zoals de elektriciteitscabine, de frituur, een oud broodautomaat, een mobiel toilet, een papiercontainer, glasbakken, kledingcontainers, aanplakborden op de kerkhofmuur en een veelheid aan verkeersborden.

3.2.4. Individuele panden

De beschrijving van de individuele panden en/of open ruimte zijn opgenomen in de relictfiles in hfdst. 10.

Elke relictfile bevat:

- een inplantingsplannetje en administratieve gegevens
- een korte historiek met toevoeging van het bronnenmateriaal
- een beschrijving
- een evaluatie van de erfgoedwaarden
- een waardering (zie punt 3.2.5.)
- specifieke beheersdoelstellingen

3.2.5. Waarderingscategorieën individuele panden

Om alle gebouwde relictten binnen het beschermde dorpsgezicht van Optielt een waardering te kunnen toekennen werd een inventarisatie-, evaluatie- en waarderingstraject uitgewerkt volgens de onderzoeksmethodologie beschreven in de "Handleiding Inventariseren van Bouwkundig Erfgoed"⁴².

In een eerste fase werd het volledige dorpsgezicht geïnventariseerd waarbij al het gebouwd erfgoed en zijn omgevingselementen op files werden genoteerd en gefotografeerd.

In een tweede fase werden de gebouwen onderworpen aan een evaluatie en geselecteerd op basis van de historische, architectuurhistorische, artistieke, industrieel-archeologische, volkskundige, wetenschappelijke en/of sociaal-culturele waarde. Die waarden werden afgewogen aan criteria zoals zeldzaamheid, representativiteit, authenticiteit, contextwaarde en ensemblewaarde. Het gebouwd erfgoed werd ingedeeld in vier categorieën waaraan een vaste beheersdoelstelling is gekoppeld.

Bovenlokale waarde

- Objecten, ensembles of structuren met het statuut van beschermd monument of beschermenswaardig.
- *Beheersdoelstelling*: behoud is noodzakelijk omwille van de erfgoedwaarde van het relict zelf.

Lokale waarde

- Objecten, ensembles of structuren met een significante historische, architectuurhistorische, landschappelijke of archeologische waarde en van groot belang voor de structuur of betekenis van Optielt.
- *Beheersdoelstelling*: behoud is noodzakelijk omwille van de erfgoedwaarde van het relict zelf.

Ondersteunende waarde

- Objecten, ensembles of structuren met een gemiddelde historische, architectuurhistorische, landschappelijke of beeldbepalende waarde en van contextueel belang voor de structuur of betekenis van Optielt.
- *Beheersdoelstelling*: behoud is noodzakelijk omwille van de erfgoedwaarde van het straat- of dorpsbeeld.

Indifferente waarde

- Objecten, ensembles of structuren die van weinig belang zijn of zelfs storend voor de structuur of betekenis van Optielt.
- *Beheersdoelstelling*: behoud is niet noodzakelijk.

De specifieke beheersdoelstellingen uitgewerkt per individueel pand en/of open ruimte, zijn opgenomen in de individuele relictfiles in hfdst. 10.

⁴² <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/inventariseren-van-bouwkundig-erfgoed>.

3.3. Het landschappelijk erfgoed⁴³

3.3.1. Taluds aan de Blerebergstraat en Optielt

Taluds aan de Blerebergstraat, in het begin van Optielt en vanaf Optielt n. 5.

De **hoog oprijzende taluds** met **stijlranden** van 4 à 5 meter hoog bezijden de Blerebergstraat en aan de parking in het begin van Optielt, zijn een **complex van biologisch waardevolle en zeer waardevolle elementen** gevormd door een houtkant met dominantie van robinia (*Robinia pseudoacacia*) en zomereik (*Quercus robur*), een bomenrij met dominantie van berk (*Betulus* sp.) en doornstruweel.

Het **talud** verderop in de straat vanaf hoeve nr. 5, kan opgesplitst worden in twee delen: een **eerder grazige berm** met o.m. Grote Bevernel, Muizenoor, Havikskruid, Gewone veldbies, Rapunzelklokje, enz.. en een **houtkant** met dominantie van robinia (*Robinia pseudoacacia*). Beide zijn op de biologische waarderingskaart opgenomen als biologisch zeer waardevol (afb. 41).

3.3.2. Zone ten noorden van de straat Optielt

Het talud aan de achterzijde van de tuinen en uiterst rechts het Dag- en Nachtstraatje met een knoteik als grensboom.

De geknotte zomereik bevindt zich ondanks de uitgeholde stam in goede conditie.

Het landschappelijke erfgoed aan de noordelijke, bebouwde zijde van de straat Optielt wordt hoofdzakelijk bepaald door **lange, smalle tuinen** die ten oosten van het geasfalteerde Dag- en Nachtstraatje via een **begroeide talud** aansluiten bij de achterliggende weides en boomgaard. Het talud is op sommige plaatsen **grazig**, op andere plaatsen begroeid met **hakhout** van o. m. vlier en hazelaar en ter hoogte van de Blerebergstraat - waar het

⁴³ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

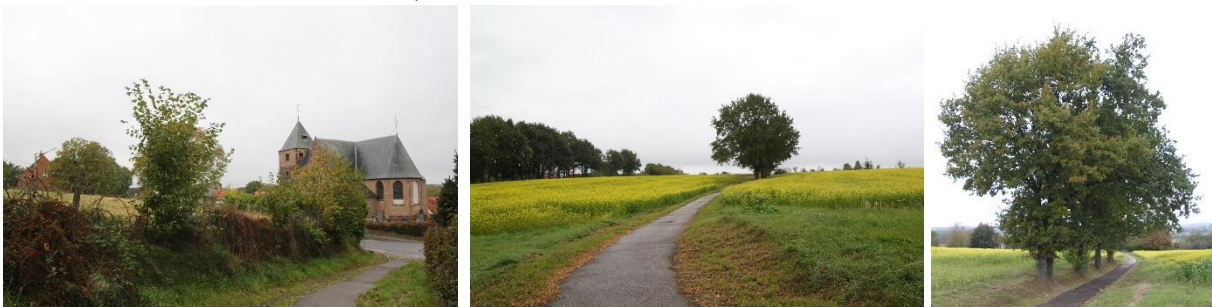
niveaueverschil het grootste is -, versterkt met kasseien en betonplaten. Door het langdurig gebruik van hakhout komt er ook **oude bosvegetatie** voor. Een monumentale opgeschoten **knoteik** (*Quercus robur*) aan het Dag- en Nachtstraatje markeert het einde van het talud op de perceelsgrens met nr. 22. De tuin van nr. 22 met **drie monumentale okkernootbomen** (*Juglans regia*) is recent aan de straatzijde voorzien van een meidoornhaag (*Crataegus* sp.). Aan de overzijde van het straatje, achteraan de door laurierkers afgezoomde achtertuin van nr. 24, bevindt zich een **soortenrijk permanent cultuurgrasland** met o.m. smalle weegbree (*Plantago lanceolata*), Scherpe boterbloem (*Ranunculus acris*), Rode klaver (*Trifolium pratense*), Veldzuring (*Rumex acetosa*), Reukgras (*Anthoxanthum*), enz.... De private tuin van nr. 24 werd niet geïnventariseerd maar bevat nog een aantal mooie **hoogoprijzende bomen** zoals een treurwilg (*Salix pendula*), ... die het groene karakter van het dorpsgezicht ondersteunen. Zowel het **talud** als het **weiland** zijn opgenomen als biologisch waardevol op de biologische waarderingskaart (afb. 41).

Drie zomereiken aan het oude wegtracé van Optielt en de onverharde voetweg Kaebergstraat.

Geheel aan de westzijde van het dorpsgezicht werd recent het laatste **weideperceel** aan de pare zijde klaar gemaakt voor bebouwing. De **drie monumentale zomereiken** (*Quercus robur*) die tot voor kort bovenop het talud prijken waren nog een relict van het oude wegtracé van de straat Optielt die in 1972 gedeeltelijk rechtgetrokken werd (zie punt 2.2.). Momenteel rest nog één boom. Het perceel wordt opzij begrensd door de **onverharde voetweg Kaebergstraat** (Chemin n° 24) met **meidoornhaag** (*Crataegus* sp.) en aan de achterzijde door een **talud** met een dominantie van **zomereik** (*Quercus robur*) en **hakhoutstoven** van o.m. es (*Fraxinus excelsior*) als overblijfsel van de gesupprimeerde kerkweg n°128.

3.3.3. Zone ten zuiden van de straat Optielt

De geasfalteerde voetweg bezijden de kerk bezit een markante bomenrij van zomereiken net onder de heuveltop.

Het goed bewaarde **cultuurhistorisch landschap** ten zuiden van de straat Optielt wordt hoofdzakelijk gevormd door **uitgestrekte akkers** en **huisweiden**, al dan niet met restanten van een **boomgaard**, die fraai omzoomd zijn door **hagen van beuk** (*Fagus sylvatica*) en **meidoorn** (*Crataegus* sp.). Van de **twee holle wegen** die een verbinding vormden tussen Optielt en de oude steenweg Leuven - Diest bovenop de heuvelrug, is de "Baenvoetweg" (Sentier n° 129), die de westelijke grens van het dorpsgezicht markeert, enkel nog zichtbaar in de percelering. De "Boschveldweg" (chemin n° 64) ten oosten van de kerk daarentegen is een tot op vandaag druk bezochte wandelweg. Ter hoogte van de kerk wordt de geasfalteerde holle weg geflankeerd door een **gevlochten**

beukenhaag (Optielt nr. 3) en aan de overzijde door een **verwilderde berm** met o.m. de sierheester Dwergmispel (*Cotoneaster*) en een **poel** met o.m. een **knotwilg** (*Salix alba*), **haagbeuk** (*Carpinus betulus*), **hazelaar** (*Corylus avellana*) en een **okkernoot** (*Juglans regia*). Net voor de heuveltop markeert een mooie **bomenrij van zes zomereiken** (*Quercus robur*) de **zwakke stijlranden** van de weg. De bomen met een lage vertakking werden gemeten op een hoogte van ca. 1.10m en hebben van noord naar zuid een stamomtrek van 137cm, 120cm, 135cm, 197cm en 206cm. Bovenop de heuvelrug wordt de voetweg geflankeerd door **uitgestrekte akkers** al dan niet **gescheiden door taluds met houtkanten**.

De percelen met weide en boomgaard ten noorden van nr. 3, de weide achter het woonhuis en de knotboom aan de poel er tegenover.

De akkers ten noorden en oosten van Optielt nr. 3 werden in de loop van de tweede helft van de 20ste eeuw omgevormd tot **weides** en deels beplant met een **hoogstamboomgaard** (zie afb. 12: luchtfoto van 1971). Vandaag worden de percelen begrensd door de **hoge begroeide taluds** van de parking aan Optielt en de Blerebergstraat en zijn ze nog steeds in gebruik als **weide**. In tegenstelling tot de situatie in 1971, is nu het meest noordoostelijke perceel omgevormd tot hoogstamboomgaard. Een recent ijzeren hek tussen betonnen palen geeft toegang tot de voorste weide.

Sier- en nutstuinen van hoeve nr.5: de achtertuin met poortje naar de nutstuin, de weideboomgaard met monumentale okkernootboom en enkele hoogstamfruitbomen achteraan het perceel.

Hagen van beuk en meidoorn vormen een scheiding tussen de huiskavels van hoeve nr. 5 en de twee weideboomgaarden achter de kerk waarin nog een drietal hoogstamfruitbomen en op de perceelsgrens een zomereik.

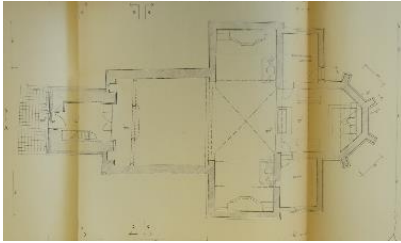
Hoeve Optielt nr. 5 is een typologisch goed bewaard voorbeeld van een **19de-eeuwse hoeve** omgeven door **omhaagde huiskavels**. De verschillende **sier- en nutstuinen** - waaronder een voortuin met **snoeivormen**, een achtertuintje met **snoeivormen** en een jonge **okkernootboom** (*Juglans regia*), **moes- en bloementuinen** - zijn gevat in de oksel van een uitgestrekte **L- vormige weideboomgaard** met een monumentale **okkernootboom** (*Juglans regia*) aan de straat en nog enkele **hoogstamfruitbomen** (vermoedelijk perenbomen) achteraan.

Van de **twee** voormalige **weideboomgaarden** achter de kerk bezit slechts één weide nog een drietal **hoogstamfruitbomen**. De **taluds** achteraan de perceelgrenzen, waaronder één met **struweel** en een **zomereik** (*Quercus robur*) met stamomtrek van 147cm, zijn opgenomen als biologisch waardevol.

Aan de andere zijde van hoeve nr. 5 werd het perceel op de westelijke grens van het dorpsgezicht in de jaren 1980 verkaveld en met drie woningen bebouwd (afb. 12).

3.4. De Sint-Martinuskerk⁴⁴

3.4.1. Extérieur

Grondplan van 1986 van architect L. Van Herck.

De Sint-Martinuskerk is een **georiënteerde, longitudinale kruiskerk** met een **heterogeen** voorkomen als gevolg van het voortdurend herstellen en uitbreiden van een in oorsprong **Romaanse** kerkje dat volledig in **ijzerzandsteen** was opgetrokken en minstens opklimt tot de 13de-eeuw. De huidige plattegrond ontvouwt een **éénbeukig kerkje** met **vierkante westtoren**, een **schip** van **twee traveeën**, een korte **dwarsbeuk** met **vlakke sluiting** en een door **sacristieën** geflankeerd **koor** van **twee traveeën** afgesloten door een **driezijdige absis**. Met uitzondering van de **ijzerzandstenen westtoren** is het geheel opgetrokken uit **baksteen** onder gecombineerde leien bedaking met verwerking van **ijzerzandsteen** en **Gobertangeste**en voor de afwerking.

De robuuste, **vrijwel gesloten westtoren** op een **afgeschuinde sokkel** is grotendeels opgebouwd uit **ijzerzandsteen** en is afgebouwd met een **bakstenen bovenpartij** onder **leien tentdak** waarop een **smeedijzeren kruis** met **windhaan**. De **bakstenen bovenbouw** met **hoekkettingen** en **steigergaten** in **ijzerzandsteen** wordt afgelijnd door een **getrapte bakstenen fries** en is geopend door **rondboogvormige galmgaten** met een **ijzerzandstenen omlijsting**. Een deel van de onderbouw en de oostpartij van de toren zou nog opklimmen tot de Romaanse periode maar werd voor de rest grotendeels heropgebouwd en grondig hersteld in de 16de eeuw, in 1716 en in 1753 zoals het baksteenformaat van de kern⁴⁵, de **gevelsteen** in de westgevel en de **datering op de classicistische deuromlijsting** aangeven. De **verticale bouwnaden** aan de zijgevels en het ontbreken van een waterlijst aan de west- en zuidgevel zijn hiervan sporen. In 1753 werd het massieve karakter doorbroken door het aanbrengen van een **korfboogdeur** in een **plattebandomlijsting** van **Gobertange** met het opschrift "**anno 1753**" bekroond door een **korfboogvenster** in een **ijzerzandstenen omlijsting**. Voorts zijn er slechts **twee kleine venstertjes** in de zijgevels aanwezig. Het onderste gedeelte van de toren, in het meest oorspronkelijke oostelijke deel, is een prachtig **stenhouwersmerk** terug te vinden in de vorm van een met passer gemaakte rosette.⁴⁶

⁴⁴ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

⁴⁵ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge, Sint-Martinuskerk, Restauratiedossier, Beschrijving van de bestaande toestand door architect Lucas Van Herck, p. 18: de bakstenen in de kern van de toren tot en met de tweede verdieping en de bakstenen aan de oostgevel zichtbaar op de zolder van het schip hebben dezelfde vorm en afmeting als die gebruikt zijn voor de bouw van het transept en het koor. De bouw van het koor en het transept worden in de 16de eeuw geplaatst. De bakstenen bovenbouw van de toren en het parament aan de binnenzijde van de zolderverdieping stemmen in vorm en afmeting overeen met deze gebruikt voor de bouw van het schip in 1761.

⁴⁶ LAUWERS V. e.a., Een geschiedenis van een dorp in het Hageland. Mijne groeten uit O.-L.-V. Tielt, s.l., 2017, p. 237-238.

Het **bakstenen schip** werd in 1761 heropgebouwd op een **ijzerzandstenen plint**; mogelijks een muurrestant van het Romaanse kerkje of minstens heropgebouwd met middeleeuwse ijzerzandstenen blokken. De met **kram en krul verankerde lijstgevels** afgelijnd door **steigergaten** in **ijzerzandsteen**, worden geritmeerd door twee **classicistische korfboogvensters** in een **plattebandomlijsting** van **Gobertange**. Tussen de vensters van de noordelijke zijgevel bevindt zich een onleesbare gevelsteen in Gobertange waarop voorheen de **initialen S(anctus) M(artinus)** en het jaartal **1761**.

De zuidelijke en noordelijke zijgevel en een foto van het KIK met de gevelsteen S M / 1761 (foto van 1975).

De 16de-eeuwse **dwarsbeuk** is opgetrokken in **traditionele bak- en zandsteenstijl** op een **afgeschuinde sokkel** van **ijzerzandsteen** en wordt gekenmerkt door veelvuldige **speklagen** in **Gobertange** en een **geprofileerde daklijst** in **ijzerzandsteen**. De **puntgevels** met **vlechtelingen** en **aandaken** in **ijzerzandsteen** worden geopend door **gedrukte spitsboogvensters** in een **ijzerzandstenen omlijsting** met **gotisch maaswerk** in **Gobertange** en vensterstijlen in Savonnièressteen (restauratie 20ste eeuw)⁴⁷.

Het **bakstenen koor**, "1411" gedateerd op de **afgeschuinde ijzerzandstenen sokkel**, werd vermoedelijk omstreeks 1600, in ieder geval na de bouw van de dwarsbeuk, opgetrokken als een schil rond het middeleeuwse allicht volledig in **ijzerzandsteen** gebouwde **koor**. De gevels worden geritmeerd door **versneden bakstenen steunberen** getopt door een **haakse ezelsrug** met **peerkraal** in **ijzerzandsteen** waartussen gedrukte **spitsboogvensters** zonder **maaswerk**. Naast de **datering "1411"** bevat de sokkel ook nog de **steenhouwersmerken "S", "Y" en "Λ"** en **verticale inkepingen** die verwijzen naar een volks gebruik (zie historiek). Het venster in de as van het koor is volledig dichtgemaakt bij de plaatsing van het hoogaltaar in 1766 en de flankerende vensters gedeeltelijk dichtgemaakt

⁴⁷ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge, Sint-Martinuskerk, Restauratiedossier, Beschrijving van de bestaande toestand door architect Lucas Van Herck, p. 20: aangebracht toen de glas-in-lood-ramen in het begin van de 20ste eeuw werden geplaatst.

voor het plaatsen van de **lambrisering** in 1867. Het supprimeren van het venster en de steunbeer aan de zuidelijke zijgevel dateert van 1867 toen de **sacristie** opgetrokken werd. Een **smeedijzeren kruis** bekroont het **leien dak**.

De datum "1411" en steenhouwersmerk "S" en steenhouwersmerken "Y" en "A" – Bron: Lauwers V. e.a., 2017, p. 245-246.

De **noordelijke sacristie** op een **afgeschuinde ijzerzandstenen sokkel** onder **leien bedaking**, klimt in kern mogelijk op tot de vroege 17de eeuw maar kreeg omstreeks 1867 toen de zuidelijke sacristie gebouwd werd, een gelijkaardige uitzicht (deels herbouwd?) getypeerd door een **getralied spitsboogvenster** en een **rechthoekige deur**, beide gevat in een **Gobertange hoek- en negblokomlijsting**. De **deuromlijsting** heeft een **gerecupereerde vensterdorpel**; de **opgeklampte deur** wordt voorafgegaan door twee **hardstenen treden**.

In tegenstelling tot de noordelijke sacristie werd de **zuidelijke sacristie** opgetrokken op een **sokkel** van **Gobertangesteen** maar eveneens voorzien van een **leien dak** en een identiek **getralied, spitboogvormig venster**.

3.4.2. Interieur

Zeer stemmig en stijlvol interieur in late **Lodewijk XV-stijl** waarbij het rijkelijk gedecoreerde **stucplafond**, de **altaren**, de **lambriseringen**, het **doksaal** en het **meubilair** visueel één geheel vormen en grotendeels bekostigd werden door pastoor Gregorius Essinck (1725-1774).

De **gestucte** en witgeschilderde **ruimte** heeft een **vloer** van **zwarte** en **grijze kalkstenen tegels** in **dambordpatroon**, gelegd in een **hoek van 45°**, met een duidelijke breuklijn bij de overgang naar de dwarsbeuk. Het licht verhoogde koor heeft een gelijkaardige **vloer** van **witte** en **zwarte kalkstenen tegels** (1777). In tegenstelling tot het schip dat een **vlakke overwelfing** met **sober lijstwerk** kent⁴⁸, zijn het koor en de dwarsbeuk rijkelijk gedecoreerd met **stucwerk** dat in 1766 aangebracht werd op het **gotische houten spitstongewelf**. De datum is terug te vinden in een **cartouche** boven het zuidelijke zijaltaar. Het stucwerk toont **naast slingerend lijstwerk, putti, cartouches en rocailles**, op de hoeken van de viering de symbolen van de **vier evangelisten**: zijnde de adelaar, os, leeuw en mens, en centraal een **wapenschild**, allicht van pastoor Essinck, weldoener van de kerk. De **rozetten** op het plafond zijn uit **hout** vervaardigd.

De vlak **gestucte wanden** in het **koor** werden in 1867 verfraaid met een **eikenhouten lambrisering** met **koorgestoelte**, geleed door **composiet pilasters** en bezijden het hoofaltaar de afbeeldingen van de **Heilige Petrus** en **Maria Magdalena**. Ook de **dwarsbeuk** werd omstreeks het midden van de 19de eeuw van een **eikenhouten**, in

⁴⁸ ZWEERS D., Sint-Martinuskerk te Tielt (Tielt-Winge). *Restauratie van het beschermde Binvignat-orgel (1825), Bestaande toestand - bouwhistorische nota*, s.l., s.d., p.2: uit de kapconstructie blijkt dat het schip vanaf 1761 steeds een vlak plafond heeft gehad. De huidige constructie met 'pleisterplaten' doet vermoeden dat het plafond in de tweede helft van de 19de eeuw vernieuwd werd.

dit geval gerecupereerde, **wandbekleding** voorzien. Het **sobere schip** is voorzien van **twee rondboognissen** tussen de vensters en **twee getoogde nissen** bezijden de **houten vleugel deur** die toegang geeft tot het **inkomportaal** in de toren. De noordelijke nis bevat een 18de-eeuwse geelkoperen **doopvont** en is afgesloten door een **smeedijzeren hek**.

Het **doksaal** met **balustrade** rust op **twee houten Toscaanse zuilen** met **hardstenen basement** en dateert vermoedelijk van de bouw van het schip in 1761. Het **Binignat-orgel** van 1825 werd in 1842 op het doksaal geplaatst en in 2014 volledig gerestaureerd.

Boven het koor en het transept rest nog een **16de-eeuwse sporenkap**; de dakconstructie van het schip bestaat uit één **schaargebint** (1761). Volgens het rapport van Monumentenwacht bevinden er zich op de eikenhouten ribben van het transept- en koorgewelf nog "interessante, zeldzame historische beschilderingen"⁴⁹.

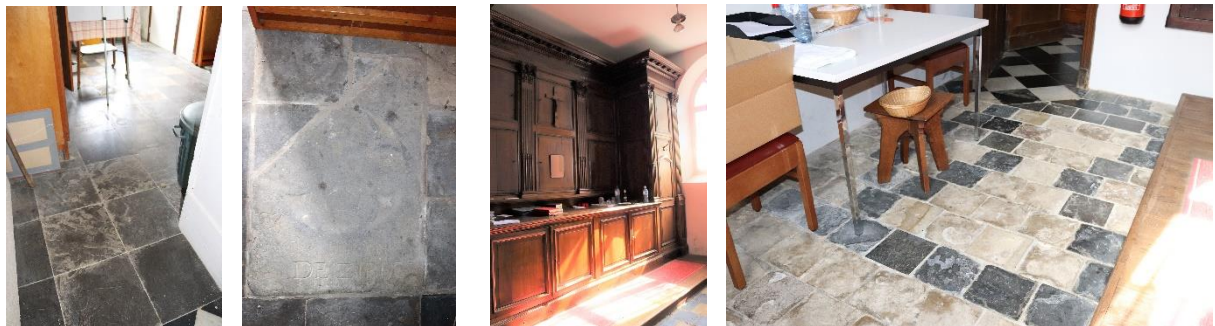
De **westtoren** van **vier bouwlagen**, gescheiden door **houten tussenvloeren**, is op de **begane grond** geplaveid met dezelfde **kalkstenen tegelvloer** als het schip. In de zijgevels zijn een **natuurstenen wijwatervat** uit de 16de eeuw en een **kalkstenen grafsteen** met het opschrift 'OBIIT/IBDSD/21 AP 1782/RIP' ingewerkt. Een **vleugeldeur** met twee **vaste panelen** geeft toegang tot de kerk. De **afgekaste steektrap** leidt naar de eerste verdieping waar de **18de-eeuwse balusterleuning** aan het trapgat en de **blaasbalg** van het orgel (1906) bewaard bleven en die via een **spitsvoogvormige muuropening** toegang geeft tot het **doksaal**. De overige verdiepingen zijn te bereiken via een **ladder** en een **luik**. De **dakconstructie** met **klokkenstoel** werd in het begin van de 19de eeuw gerestaureerd en bevat naar verluidt aan de oostzijde een **deurmakelaar met gotisch beeldhouwwerk**: een gevleugelde leeuw met wimpel, hergebruikt als **keper**⁵⁰. In de toren hangen **drie klokken**: een **Mariaklok** van 1834, een **Sint-Martinusklok** van 1952 en een **klok** in 2003 geschonken door het echtpaar Geniets-Goyens (zie ook punt 3.4.4. Klokken). Er is geen mechanische torenuurwerk (of restanten van een ouder uurwerk) aanwezig.

⁴⁹ Inspectierapport B-56/21361/2014/B van 16 januari 2014, p. 20.

⁵⁰ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, Tielt-Winge, Sint-Martinuskerk, Restauratiedossier, Beschrijving van de bestaande toestand door architect Lucas Van Herck, p. 19.

De noordelijke sacristie met vlak bepleisterd plafond is geplaveid met een amalgaam van grijze en zwarte kalkstenen plavuizen in verschillende afmetingen, sporadisch afgewisseld met witte Gobertange plavuizen en een restant van een hardstenen grafsteen. In tegenstelling tot wat men zou verwachten loopt de gezoete vloer van het koor door in de 19de-eeuwse zuidelijke sacristie waarna ze overgaat in een vloer van gerecupereerde witte Gobertange plavuizen belegd met ruitvormige patronen in grijze kalksteen. Verder zijn in de sacristie te vermelden, een hardstenen wijwatervat, een kamerbrede 19de-eeuwse sacristiekast en een brandkast.

De kerk wordt verlicht door figuratieve glas-in-loodvensters:

Koor van noord naar zuid:

- Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes met Bernadette, 20st eeuw;
- Sint-Martinus deelt zijn mantel met een bedelaar, 20ste eeuw;
- Heilige Romanus (?) en Heilige Cecilia⁵¹, 20ste eeuw, opschrift: "TER NAGEDACHTENIS VAN DE FAM. BOSCHMAN-WILLEMS/1891 KOSTER ONZER PAROCHIE 1919'.

Noordelijke dwarsbeuk:

- Heilig-Hart van Jezus, geschonken door pastoor A. Lettanie en F. Mellaert in 1923.

Zuidelijke dwarsbeuk:

- Heilig-Hart van Maria, geschonken door Th. Vandael, F. Broos, J. Van Deloo en J. Truyens in 1923.

Schip zuidzijde:

- Heilige Isidoor geschonken door J. Boxstens-Wera en kinderen in 1939;
- de Goede Herder geschonken door E.H. Dockx en parochianen in 1932;

Schip noordzijde

- de Heilige-Franciscus geschonken door de familie Janssens-Van Kerckhoven in 1932;
- Sint-Jozef met Jezus geschonken door Des. Smets, Ed Van De Cauters, Arm. Willems en Ar. Van Der Weyden in 1932.

⁵¹ In de literatuur aangeduid als de Heilige Cordula. De aanwezigheid van een handorgeltje als attribuut duidt er echter op dat het hier om de Heilige Cecilia gaat, patrones van de muziek.

In de kerk bevinden zich **drie altaren**:

- In het koor het **hoofdaltaar** van 1766 in **deels vergulde eik**; onder het blauw en rood **geschilderde houten baldakijn** bevindt zich een 16de-eeuwse **calvarie** van de hand van de meester van Sint-Mattheus uit Leuven (kruis midden 18de eeuw). Boven het in 1867 vernieuwd **tabernakel** met een Hostiedragende kelk op het deurtje prijkt de afbeelding van de pelikaan die zijn jongen voedt. Naar verluidt in oorsprong **gepolychromeerd** altaar;
- in de noordelijke zijbeuk het **portiekaltaar van Onze-Lieve-Vrouw** van 1767 in **deels vergulde eik**; in de nis het **gepolychromeerde** eikenhouten beeld van **Onze-Lieve-Vrouw met kind** (tweede helft 18de eeuw?) onder een **houten baldakijn**. Het **tabernakel** dat afkomstig is van het hoofdaltaar draagt op het deurtje een Hostiedragende kelk en op de basis de voorstelling van de boodschap van aartsengel Gabriël aan Maria. Oorspronkelijk **gemarmerd** en **verguld**⁵²;
- in de zuidelijke zijbeuk het **portiekaltaar van Sint-Martinus** van 1767 in **deels vergulde eik**; in de nis het **gepolychromeerde** eikenhouten beeld van **Sint-Martinus van Tours** (tweede helft van de 18de eeuw) onder een **houten baldakijn**. Het **tabernakel** draagt op het deurtje een Hostiedragende kelk. Oorspronkelijk **gemarmerd** en **verguld**⁵³.

De **twee** identieke **Lodewijk XV-biechtstoelen** in de zijbeuken met **flankerende zijstukken** met zitbank, zijn volgens archiefstukken in 1755 aangekocht in Peer (noord) en in 1772 in Tessenderlo (zuid).

In 1983 werd de **communiebank** van 1758, **verguld** en **versierd**, omgevormd tot het huidige altaar (tafel met 12 broden), een lezenaar (vergulde boom) en een antependium (Ark des Verbonds).⁵⁴

⁵² LETTANI A, o.c.

⁵³ IDEM, o.c.

⁵⁴ IDEM, o.c.

Volgende waardevolle kunstvoorwerpen bevinden zich in de kerk:

Schilderij

- **Calvarie**, geschilderd op paneel op het einde van de 16de eeuw.

Beelden

- **Sint-Martinus deelt zijn mantel met een bedelaar**, eik, Brabants atelier, begin 16de eeuw, polychromie verwijderd en vernieuwd zwaard;
- **Heilige Wivina**, eik, Brabants atelier, begin 16de eeuw, polychromie verwijderd;
- **Sint-Anna ten Drieën**, eik, Brabants atelier, 16de eeuw, polychromie verwijderd;
- **Heilige Anthonius**, eik, eind 16de-begin 17de eeuw, polychromie verwijderd;
- **Heilige Barbara**, plaaster, tweede helft 19de eeuw; gepolychromeerd;
- **Sint-Jozef met het kind Jezus**, plaaster, tweede helft 19de eeuw; gepolychromeerd;
- **Heilige Hubertus**, plaaster, eerste helft 20ste eeuw, gepolychromeerd;
- **Heilige Cornelius**, plaaster, eerste helft 20ste eeuw, gepolychromeerd.

3.4.3. Cultuurgoederen

Roerende goederen die zich in een beschermd monument bevinden, kunnen deel uitmaken van de bescherming. Zij worden in de regelgeving cultuurgoederen genoemd en kunnen aanspraak maken op een erfgoedpremie. Volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 zijn cultuurgoederen:

*Roerende goederen die omwille van hun erfgoedwaarde van algemeen belang zijn, waarvan het samen voorkomen met het gebouw een bijzondere waarde heeft en die ofwel ontworpen zijn voor of vervaardigd met het beschermd goed ofwel gerelateerd zijn aan de functie van het beschermd goed en waarvoor historische verbondenheid met het beschermd goed aangetoond kan worden*⁵⁵.

⁵⁵ Hiervoor dient het stappenplan van het agentschap Onroerend Erfgoed gevolgd in de richtlijn *Cultuurgoederen in monumenten. Richtlijn om te beoordelen of cultuurgoederen deel uitmaken van de bescherming*. 21-12-2015.

Rechtsgrond voor de bescherming

De sint-Martinuskerk werd als monument beschermd bij koninklijk besluit van 28 oktober 1981 omwille van haar historische en artistieke waarde. Basis voor de bescherming was de Monumentenwet van 1931. Dat betekent dat alle roerende goederen die onroerend zijn door bestemming, samen met de kerk beschermd zijn. Om samen met de kerk beschermd te kunnen zijn, moeten roerende goederen aan bepaalde voorwaarden voldoen: ze moeten een ornamentele of wilsbestemming hebben en een historische, waardenversterkende en bijzondere band hebben met het gebouw. Als aan die voorwaarden voldaan is, gelden de goederen als 'cultuurgooden'. Voor die goederen worden hieronder de historische en de waardeversterkende band met de kerk aangetoond.

Lijst van cultuurgooden met motivering⁵⁶ (zie ook bijlage 1)

Volgende roerende goederen zijn onroerend door bestemming en voldoen aan de criteria om cultuurgood te zijn:

Schilderij

- Een calvarie, geschilderd op paneel, eind 16de eeuw
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische band: het 16de-eeuwse schilderij met calvarie behoort van oudsher tot het patrimonium van de Sint-Martinuskerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.*
 - *Waardeversterkende band: het schilderij – vermoedelijk een voormalig altaarstuk - getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, maakt traditioneel deel uit van de decoratieve en devotionele aankleding van de kerk en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.*

Altaarbeelden

- De 16de-eeuwse calvarie (gekrusigde Christus, Maria en Johannes de Doper) sedert 1766 geïntegreerd in het hoogaltaar, eik, meester van Sint-Mattheüs (Leuven). Het kruis van de gekrusigde Christus zou uit het midden van de midden van de 18de eeuw dateren.
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische band: de 16de-eeuwse calvarie behoort van oudsher tot het patrimonium van de Sint-Martinuskerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.*
 - *Waardeversterkende band: de calvarie getuigt van een hoge artistieke kwaliteit en werd in 1766 in het nieuwe hoogaltaar geplaatst dat deel uitmaakte van de laat-barokke interieuraankleding bekostigd door pastoor Essinck en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.*
- gepolychromeerde houten beeld van Sint-Martinus van Tours (tweede helft van de 18de eeuw)
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische band: Sint-Martinus is van bij de stichting de patroonheilige van de kerk. Het beeld van Sint-Martinus behoort van oudsher tot het patrimonium van de kerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.*
 - *Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, behoort tot het zuidelijke zijaltaar dat in 1767 in de kerk werd geplaatst als onderdeel van de laat-barokke interieuraankleding bekostigd door pastoor Essinck en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.*

⁵⁶ In bijlage 1 worden de cultuurgooden in het interieur gesitueerd en van een foto voorzien.

- gepolychromeerde houten beeld van Maria met kind (tweede helft van de 18de eeuw?)
 - *Onroerend door ornamentele bestemming*
 - *Historische band: het beeld van Maria met kind behoort van oudsher tot het patrimonium van de kerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.*
 - *Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, behoort tot het noordelijke zijaltaar dat in 1767 in de kerk werd geplaatst als onderdeel van de laat-barokke interieuraankleding bekostigd door pastoor Essinck en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.*

Beelden

- Sint-Martinus deelt zijn mantel met een bedelaar, eik, Brabants atelier, begin 16de eeuw, polychromie verwijderd en vernieuwd zwaard
 - *Onroerend door wilsbestemming*
 - *Historische band: Sint-Martinus is van bij de stichting de patroonheilige van de kerk. Het beeld van Sint-Martinus behoort van oudsher tot het patrimonium van de kerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.*
 - *Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, maakt deel uit van de decoratieve en religieus-didactische aankleding van de kerk en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.*
- Heilige Anthonius, eik, eind 16de-begin 17de eeuw, polychromie verwijderd
 - *Onroerend door ornamentele en wilsbestemming*
 - *Historische band: de Heilige Anthonius is de tweede patroonheilige van de kerk⁵⁷. Het beeld behoort van oudsher tot het patrimonium van de Sint-Martinuskerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.*
 - *Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, maakt deel uit van de decoratieve en religieus-didactische aankleding van de kerk en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.*
- Heilige Wivina, eik, Brabants atelier, begin 16de eeuw, polychromie verwijderd
 - *Onroerend door ornamentele en wilsbestemming*
 - *Historische band: het beeld van de Heilige Wivina behoort van oudsher tot het patrimonium van de kerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.*
 - *Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, maakt deel uit van de decoratieve en religieus-didactische aankleding van de kerk en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.*
- Sint-Anna ten Drieën, eik, Brabants atelier, 16de eeuw, polychromie verwijderd
 - *Onroerend door wilsbestemming*
 - *Historische band: het beeld van de Sint-Anna ten Drieën behoort van oudsher tot het patrimonium van de kerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.*
 - *Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, maakt deel uit van de decoratieve en religieus-didactische aankleding van de kerk en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.*

⁵⁷ LETTANI A, o.c.

3.4.4. Klokken

De toren bevat drie klokken⁵⁸:

1. De Mariaklok

De Mariaklok werd in 1834 gegoten door ijzergieterij Van Aerschodt-Vanden Gheyn. Andreas Lodewijk Vanden Gheyn leefde van 1758 tot 1833, waarvan het grootste gedeelte in Leuven, zeker vanaf 1793 als hij de werkplaats van zijn vader Andreas Jozef Vanden Gheyn overnam. Anne Maximilliene, zijn enige dochter, huwde met Thomas Van Aerschodt waardoor de twee gieterfamilies Vanden Gheyn en Van Aerschodt verenigd werden. De oudste telg uit dit huwelijk was André Louis Jean (1814 – 1888), de gieter van de hier besproken klok, die de gewoonte had om beide familienamen op zijn klokken te vermelden.

De schouder met sierbanden en opschrift.

De Mariaklok is op de schouder decoratief uitgewerkt met sierbanden van musicerende putti en florale motieven waartussen de naam van de ijzergieterij: "A. L. J. VANAERSCHODT VANDEN GHEYN ME FUDIT LOVANII ANNO 1834". Boven de faussure staat de naam van de klok: "(handje) SANCTA MARIA VIRGINE, ORA PRO NOBIS"

Technische gegevens

KLOK	GIETER	HOOGTE	DIAMETER	DIKTE	JAAR	TOON
Mariaklok	Van Aerschodt	53cm	73 cm	5,7 cm	1834	D

2. De Sint-Martinusklok

De huidige Sint-Martinusklok van gieterij Bauwens-Goossens werd in 1953 in de toren gehangen ter vervanging van de in 1943 geroofde Sint-Martinusklok. Na de Tweede Wereldoorlog lanceerde de Belgische overheid een restauratieplan voor de duizenden klokken die tijdens de jaren 1943-1944 door de Duitse bezetters uit de torens werden gehaald. Eén van de voorwaarden was wel dat de gieterij in België moest gelokaliseerd zijn. Zo richtte de Petit & Fritsengieterij uit Aarle-Rixtel in Nederland een schaduwfirma op in Gent onder de naam Bauwens-Goossens. De moedergieterij werd in het Nederlandse Aarle-Rixtel in 1787 gesticht door Alexius Petit, een telg uit de gelijknamige gietersdynastie. Diens dochter Aldegonda huwde met Izaak Fritsen. Hun zoon Henricus nam de gieterij over in 1815 en gaf ze de hoger vermelde dubbele naam. De gieterij werd in 2014 overgenomen door de Koninklijke Eijsbouts.

De klok en een detail van het embleem van Petit & Fritsen.

⁵⁸ De tekst en afbeeldingen werden overgenomen uit de klokkenfiche "Sint-Martinus, Tielt" van 17 mei 2019 die deel uitmaakt van de inventaris van het klokkenpatrimonium van Tielt-Winge opgemaakt in 2019 door TEUGELS J. en WAUTERS W.

Onder de zwaar floraal uitgewerkte schouder prijkt op de flank de ietwat verweerde afbeelding van St.-Martinus met een staf in de hand waaronder de tekst met chronogram: "SANCTE MARTINE CONFESSOR / TIELT DEFENSOR AC PROTECTOR" en een verwijzing naar ijzergieterij "P. BAUWENS-GOOSSENS" boven de faussure.

Vervolgens staat op de ene zijflank de tekst: "1952 / P. ARM. WILLEMS / M. MAR. BOXSTENS-WILLEMS / PAR. ALF. DE CEULAER" gevolgd door het embleem van de gieterij en de naam "PETIT & FRITSEN, AARLE-RIXTEL, HOLLAND" en op de andere zijde een expliciete verwijzing naar de Sint-Martinusklok van 1873 die in 1943 werd opgeëist door de Duitse bezetter: "1873-1943 / P. PET. TAVERNIERS / M. THER. VAN GEERTRUYDEN / PAR. J.J. VAN PUYFELICK".

Technische gegevens

KLOK	GIETER	HOOGTE	DIAMETER	DIKTE	JAAR	TOON
Sint-Martinusklok	Bauwens-Goossens	67 cm	86 cm	6,4 cm	1952	BES

3. De klok Geniets-Goyens

De klok geschonken aan de kerk in 2003 door het echtpaar Geniets-Goyens, is één der jongste klokken in de regio Oost-Brabant. Ze heeft in tegenstelling tot andere bronzen klokken een koperachtige glans die kenmerkend is voor de gieterij. De Eijsboutsgieterij werd in 1872 opgericht als bedrijf voor het maken van torenuurwerken. Vanaf 1947 werden voor het eerst ook binnen de gieterij klokken gegoten. Zoals de gieterij uit Aarle-Rixtel richtte ook de Eijsboutsgieterij uit Asten, Nederland een schaduwfirma op met zetel in Lokeren genaamd "Horacantus". In 2014 nam de firma gieterij Petit & Fritsen over. Van de ondertussen "Koninklijke Eijsbouts" zijn meerdere klokken te vinden in Oost-Brabant.

Detail van de tekst en de sierband op de schouder.

De klok is bovenaan voorzien van een fries menselijke figuurtjes en de naam van de gieterij: "EIJSBOUTS ASTENSIS ME FECIT ANNO MMIII". De tekst op de flank verwijst naar de schenkers: "PAUL & LOUISA / KOM TOT MIJ IN VREUGDE / 30-11-2003 / GESCHONKEN DOOR PAUL EN LOUISA GENIETS-GOYENS / PETER: LUC GENIETS / METER: MIMI GENIETS".

Technische gegevens

KLOK	GIETER	HOOGTE	DIAMETER	DIKTE	JAAR	TOON
klok Geniets-Goyens	Eijsbouts	49 cm	64 cm	4,2 cm	2003	E

3.5. Het kerkhof⁵⁹

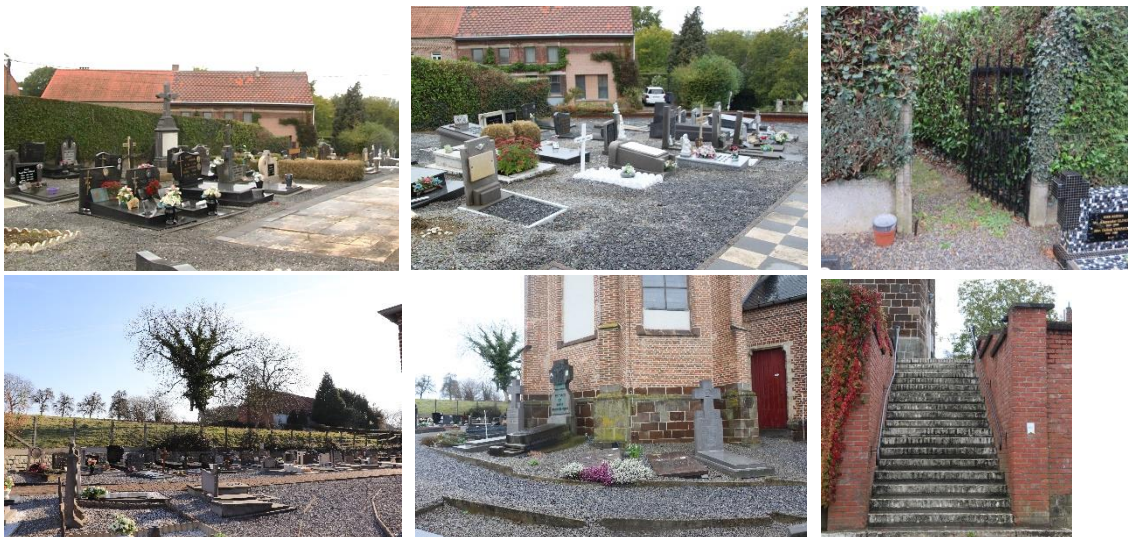
3.5.1. Algemene beschrijving

Het grosso modo ovaalvormige **kerkhof** wordt aan de straatzijden afgesloten door een hoge, met wingerd begroeide keermuur, opgetrokken uit rode mechanische baksteen op een plint van kasseien. Van de **smeedijzeren poort** aan de oostzijde rest enkel nog de **hardstenen dorpel** met **taatsdoos**. De zuidzijde wordt afgebakend door een **lage keermuur** van kasseien waarop een rij Dwergmispel (*Cotoneaster*) en een draadafsluiting tussen betonnen paaltjes die doorloopt aan de westzijde alwaar ze overgroeid is door een gemengde haag van o.m. conifeer en laurierkers (*Prunus laurocerasus*). Het **ijzeren hekje** tussen betonnen paaltjes verleent toegang tot de aanpalende **hoeve Optielt nr. 5**.

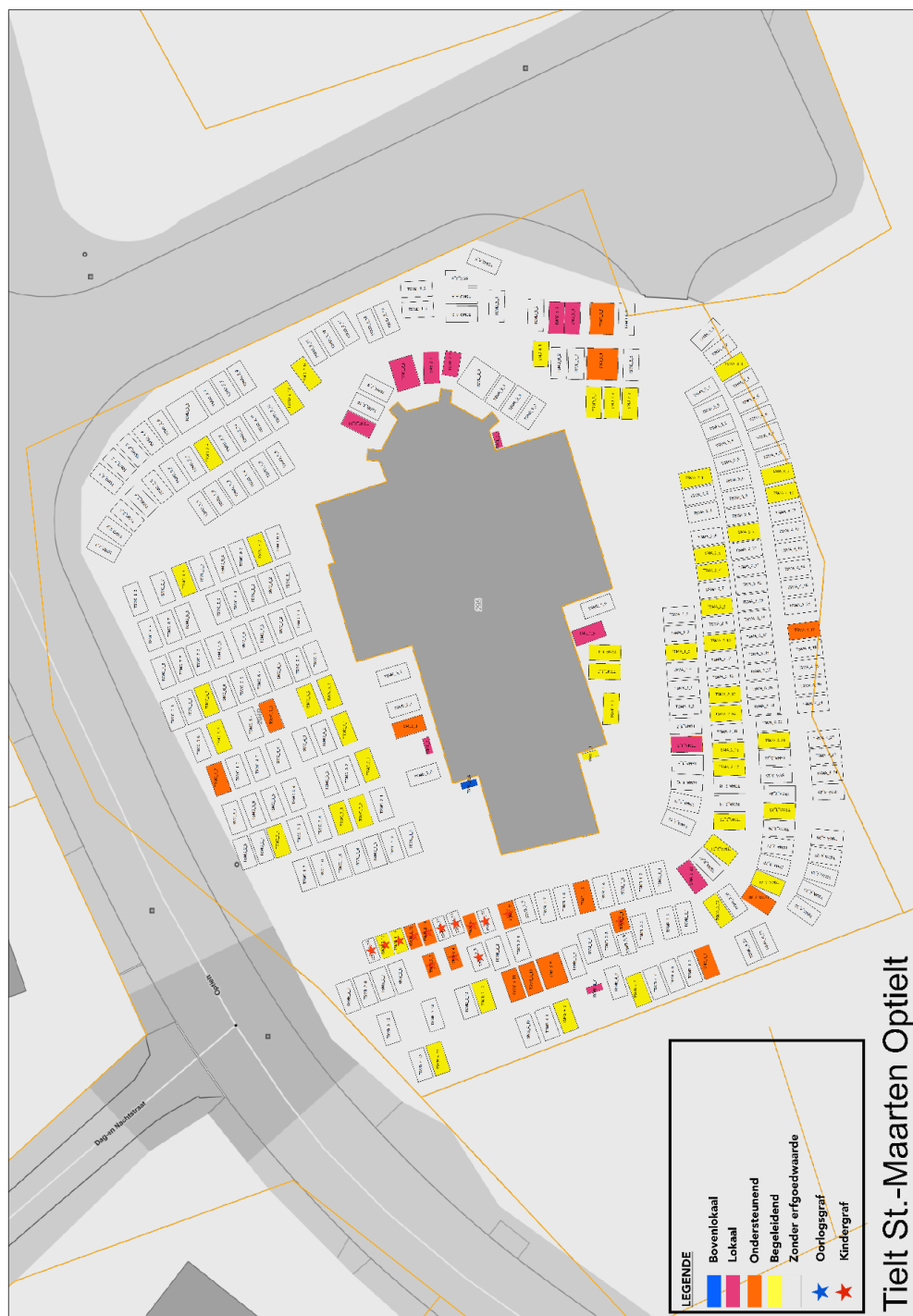
De bakstenen trappenpartij aan Optielt is uitgewerkt met treden van zwarte baksteen en leidt via een **padje** van gerecupereerde **witte en grijze natuurstenen tegels** en **plavuizen** van **Gobertange** naar het westportaal waar ook het zuidelijke pad in betonklinkers aansluiting vindt. Het overige **omlopend pad** is afgelijnd door betonnen boordstenen en net zoals de rest van het kerkhof volledig bedekt met grijze kiezel. Met uitzondering van het perk ten noorden van de kerk zijn de graven hoofdzakelijk radiaal ingeplant.

Het kerkhof wordt gedomineerd door graven uit de tweede helft van de 20ste eeuw. De oudste graven: een **grafkruis uit 1747** en slechts een **tiental graftekens uit de eerste helft van de 20ste eeuw**, zijn geconcentreerd terug te vinden tegen de gevels van de kerk en tegenover het westportaal. De kindergraven bevinden zich ten noordwesten van de kerk, bezijden de toegangsweg. Het kerkhof was tot voor enkele jaren in gebruik.

Het algemene beeld van het kerkhof wordt bepaald door **hardstenen** en **granieten stèles** die - typisch voor de streek – ingebed zijn in een **"tuintje"** afgezet door **betonnen boordstenen** en ingevuld met kiezels. De hardstenen stèles zijn veelal voorzien van een **gedenkplaat in marbriet en/of een applicatie in brons of porselein** - zoals een Christushoofd of fotokeramiek. Daarnaast komen ook een **10-tal hardstenen, drie gietijzeren en twee smeedijzeren grafkruisen** voor die meestal voorafgegaan worden door een **kiesel- of aardebedje**. Uit de jaren 1960 – 1970 zijn vier verzorgde en nagenoeg intact bewaarde **graftekens met mozaïeksteentjes** bewaard.

⁵⁹ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Waarderingsplan voor het kerkhof met aanduiding van de erfgoedwaardige graftekens – Bron: grafisch plan opgemaakt door Interleuven, 2018-2019.

3.5.2. Inventaris erfgoedwaardige graftekens

In functie van een waardering per grafteken en het uitbouwen van een beheersvisie voor het kerkhof, werd een inventarisatie- en waarderingstraject uitgewerkt volgens de onderzoeksmethodologie beschreven in het 'Draaiboek voor inventarisatie, beheer en herwaardering van plattelandskerkhoven in Vlaams-Brabant'⁶⁰. Het waarderingstraject is terug te vinden onder hoofdstuk 5, punt 5.4.3.

Noot:

- 's.d.' staat voor 'zonder datum'. Dit kan zowel betekenen dat het grafteken niet gedateerd is als dat de datum niet (meer) leesbaar is;
- 's.n.' staat voor 'zonder naam'. Dit kan zowel betekenen dat op het grafteken geen naam staat als dat de naam niet (meer) leesbaar is;
- als sterfjaar voor een familiegraf geldt het jaar van overlijden van de eerst overledene;
- de grafnummers corresponderen met de gelijknamige foto's op de CD-rom als bijlage;
- voor de verklaring van de termen in de kolom 'waardering': zie 'hoofdstuk 5: Beheersdoelstellingen' van dit beheersplan.

Grafnr.	Naam	Sterfjaar	Waardering	Beschrijving
TSMA_1_03	Van Schoelant- Puttevils	1975	Begeleidend	Hardstenen rechthoekige stèle met rechtstanden op grafzerk
TSMA_1_08	Cooseman	1975	Lokaal	Elegant smeedijzeren kruis op kiezelbed, afgeboord met gelobde betonnen boorden
TSMA_2_01	De Keyzer	1974	Begeleidend	Hardstenen puntvormige stèle met ijzeren kruisopleg op grafzerk
TSMA_2_05	Smets	1974	Begeleidend	Hardstenen trapeziumvormige stèle met kruisrechtstand op grafzerk
TSMA_2_06	Van Nuffelen	1974	Begeleidend	Dubbele hardstenen stèle met kruisopleg en grafzerk met grafplaat in gepolijst graniet
TSMA_2_08	Cauberghs-De Vos	1974	Begeleidend	Sobere hardstenen vierkante stèle met fotokeramiek op grafzerk
TSMA_2_10	Lemmens-Cokaerts	1973	Begeleidend	Granito pseudo-getoogde stèle op grafzerk met kruisopleg
TSMA_2_13	Blockx	1973	Begeleidend	Sobere hardstenen vierkante stèle met kruisopleg op grafzerk
TSMA_2_14	Coeckelberghs	1907	Begeleidend	Hardstenen grafzerk
TSMA_2_16	Vandewoude	1973	Begeleidend	Hardstenen grafzerk met kruisopleg
TSMA_2_17	Smekens-Janssens	1973	Begeleidend	Hardstenen golvende stèle met kruisrechtstand en bronzen Christusbeeld op grafzerk
TSMA_2_20	Alaerts-Broos	1972	Begeleidend	Sobere hardstenen vierkante stèle met kruisopleg op grafzerk
TSMA_2_21	Vyns-Peeters	1972	Begeleidend	Hardstenen schouderboogvormige en getoogde stèle op grafzerk met fotokeramiek
TSMA_2_23	Vanderweijden	1973	Lokaal	Gietijzeren grafkruis met ingewerkt Christusbeeld en engel, afgeboord met gelobde betonnen boorden
TSMA_3_09	Cerules		Begeleidend	Sobere hardstenen vierkante stèle met kruisopleg op grafzerk

⁶⁰ HAVERMANS A. e.a., *Draaiboek voor inventarisatie, beheer en herwaardering van plattelandskerkhoven in Vlaams-Brabant*, Leuven, 2014.

TSMA_3_21	Jonckers- Broos	1972	Begeleidend	Sobere hardstenen vierkante stèle met kruisrechtstand en fotokeramiek op grafzerk
TSMA_3_25	Coosemans	1973	Begeleidend	Sobere hardstenen grafzerk met kruisopleg
TSMA_3_29	Michiels	1971	Begeleidend	Sobere hardstenen vierkante stèle met kruisrechtstand op grafzerk
TSMA_3_30	Vandegaer	1971	Ondersteunend	Elegant smeedijzeren kruis gedecoreerd met roos- en cirkelmotief. Kiezelbedje afgeboord met gelobde betonnen boorden.
TSMA_3_32	Andries	1971	Begeleidend	Granito puntvormige stèle op grafzerk
TSMA_4_03	Bickx-Van Dael	1966	Begeleidend	Hardstenen trapeziumvormige stèle met kruisrechtstand en fotokeramiek op grafzerk met grafplaat in gepolijst graniet
TSMA_4_09	Verboven	1966	Begeleidend	Hardstenen golvende stèle met kruisrechtstand en fotokeramiek op grafzerk
TSMA_4_10	Verdeyen	1970	Begeleidend	Hardstenen golvende stèle met kruisopleg en fotokeramiek op grafzerk
TSMA_4_17	Heeren-Janssens	1970	Ondersteunend	Met mozaïek uitgewerkte stèle op grafzerk met kruisopleg, klapproosmotief en fotokeramiek
TSMB_1_05	Baets	1989	Ondersteunend	Granito golvende stèle met fotokeramiek en kruisopleg op grafzerk
TSMB_1_09	Smekens-Stockmans	s.d.	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen getrapte stèle met porseleinen engelenhoofd met vleugels
TSMB_1_11	Thomas	1951	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een kleine hardstenen sarcofaag met porseleinen engel
TSMB_1_14	Alaerts	1961	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen getrapte stèle met porseleinen Christushoofd en fotokeramiek, geflankeerd door een rechtstand met kruisopleg. Hardstenen grafzerk met kruisopleg en faience bloemenornament
TSMB_1_15	Jacquemijn	1963	Ondersteunend	Hardstenen stèle met fotokeramiek en porseleinen engelenhoofd met vleugels, geflankeerd door een rechtstand. Hardstenen grafzerk met faience bloemenornament
TSMB_1_16	Mathues	1963	Begeleidend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen rechthoekige stèle met afgeschuinde kant en porseleinen engelenhoofd met vleugels, op grafzerk met kruismotief in reliëf
TSMB_1_17	Peulings	1972	Begeleidend	Kindergraf uitgewerkt als een sober hardstenen grafkruis op kiezelbed met hardstenen beboording
TSMB_2_04	Vanhelmont	1940	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen stèle, geflankeerd door een rechtstand met porseleinen engel, op een kiezelbed met hardstenen beboording
TSMB_2_05	Smets	1940	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen getrapte stèle, geflankeerd door een rechtstand met kruismotief in reliëf, op een kiezelbed met hardstenen beboording
TSMB_3_04	Lemmens	1943	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen stèle met porseleinen engelenhoofd met vleugels op grafzerk met kruismotief in reliëf
TSMB_3_09	Schroeven-Goethuys-Vandenbergh	s.d.	Ondersteunend	Hardstenen grafkruis op omhaagd kiezelbed
TSMB_3_10	Schouters-Vanwinkel	1971	Ondersteunend	Met mozaïek bekleedde stèle met fotokeramiek en kruisopleg en grafzerk
TSMB_3_11	Vandegaer-Beken	1971	Ondersteunend	Met mozaïek bekleedde stèle met fotokeramiek en kruisopleg en grafzerk

TSMB_3_12	Tuteleers- Coekaerts	1970	Begeleidend	Hardstenen sarcofaag met grafplaat van gepolijste graniet, fotokeramiek en asurn
TSMB_4_01	Clinckx-Verreck	1968	Ondersteunend	Met mozaïek bekleedde stèle met kruisopleg en grafzerk
TSMB_4_05	De Keyzer	1968	Begeleidend	Stèle met kruisopleg en fotokeramiek op grafzerk, vervaardigd uit een combinatie van hardsteen en gepolijste graniet
TSMB_4_07	Robbeyns- Vandervelpen	1900	Lokaal	Hardstenen klaverbladkruis met papaverkrans en plantenmotief in reliëf
TSMB_4_08	Nijs	1963	Begeleidend	Stèle met kruisopleg en fotokeramiek op grafzerk, vervaardigd uit een combinatie van hardsteen en gepolijste graniet
TSMB_4_11	Swinnen-Coomans	1967	Begeleidend	Sobere hardstenen vierkante stèle met kruismotief in reliëf op grafzerk
TSMC_2_02	Langendries-Mortiers	1976	Begeleidend	Hardstenen trapeziumvormige stèle met kruisrechtstand op grafzerk
TSMC_2_03	Van Winkel	1976	Begeleidend	Hardstenen trapeziumvormige stèle met kruisrechtstand op grafzerk. Afgeboord met gelobde betonnen boorden
TSMC_2_06	Goethuys	1978	Begeleidend	Hardstenen trapeziumvormige stèle met kruisopleg en palmmotief op grafzerk
TSMC_3_01	De Rijk	1977	Begeleidend	Sobere hardstenen vierkante stèle op grafzerk
TSMC_4_01	Clinckx	1982	Begeleidend	Sobere hardstenen vierkante stèle met kruisopleg op grafzerk
TSMC_4_07	Kenes- Nijs	1955	Ondersteunend	Hardstenen getrapte stèle met porseleinen Christushoofd en rechtstand met kruisopleg op een hardstenen grafzerk met kruismotief in reliëf
TSMC_5_01	Lemmens-Lemmens	1981	Begeleidend	Granito asymmetrische stèle met kruisopleg op grafzerk
TSMC_5_02	Van Winkel	1981	Begeleidend	Hardstenen trapeziumvormige stèle met kruisopleg en palmmotief op grafzerk
TSMC_5_03	Oversteijns-Van Belle	1957	Ondersteunend	Hardstenen getoogde stèle met rozenband en porseleinen Christushoofd, gevat tussen asymmetrische rechtstanden met kruisopleg, op grafzerk
TSMC_5_05	Blockx	1980	Begeleidend	Sobere hardstenen vierkante stèle op grafzerk
TSMC_6_07	Morren	1981	Begeleidend	Hardstenen stèle met kruisopleg en fotokeramiek. Hardstenen grafzerk voorzien van een grafplaat in gepolijste graniet
TSMC_9_02	Dierickx	1986	Begeleidend	Sobere hardstenen grafzerk
TSMC_9_06	Schouters	1987	Begeleidend	Hardstenen grafzerk met kruisopleg en fotokeramiek
TSMD_2_08	Robeyns-Costermans	1961	Begeleidend	Hardstenen golvende stèle met centraal een porseleinen Christushoofd en opstanden. Hardstenen grafzerk voorzien van een grafplaat in gepolijste graniet
TSMD_2_13	Henri-Kiesekoms	1963	Begeleidend	Hardstenen stèle met fotokeramiek op sarcofaag met kruisopleg en asurn
TSMD_2_14	Rubbens-Lontie	1986	Begeleidend	Hardstenen getoogde stèle op grafzerk met kruisopleg
TSMD_5_03	Pittevils	1929	Lokaal	Hardstenen grafkruis met centraal een porseleinen Christushoofd
TSMD_5_04	Dekeyzer	1935	Lokaal	Hardstenen grafkruis met centraal een porseleinen Christushoofd
TSMD_5_05	Pierre – Pittevis	1951	Ondersteunend	Hardstenen dubbelgraf opgevat als een stèle met afgeronde hoeken, voorzien van fotokeramiek en centraal doorbroken door een verticale band met porseleinen Christushoofd
TSMD_6_01	Puttevis	1976	Begeleidend	Hardstenen rechthoekige stèle met rechtstanden op grafzerk

TSMD_6_04	Van Steyvoort-Van Den Bosch	1955	Ondersteunend	Hardstenen puntvormige stèle tussen rechtstanden met geometrisch reliëf en applicatie van een bronzen Christushoofd
TSMD_7_01	Taveniers	1976	Begeleidend	Sobere hardstenen grafzerk met kruisopleg
TSMD_7_02	Laermans-Laermans	1976	Begeleidend	Hardstenen trapeziumvormige stèle met kruis op grafzerk
TSMD_7_03	Verstreken	1976	Begeleidend	Sobere hardstenen grafzerk met kruisopleg
TSME_1_01	s.n.	s.d.	Begeleidend	Hardstenen boogvormige stèle met bronzen Christusapplicatie
TSME_1_02	Geniets-Boxstens	1973	Begeleidend	Sobere hardstenen grafzerk
TSME_1_03	De Buck- Goyens	1983	Begeleidend	Sobere hardstenen grafzerk
TSME_1_04	Geniets- Geniets	2003	Begeleidend	Sobere hardstenen grafzerk
TSME_1_05	Janssens- Van Kerckhoven	s.d.	Lokaal	Hardstenen leliegrafkruis met porseleinen Christusapplicatie
TSME_2_01	s.n.	s.d.	Lokaal	Hardstenen grafplaat tegen de kerkmuur
TSME_2_06	Van Orshaegen- Geniets	1952	Lokaal	Gietijzeren grafkruis met afbeelding van de vier evangelisten
TSME_2_07	De Ceulaer	1954	Lokaal	Hardstenen grafkruis met kelk- en alfa & omegamotief in reliëf op grafzerk
TSME_2_08	Boxstens-Wera	1928	Lokaal	Hardstenen pseudo-Keltisch grafkruis met bronzen Christusapplicatie en fotokeramiek op grafzerk
TSME_2_11	Dockx	1948	Lokaal	Hardstenen grafkruis met kelk- en alfa & omegamotief in reliëf op grafzerk
TSME_3_03	Vander Weyden	1964	Ondersteunend	Granito pseudo-getoogde stèle met rechtstanden en fotokeramiek met bronzen omlijsting op grafzerk
TSME_3_04	s.n.	s.d.	Lokaal	Gietijzeren grafkruis met ingewerkt Christusbeeld
TSME_3_06	Goetens	1747	Bovenlokaal	Natuurstenen pseudo-Keltisch grafkruis

4. ERFGOEDWAARDEN

Het orgel in de Sint-Martinuskerk te Tielt werd als monument beschermd bij koninklijk besluit van 12 oktober 1981 omwille van de **historische waarde**; op 19 december 2014 werd een administratieve fout rechtgezet met een wijzigingsbesluit.

De Sint-Martinuskerk werd beschermd als monument bij koninklijk besluit van 23 oktober 1981 omwille van de **artistieke en historische waarde**.

Hetzelfde besluit beschermd de omgeving van de kerk als dorpsgezicht omwille van de **historische waarde**.

De waarden die niet in het beschermingsbesluit geëxpliciteerd worden, zijn evenwel beperkt gemotiveerd in het beschermingsdossier en in het verslag van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen.

4.1. Verslag van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 25 juni 1981⁶¹

4.1.1. De Sint-Martinuskerk

Beschrijving

De Sint-Martinuskerk vormt een heterogeen geheel waarvan het plan bestaat uit een vierkante toren, één korte beuk, een uitspringend transept en een door neogotische sakristiën geflankeerd koor met een driezijdige sluiting. Blinde toren van ijzerzandsteen uit de eerste helft van de XVIIIe eeuw, waarvan de bovenpartij met kleine rode baksteen afgebouwd werd: jaartal 1716 op een gevelsteen in de westgevel en jaartal 1734 op de latei van het classicistische zandstenen portaal. Bakstenen beuk van 1761 (jaartal op de noordgevel) wederopgebouwd op een basement van middeleeuwse breuksteen.

Gotisch transept met speklagen van bak- en zandsteen, voorzien van scherpte puntgevels en verlicht door lancetvensters (einde XVIe eeuw).

Koor in verarmde gotische stijl, kort na de transeptarmen op eenzelfde donkere zandstenen onderbouw opgetrokken van klein formaat (ca. 1600).

Voorgesteld advies:

De St. Martinuskerk wordt beschermd als monument omwille van de artistieke en historische waarde, als heterogene parochiekerk met omringend kerkhof op een hoogte ingeplant bestaande uit: een blinde middeleeuwse toren van ijzerzandsteen, in de XVIIIe eeuw met baksteen verhoogd, gedateerd 1716 in de gevelsteen en 1734 op het westportaal; een classicistische schip van baksteen gedateerd 1761; een gotisch transept in bak- en zandsteen daterend van XVI; en een bakstenen koor in verarmde gotische stijl geflankeerd door neogotische sacristiën.

Hoofdzakelijk XVIIIe-eeuws interieur met Louis XV-meubilair en enige beelden (o.a. een calvarie, een St. Annagroep; O.L.Vrouwebeelden, St. Martinus van ca. 1520 en enige folkloristische H. beelden).

4.1.2. Het dorpsgezicht

Beschrijving:

De site bevindt zich op een glooiende helling die in noordelijke richting naar de brede vallei van de Grote Nete (sic) afdaalt. De onmiddellijke omgeving van de kerk had oorspronkelijk een zeer landelijk karakter, dat nog onmiddellijk ten westen en ten oosten van de kerk onaangeroerd bleef. De kerk zelf ligt te midden van een ommuurd kerkhof en bevindt zich 4 à 5 meter hoger dan het straatniveau. Ten noorden tegenover de toegang tot de kerk bevinden zich twee huizen uit de tweede helft van de 19de eeuw, die wegens hun architecturale eigenschappen een bijzondere visuele rol binnen het straatbeeld spelen.

⁶¹ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, map 6462 TIELT-WINGE Tielt DG: Sint-Martinuskerk en omgeving, beschermingsdossier.

Voorgesteld advies:

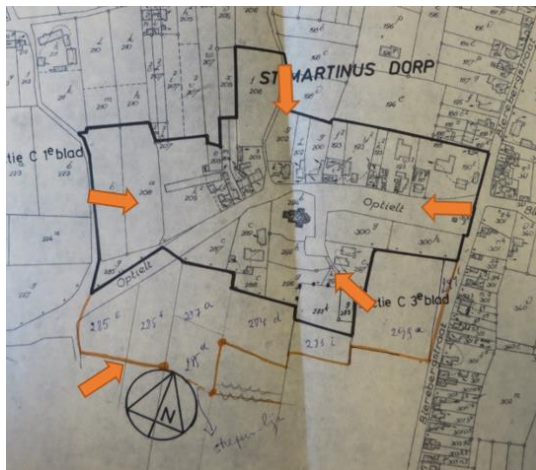
Het dorpsgezicht wordt beschermd omwille van de historische waarde van een ensemble met omgevende bestanddelen van een monument.

Bezwaarschriften:

1. Eigenaars en gemeente: bouwen en verkavelen binnen het beschermde gebied zal leiden tot moeilijkheden en meerkosten;
2. Provinciale Commissie voor Monumenten en Landschappen: gaat akkoord met de bescherming maar stelt een uitbreiding van het dorpsgezicht voor: *"aangezien de oorspronkelijke afbakening op een te beperkte wijze de visualiteit van de site behelst"*. Het bijgevoegde plan wordt hieronder afgebeeld (uitbreiding: oranje lijn).

Behandeling bezwaarschriften

1. *"Vaag en ongegrond argument. Van verkavelen kan bezwaarlijk sprake zijn daar het woongebied overeenstemt met de huidige bebouwde strook; de rest is agrarisch landschappelijk waardevol gebied (volgens het gewestplan)"*⁶².
2. De R.M.L.Z. en de K.C.M.L. *"gaan akkoord met de gevraagde uitbreiding"*.

Zowel uit de initiële afbakening (zwarte lijn) als uit de uitbreiding (oranje lijn) en de motivering voor de uitbreiding blijkt duidelijk de beschermingsintentie van de R.M.L.Z., K.C.M.L. en de P.C.M.L. om de open ruimte rond de kerk maximaal te vrijwaren en bouwvrij te houden. De "visualiteit" van de kerk vanop de verschillende (voet)wegen (eigen markering: oranje pijlen) was een doorslaggevend element bij de begrenzing en waardebeoordeling van het dorpsgezicht

Afb. 4. De provinciale commissie vraagt een uitbreiding van het dorpsgezicht, cf. oranje lijn – Bron: Leuven, Archief Onroerend Erfgoed.

Foto's uit het beschermingsdossier van de omgeving van de kerk getrokken vanop verschillende voetwegen – Bron: Leuven, Archief Onroerend Erfgoed.

⁶² Bij de behandeling van de bezwaarschriften heeft men zich beroept op het ontwerp-gewestplan waarbij het gebied ten westen de kerk nog was aangeduid als agrarisch landschappelijk waardevol gebied, in plaats van op het goedgekeurde gewestplan.

4.2. Explicitering van de waarden

4.2.1. Kerkhof

De historische waarde:

Het kerkhof rond de Sint-Martinuskerk is een representatief voorbeeld van een plattelandskerkhof die niet alleen de historische omkadering van de kerk vormt maar er ook typologisch en contextueel mee verbonden is. Cartografische bronnen tonen aan dat op site rond de kerk van oudsher begraven werd waardoor de site een belangrijk archeologisch potentieel bezit.

Het eeuwenoude gebruik om doden omheen de kerk, te midden van de dorpskern te begraven, is een gewoonte die vooral in kleine gemeenschappen zeer lang bleef doorleven, en dit ondanks de wetgevingen van 1784 en 1804 die gemeentes verplichtten om begraafplaatsen buiten de woonkernen op te richten. Het kerkhof van de Sint-Martinusparochie is bijgevolg een representatief voorbeeld van hoe kleinere dorpen zich aan die verplichting bleven onttrekken tot ver in de 20ste eeuw.

4.2.2. Het dorpsgezicht

De historische waarde:

Het straatdorp Optielt, ingeplant op de noordflank van de oost-west georiënteerde Blereberg en gedomineerd door de hoger gelegen Sint-Martinuskerk met omringend, deels ommuurd kerkhof heeft tot op vandaag zijn landelijke karakter grotendeels bewaard.

Het goed bewaarde Hagelandse landschap wordt getypeerd door talrijke kleine landschapselementen zoals (holle) (voet)wegen, al dan niet omhaagde oude graslanden en (weide)boomgaarden, taluds, struwelen, solitaire (knot)bomen, enz.. en vrijwaart niet enkel het zicht op de kerk maar ondersteunt samen met de nog bewaarde 19de-eeuwse hoeves de historische context van de kerk.

De heterogene bebouwing bevindt zich hoofdzakelijk aan de noordzijde van de straat Optielt. Op een aantal karakteristieke 19de-eeuwse hoeves na, verlenen eenvoudige eengezinswoningen met smalle verharde private stoep en kleinschalige bijgebouwen, alle gebouwd vanaf WOI, het gehucht haar typisch en bescheiden uitzicht.

5. BEHEERSVISIE EN DOELSTELLINGEN

5.1. Basisprincipes

Elke bescherming heeft tot doel om het erfgoed zo goed mogelijk over te leveren aan toekomstige generaties. Het begrip 'bescherming' moet daarbij heel letterlijk genomen worden: de eigenaar is gehouden zijn eigendom te beschermen tegen beschadiging, vernieling en verwaarlozing (passief behoud) door middel van regelmatig onderhoud en herstel (actief behoud). In dat onderhoud en herstel moet de eigenaar rekening houden met de erfgoedwaarden, de erfgoedkenmerken en de erfgoedelementen die aan de basis lagen van de bescherming en die in dit beheersplan gekaderd worden.

Toelatingsplichtige ingrepen⁶³ worden in (voor)overleg met Onroerend Erfgoed of met de bevoegde Onroerenderfgoedgemeente besproken. Elke beheersdaad vraagt om een geïntegreerde en duurzame aanpak waarbij de impact op het beschermde goed, op de onmiddellijke omgeving en op alle erfgoedcomponenten wordt afgewogen. Ingrepen moeten een meerwaarde vormen voor de erfgoedwaarde en mogen de draagkracht van de constructie of de site niet overstijgen. Elke ingreep, verbouwing of aanpassingen die onoordeelkundig of onherroepelijk is of die een verlies van de erfgoedwaarden inhoudt, is niet toegestaan. Om die reden werd in het koninklijk beschermingsbesluit volgende passage opgenomen:

"Artikel 3 : - Onverminderd de bepalingen van het koninklijk besluit van 6 december 1976 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, worden voor de behartiging van het algemeen belang de volgende beperkingen aan de rechten van de eigenaars gesteld : behoudens geldig verleende machtiging, overeenkomstig de bepalingen van het artikel 5 van het decreet van 3 maart 1976 is het verboden :

- 1. op de hogervermelde percelen de werken uit te voeren vermeld in artikel 44 van de wet van 29 maart 1962, houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en de stedenbouw ;*
- 2. de ordonnantie en het uitzicht van de percelen en van de zich erop bevindende onroerende goederen te wijzigen."*

5.2. De Sint-Martinuskerk

De gemeente Tielt-Winge telde tot voor kort zes parochies die op 12 september 2019 werden samengevoegd tot één parochie: Sint-Donatus Tielt-Winge. Er is nog geen goedgekeurd kerkenbeleidsplan. Een eerste versie van het kerkenbeleidsplan is 5 mei 2019 gedateerd en zal door het nieuwe kerkbestuur met de gemeente en het bisdom overlegd worden.

De kerk wordt éénmaal per maand gebruikt voor een eucharistieviering en wekelijks voor repetities van het zangkoor en orgelles van de Tiense orgelschool. Daarnaast vinden er in de kerk op regelmatige basis orgelconcerten plaats op het voor Vlaams-Brabant unieke en recent gerestaureerde Binvignatorgel. De kerk neemt ook deel aan Openkerk-dagen.

5.2.1. Toekomstig gebruik

Het waardevolle interieur met grotendeels bewaard meubilair maakt een herbestemming van de kerk niet evident. Behoud van de eredienst gecombineerd met zachte **nevenfuncties** in de culturele sector dragen dan ook de voorkeur weg. Zo kan de kerk gebruikt worden voor tentoonstellingen, concerten, kunsthistorische rondleidingen, gemeenschapsofbouw, voordrachten rond muziek, kunst en cultuur, enz. Indien hiervoor nieuwe ingrepen of

⁶³ Zie het Onroerenderfgoedbesluit, Hoofdstuk 6, Afdeling 2. Toelatingsplichten (<https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1024695.html#H1068380>).

invullingen noodzakelijk zijn, zoals bv. het aanpassen van het sanitair, installeren van audiovisuele infrastructuur, enz., moeten die steeds gebeuren met respect voor de bestaande erfgoedelementen en erfgoedwaarden, ondergeschikt zijn aan het historische karakter van het interieur en reversibel zijn.

5.2.2. Regelmatig onderhoud van het kerkgebouw

De Sint-Martinuskerk werd in 1999-2000 volledig gerestaureerd waardoor **vakkundig onderhoud** volgens de aanbevelingen van monumentenwacht volstaat. Inspecties van Monumentenwacht vinden best om de vijf jaar plaats als de kerk in goede staat is en om de twee à drie jaar als er zich problemen voordoen.

Onderstaande opsomming van noodzakelijke werken is gebaseerd op het inspectieverslag van 29 januari 2014. De scheurmeter die toen geplaatst werd bij een barst in de kopgevel van de noordelijke dwarsbeuk heeft in de daaropvolgende jaren geen afwijkingen gedetermineerd. De scheurvorming is gestabiliseerd.

Dringende werken exterieur

- herstellen van de zinken bekleding op de houten planken ter hoogte van de topgevelbeëindiging;
- Plaatselijk herstellen van het voegwerk om vochtinfiltratie tegen te gaan: bv. ter hoogte van de afzaten van de natuurstenen plinten, de afzaten van de vensteromlijstingen, de plinten ter hoogte van het maaiveld, dekstenen op de kopgevel van het zuidelijke transept, trap noordelijke sacristie, Herstellingen uitvoeren met een aangepast mortel op basis van kalk.

Dringende werken interieur

- De trap naar het doksaal behandelen tegen aantasting van de kleine klopkever.

Werken op korte termijn exterieur

- Het uitgezakte lood onder de dekstenen van het noordelijke transept herplaatsen om vochtinfiltratie te voorkomen;
- Schilderen van het buitenschrijnwerk van beide sacristieën;
- Plaatselijk herstel van de leien bedaking (zie probleempunten dakenplan monumentenwacht).

Werken op korte termijn interieur

- Opvolgen van de aantastingen van houtborende insecten, bv: in de dakconstructie; de zuidelijke sacristiedeur,
- Bevestiging van de duivenwering aan de galmgaten verbeteren en de ontbrekende stukken aanvullen;
- Niet meer gebruikte bekabelingen verwijderen en aftakdozen dicht maken.

Werken op termijn aan het exterieur

- bij het vernieuwen van de bedaking ladderhaken aanbrengen die voldoen aan de Europese normering;
- diefijzers ontroesten en opnieuw schilderen.

Werken op termijn aan het interieur

- plaatsen van leuning aan de loopbruggen.

Reguliere onderhoudswerken

- 1 à 2 keer per jaar de goten reinigen;
- Om de 3 à 5 jaar schilderen van het houten schrijnwerk en de ijzeren bouwonderdelen (diefijzers, muurankers, enz.);
- Jaarlijkse controle van de leien bedaking en indien noodzakelijk plaatselijk herstel;
- Jaarlijks controleren van de aantastingen van houtborende insecten (dakspanten, bebording,).

5.2.3. Cultuurgoederen: regelmatig onderhoud

De kerk bezit een groot aantal waardevolle, al dan niet gepolychromeerde houten beelden, die in vrij goede staat zijn. Ook hier volstaat **regelmatig nazicht** en het opvolgen van de aanbevelingen van monumentenwacht.

5.2.4. Het orgel: regelmatig onderhoud

Het gerestaureerde orgel wordt **regelmatig bespeeld** tijdens liturgische diensten, concerten of muziekonderricht. Dit laat toe de goede werking van het instrument regelmatig te testen en slijtage, defecten en schade door vocht, temperatuur, geluidstrillingen en vuil snel vast te stellen en te verhelpen.

Regulier onderhoud van het orgel – het bijregelen van mechanieken, het verhelpen van incidentele ontstemmingen van de tongwerken en het voorkomen van vervuiling in het orgel – gebeurt bij voorkeur door de organist. Andere ingrepen zoals het algemeen nazicht van het orgel, het bijregelen van de tractuur en de mechanieken en kleine herstellingen aan klavier, windvoorziening, windlade en pijpwerk gebeuren door een orgelbouwer en best op jaarlijkse basis.

Wanneer in of aan de kerk werken uitgevoerd worden die gepaard gaan met belangrijke stofontwikkeling, trillingen of wijzigingen in de relatieve vochtigheid, moet het orgel gevrijwaard worden van beschadiging. Dit gebeurt door het **orgel in te kisten**. Als het orgel langer dan zes maanden ingekist zal zijn, is het noodzakelijk om de kist te voorzien van een controlesysteem dat temperatuur en relatieve vochtigheid monitort, een verwarmings- en bevochtigingssysteem activeert wanneer nodig, en de verantwoordelijke voor het orgel waarschuwt bij overschrijding van de aanbevolen waarden. Deze werkzaamheden dienen te gebeuren door een orgelbouwer of – restaurateur.

5.2.5. De klokken: regelmatig onderhoud⁶⁴

Klokken, hun ophanging en de luidinstallatie, moeten jaarlijks nagekeken en onderhouden worden door een gespecialiseerde firma. Dit gebeurt best door middel van een onderhoudscontract waarin zeker volgende aandachtspunten aan bod komen:

- De bevestiging van klokken aan de luidas en van de klepel aan de binnenkant van de klok dient stabiel te zijn;
- Het luidtempo van een klok dient regelmatig te zijn (dus geen 'hinkend' ritme). Hoe zwaarder een klok, des te trager is het natuurlijke luidtempo;
- De klepel mag slechts bewegen in één verticaal vlak. Klepels die cirkelvormig of in 8-vorm rondslingeren, dienen gestabiliseerd te worden;

De gemeente of de kerkfabriek dient ervoor te zorgen dat dergelijke inspecties veilig kunnen verlopen en te controleren of het elektrische werk veilig is.

Klokken die aangetast worden door vuil (vooral uitwerpselen van duiven), kunnen beschadigd worden door chemische processen. Daarom is het belangrijk dat galmopeningen afgeschermd worden met gaas, zodat vogels buiten de toren worden gehouden.

5.2.6. Archeologie

Gezien de historiek van de site is het meer dan waarschijnlijk dat de ondergrond **archeologische resten** bewaart. Vanzelfsprekend is het niet verstoren van de ondergrond de beste wijze van conservatie. Elke archeologische opgraving is immers éénmalig en betekent onherroepelijk verstoring van het bodemarchief en van de sitewaarde. Indien verstoring van de ondergrond toch noodzakelijk blijkt - bijvoorbeeld voor werken in functie van sanitair – dient een georadaronderzoek uitgevoerd te worden en met het archeologisch potentieel rekening gehouden. De archeologische component moet zo vroeg mogelijk geïntegreerd worden in de planning van het project. Wanneer onverwacht archeologische vondsten ontdekt worden, moet het Agentschap Onroerend Erfgoed of de bevoegde onroerenderfgoedgemeente hiervan onmiddellijk op de hoogte gebracht worden.

⁶⁴ Gebaseerd op de aanbevelingen en tips voor klokken, geschreven door Luc Rombouts en gepubliceerd door het CRKC (http://crkc.be/sites/default/files/klokken_-_aanbevelingen_en_tips_0.pdf).

5.3. De dorpskern

Onderstaande doelstellingen beogen het handhaven en het versterken van de beeldkwaliteit in het beschermde dorpsgezicht. De richtlijnen bieden een handvat ter verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in brede zin; met name voor het gebouwde erfgoed, het landschappelijke erfgoed en de openbare ruimte. De richtlijnen zijn geen voorschriften maar vormen een beoordelingskader waarbinnen een ontwerp, plan of ingreep moet passen.

5.3.1. Opwaarderen van de dorpskern met behoud van het historische dorpsbeeld

Opmaak van een doordacht vergroenings- en beeldkwaliteitsplan

Om tot een homogeen resultaat te komen voor de opwaardering van de (beschermde) dorpskern van Optielt is het noodzakelijk om een globaal vergroenings- en beeldkwaliteitsplan op te maken voor de openbare ruimte. Er dient rekening gehouden met het straatprofiel, de bebouwing, binnenplaatsen, groenelementen, tuinen, kerkhof, straatinrichting en -meubilair, enz. zoals onderstaand uitgetekend in de doelstellingen voor het dorpsgezicht en het kerkhof alsook met de doelstellingen in de individuele fiches.

Respect voor het historisch evenwicht tussen bebouwde en onbebouwde percelen

Tot de jaren 1980 kende de dorpskern van Optielt een historisch evenwicht tussen bebouwde en onbebouwde percelen. De onbebouwde percelen waren enerzijds functioneel verbonden met de woningen en dienden vooral tot nut – als moestuin, huisboomgaard of huisweide – of waren anderzijds in gebruik als weide en landbouwgrond. Die historisch gegroeide, functionele band tussen bebouwde en onbebouwde percelen staat de laatste decennia echter sterk onder druk. Voor het behoud van de historische dorpskern en de belevingswaarde van het dorpsgezicht, is wijziging van de historische kavelstructuur en verdere verdichting of aansnijding van de open ruimte niet toegestaan.

Maximaal behoud van de boomgaarden, landbouw- en weidelandschappen

Op het moment van de bescherming was enkel de noordoostelijke zijde van de straat Optielt systematisch bebouwd. De rest van het dorpsgezicht bestond uit open ruimte ingenomen door boomgaarden, nutstuinen, weides en uitgestrekte akkers. Verkavelingen vanaf de jaren 1980 in het westelijke deel hebben het landschappelijke karakter van het gehucht sterk aangetast. De grote, omhaagde of omtuinde percelen in de dorpskern die het Hagelandse cultuurlandschap typeren, werden systematisch opgedeeld in smalle kavels en vertuind. Verdere aansnijding en opdeling van de open ruimte in het beschermde dorpsgezicht is niet toegestaan.

Behoud van trage wegen en zo de doorwaadbaarheid van het gehucht

Kerk-, voet- en holle wegen maken onmiskenbaar deel uit van het Hagelandse cultuurlandschap en bepalen in grote mate de belevingswaarde van dat landschap. Stedenbouwkundige ontwikkelingen vanaf het laatste kwart van de 20ste eeuw hebben weinig oog gehad voor dit spontane wegennet. Zo werden voet- en holle wegen verbreed en geasfalteerd (bv. de hoofdstraat Optielt, Het Dag en Nachtstraatje en de Bosveldweg ten oosten van de kerk (voetweg n°64) en zelfs gesupprimeerd (bv. voetweg n° 128 en n°129).

Het behoud en onderhoud van de nog bestaande trage wegen is een evidentie en wordt door de gemeente beoogt in het gemeentelijk natuurontwikkelingsplan⁶⁵. Het opnieuw openmaken van de gesupprimeerde voet- en kerkwegen betekent een significante meerwaarde voor het dorpsgezicht en moet nagestreefd worden.

Behoud van zichtassen

Uitgangspunt bij de afbakening van het dorpsgezicht was expliciet de "*visualiteit van de site*"⁶⁶, meer bepaald het vrijwaren van de zichtassen op de Sint-Martinuskerk vanop de verschillende omliggende (voet)wegen (zie afb. 6). Binnen dat perspectief stroken de verkavelingen aan de westzijde van het dorpsgezicht niet met de beschermingsintentie. Om de bestaande zichten op de kerk toch maximaal te vrijwaren, is het absoluut

⁶⁵ IGO-Leuven, Actualisatie Gemeentelijk NatuurOntwikkelingsPlan, 2007.

⁶⁶ Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, beschermingsdossier.

noodzakelijk om de hoogte van perceelsafsluitingen grenzend aan het openbaar domein, met name hagen, hekwerken of andere (tuin)afsluitingen te beperken tot maximum 120 cm. Er kunnen evenwel afwisselende doorzichten gecreëerd worden door geschoren hagen te combineren met heggen en houtkanten. Heggen en zeker houtkanten groeien breder en hoger zodat ze kunnen bloeien en vruchten dragen waardoor ze interessant worden als nestplaats, voedselbron en zangpost voor vogels, vleermuizen en andere dieren.

Daarnaast dienen ook de zichtassen vanuit de dorpskern naar het omringende landschap gevrijwaard. Poorten die (voor)tuinen of opritten ontsluiten moeten doorzichten naar het achterliggende landschap mogelijk maken. Mooie voorbeelden hiervan zijn de ijzeren spijl-, band- en buispoorten van Optielt nrs. 2, 16 en 22 die de zichtassen naar de vallei en de O.L.Vrouwkerk bovenop de berg verzekeren

Zichten naar het achterliggende landschap en de OLV-kerk van Tielt bewaard tussen Optielt nrs. 20 – 22 (links) maar verdwenen tussen nrs. 6/8 – 10 door de bouw van garages.

5.3.2. Behoud en versterking van het straatbeeld

Behoud van de typologie van bescheiden ééngezinswoningen met gevarieerd gabarit

De bebouwing in Optielt is nog vrij jong en heeft een vrij heterogeen voorkomen. Op een viertal 19de-eeuwse hoeves na wordt de dorpskern gekarakteriseerd door bescheiden eengezinswoningen gebouwd vanaf WOI die Optielt zijn typische uitzicht verlenen. De bebouwing is kleinschalig en bestaat uit vrijstaande of gekoppelde bakstenen woonhuizen, doorgaans opgetrokken in rood-bruine baksteen, van voornamelijk anderhalve tot twee bouwlagen met vensters binnen een verticale geleding, gevat onder een pannen zadeldak met de nok parallel aan de straat. Slechts één hoeve is bepleisterd (nr. 16) en één hoeve gecementeerd (nr. 5), vermoedelijk om bouw- en verbouwingsporen te maskeren. Heel anders zijn de villa's aan de westelijke zijde van het beschermde dorpsgezicht die een afwijkende vormgeving, typologie en materiaalgebruik hebben en niet stroken met het beeld van een historische dorpskern. Eveneens typologisch afwijkend en te vermijden is de recent vergunde bouw van twee woningen tegen nr. 12 op dezelfde bouwlijn waardoor de typologie van rijwoningen in het dorpsgezicht wordt geïntroduceerd (zie ook verderop 'behoud van de gevarieerde bouwlijn').

Behoud van de private stoepen

Typisch voor Optielt zijn de smalle, private stoepen die vanaf de 20ste-eeuwse werden omzoomd door al dan niet ajour uitgewerkte betonnen afsluiting. Een private stoep markeert de overgangszone tussen het private en het publieke domein die door de eigenaar moest onderhouden worden en naar wens kon worden aangelegd. In Optielt werden dergelijke overgangszones steeds aangelegd als volledig verharde en soms licht verhoogde stoepjes.

Behoud van de gevarieerde rooilijn

Optielt kent een variatie aan bouwlijnen die historisch gegroeid zijn en samenhangen met de gewijzigde wooncultuur. Historisch kaartmateriaal toont aan dat de 19de-eeuwse bebouwing in Optielt – uitsluitend hoeves – zowel aan de straat was opgetrokken als dieper op het perceel lag, en omgeven was door nutsgronden. Vanaf 1913 tot aan de Tweede Wereldoorlog verschijnen woningen aan de straat, voorafgegaan door een smalle privatieve stoep en met achterliggende dienstgebouwen, veelal ateliers voor ambachten (bv. Optielt nrs. 10 en 12) of landgebouwen voor eigen opbrengst. Vanaf de jaren 1950 doen de meer residentiële woningen hun intrede onder de vorm van vrijstaande woningen met villa-allure, gelegen in een omringende tuin waar geen plaats is voor

dienstgebouwen, hoogstens een dieper gelegen garage. De smalle private stoepen maakten plaats voor heuse voortuinen.

De verspringende bouwlijn, de privatieve, al dan niet omheinde stoepen en de voortuinen zijn karakteristiek voor het dorpsgezicht en dienen behouden te blijven. Vervangende nieuwbouw volgt dus de bouwlijn van het bestaande pand.

Aangepaste aanleg van opritten en voortuinen

Verharde oppervlakten worden zo minimaal mogelijk gehouden en bij voorkeur aangelegd met kwalitatieve materialen zoals kasseien en kleiklinkers voorzien van een 'groene' waterdoorlatende voeg of met waterdoorlatende half-verhardingen zoals grastegels, dolomiet, ternair zand, grind,.....

Groene voortuinen verzachten het stenige karakter van de straat en verlenen haar een 'vriendelijk' karakter. Bij de aanleg worden streekeigen, liefst autochtone hagen, heesters en bomen aangeplant en wordt het gebruik van kiezels vermeden. De overgang van openbaar naar privé wordt uitgevoerd in erfafscheidingen passend binnen een historische context zoals niet te hoge hagen, houten of ijzeren hekwerk, lage gemetselde muurtjes, Draadafsluitingen van het Bekaerttype, betonnen muren, gesloten houten schuttingen en dergelijke passen niet in het straatbeeld.

5.3.3. Behoud van individuele panden

Elk pand heeft zijn eigen geschiedenis en stijl

Elk pand binnen de historische dorpskern heeft zijn eigen identiteit. Die identiteit valt samen met de geschiedenis van het pand doorheen de eeuwen of decennia maar ook met de oorspronkelijke functie van het gebouw. Een woonhuis ziet er anders uit dan een landbouw- of bedrijfsgebouw. Dit uit zich zowel in de vormgeving, het materiaalgebruik en de graad van detaillering. Functiewijzigingen vormen vaak een bedreiging voor de authenticiteit van een pand als er geen rekening wordt gehouden met de oorspronkelijke functie van dat pand.

Daarmee samenhangend is ook het respect voor de oorspronkelijke status of uitstraling van de woning van belang: is het gebouw van oorsprong rijk en statig dan wel bescheiden en sober. Ingrepen die in strijd zijn met de uitstraling van de woning, die het pand banaliseren – bijvoorbeeld door stijlvreemd schrijnwerk of ongepaste wijziging van de muuropeningen – of die een gebouw door opsmuk of materiaalgebruik rijker maken dan initieel bedoeld – bijvoorbeeld door vervanging van een gecementeerde plint door een hardstenen plint of door een vermeende reconstructie-, tasten niet alleen de authenticiteit van het pand aan maar verstoren ook de gevelwand of het straatbeeld en zijn dus absoluut te vermijden.

Bewaren gaat altijd voor vernieuwen

Authenticiteit is essentieel in de perceptie van erfgoed en wordt in grote mate bepaald door de zichtbare ouderdom van dat erfgoed. Die zichtbare ouderdom uit zich in stijlvoering, in aangewende technieken of constructiewijzen maar vooral in gebruikte materialen en de patine die de materialen doorheen de jaren, decennia en zelfs eeuwen kregen. Daarnaast leren oorspronkelijke materialen iets over de ontstaansperiode van het pand, over de constructiewijze en over de opdrachtgever die zijn pand een bepaalde uitstraling wilde geven door zorgvuldig gekozen materialen.

Het is voor de historische perceptie en de erfgoedwaarde van het erfgoedrelict dan ook van groot belang om zoveel mogelijk oorspronkelijk materiaal te behouden. Behoud gaat altijd voor vernieuwing. Bij vernieuwing gaat immers historisch materiaal verloren – een verlies dat onherroepelijk is en dat de erfgoedwaarde van het relict aantast. Om het behoud van oorspronkelijk materiaal te garanderen, is regelmatig en vakkundig onderhoud een absolute voorwaarde. Als vernieuwing toch aan de orde is en de noodzaak ervan kan aangetoond worden, moet steeds zorgvuldig en terughoudend te werk gegaan worden en moet vernieuwing zo veel mogelijk beperkt worden, discreet zijn en ondergeschikt aan het historisch geheel.

5.3.4. Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap

Maximaal behoud van de open ruimte

De groene open ruimte maakt tot op vandaag een belangrijk deel uit van het beschermde dorpsgezicht rond de kerk van Optielt en is ontegensprekelijk een cruciale factor in de belevingswaarde ervan. Zoals reeds aangegeven in punt 5.3.1. staat maximaal behoud van de (uitgestrekte) boomgaarden, landbouw- en weidelandschappen voorop en is verdere aansnijding en opdeling van de open ruimte in het beschermde dorpsgezicht niet toegestaan.

Beheer van de graslanden⁶⁷

Binnen de perimeter van het dorpsgezicht wordt gestreefd naar soortenrijke graslanden. Historisch permanente graslanden worden gekenmerkt door een langdurig gebruik als weide, hooiland of hooiweide met plantensoorten die op een natuurlijke manier ontstaan zijn en daardoor vaak een hoge biodiversiteit en natuurwaarden hebben. Graslanden in intensief landbouwgebruik daarentegen bestaan vaak uit een beperkt aantal grassoorten met een hoge voederwaarde.

Bloemrijke graslanden bekom je door twee keer per jaar te maaien met afvoer van het maaisel: een eerste keer vanaf half juni en een tweede keer vanaf half september. Op soortenrijke graslanden worden in regel nooit bestrijdingsmiddelen, meststoffen of bodemverbeteraars gebruikt. Ook het inzaaien is niet nodig, spontane vestiging van soorten geniet de voorkeur. Dit vraagt echter veel geduld en een volgehouden beheer. Bij het aanplanten van hoogstammige (fruit)bomen is een ruim plantverband (bv. 20 op 20m) noodzakelijk.

De Vlaamse Landmaatschappij (VLM) voorziet zowel beheersovereenkomsten voor het ontwikkelen van soortenrijk grasland als het instandhouding van soortenrijk grasland. Om het eventuele opbrengstverlies te compenseren, wordt vijf jaar lang een jaarlijkse vergoeding uitgekeerd.

Beheren en herstellen van kleine landschapselementen

Van oudsher dragen kleine landschapselementen bij aan de identiteit van (cultuur)landschappen en hebben ze vaak een cultuurhistorische betekenis, zoals veekering en levering van hakhout. Daarnaast bezitten, hagen, heggen en houtwallen, holle wegen, graften en taluds, boomgaarden, ... vaak belangrijke natuurwaarden.

Om de beeldkwaliteit van het beschermde dorpsgezicht te handhaven en te versterken is het belangrijk om de kleine landschapselementen zo veel mogelijk te bestendigen, ze te herstellen en waar nodig opnieuw aan te planten of aan te leggen. Hierbij is de juiste boom- en/of struiksoortenkeuze zo mogelijk nog belangrijker dan bij de aanleg van een bos. In functie van het type 'kleine landschapselement' dat wordt aangelegd, zal immers een andere boom- en/of struiksoort gebruikt worden.

De gemeente sluit zich al een aantal jaren aan bij de campagne "Behaag je tuin" opgezet door de vijf Vlaams-Brabantse regionale landschappen i.s.m. de provincie Vlaams-Brabant waarbij niet alleen streekeigen planten worden verkocht voor hagen, heggen en houtkanten, maar ook hoogstamfruitbomen, wilgenpoten, enkele hoogstambomen en klimplanten.

Voor het aanleggen of beheren van kleine landschapselementen zoals hoogstamboomgaarden, knotbomen, heggen, hagen en houtkanten, dreven, poelen, ... kan een beroep gedaan worden op het Regionaal Landschap Noord-Hageland. Dankzij de financiële bijdrage van de provincie Vlaams-Brabant betaal je slechts 70% van de kostprijs. Regulier onderhoud wordt niet gesubsidieerd, tenzij onder bepaalde voorwaarden (na te vragen bij RLNH).

⁶⁷ Regionaal landschap Haspengouw en Voeren, brochure Kleine landschapselementen: graslanden en Beheerovereenkomsten voor soortenrijk grasland:

https://www.vlm.be/nl/SiteCollectionDocuments/Beheerovereenkomsten/Fiches%20BO%20PDPOIII/Soortenrijk%20grasland_met_EU.pdf

Voor het knotten en kappen van knotbomen, houtkanten en hakhoutbosjes kan in sommige Regionale Landschappen de hulp ingeroepen worden van vrijwillige knotters via "Goed Geknot" (www.goedgeknot.be). In ruil voor het hout zijn de werken gratis. In het Regionaal Landschap Noord-Hageland zal een dergelijke knotdienst korteling worden opgericht.

Taluds aan de verharde holle wegen⁶⁸

-De ideale holle weg is onverhard zodat natuurlijk erosie mogelijk is en landschappelijke en ecologische waarden zich verder kunnen ontwikkelen. De holle wegen in het dorpsgezicht Optielt zijn echter verhard waardoor het natuurlijk uitzicht teniet wordt gedaan. Voor de nog aanwezige taluds staat het versterken van de ecologische waarde doormiddel van een gepast beheer voorop. Alle taluds zijn opgenomen als biologische (zeer) waardevol op de biologische waarderingskaart (afb. 41).

-Grazige taluds (bv. ter hoogte van Optielt nr. 5) worden twee maal per jaar gemaaid met verwijdering van het maaisel. Maaien kan een eerste keer vanaf half juni en een tweede keer vanaf half september.

-De taluds met hoog opgeschoten houtkanten en doornstruweel (bv. Blerebergstraat, parking Optielt en ter hoogte van Optielt nrs 11-17) worden best beheerd als hakhout of middelhout (zie verder). Exoten zoals Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*), Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*), Robinia (*Robinia pseudoacacia*), enz worden om ecologische redenen verwijderd zodat inheemse soorten opnieuw een kans krijgen. Bij het terugdringen van Robinia worden grote open plaatsen best vermeden door stelselmatig te kappen of ze te vervangen door inheemse, liefst autochtone soorten.

-Sommige bermen (bv. aan toegangsweg naar de kerk en het begin van de Bosveldweg) bezitten typische sier- en tuinplanten zoals bv. Dwergmispel (*Cotoneaster*). Dergelijke planten horen niet thuis in een natuurlijke berm en worden best verwijderd waarna een struweel kan worden aangeplant (zie verder).

Taluds aan perceelsgrenzen

-Taluds aan de perceelsgrenzen van tuinen, weides en akkers hebben een belangrijke functie in het vermijden van bodemerosie en vertonen vaak een hoge natuurwaarde.

-Het talud aan de achterzijde van de tuinen van nrs. 6 tot en met 22 is op sommige plaatsen grazig, op andere plaatsen begroeid met hakhout van vlier en hazelaar. Het verwijderen van de exoten wordt aanbevolen om autochtone struiken de kans te geven zich te ontwikkelen. Het (gehakselde) snoeihout dient steeds verwijderd te worden om verrijking van de bodem tegen te gaan en minder krachtige groeiers een kans te geven. Om die reden mag de berm ook niet gebruikt worden als stortplaats voor tuinafval.

Hagen, heggen en houtkanten⁶⁹

-Zoals de naam het zegt, wordt het Hagelandse landschap sedert eeuwen gedomineerd door eindeloze lange hagen, heggen en houtkanten aan de randen van akkers, wei- en hooilanden. In een versnipperd landschap vormen ze belangrijke rustplaatsen en sluipwegen voor heel wat dieren: broedende vogels, jagende vleermuizen en rondzwervende amfibieën.

-Voor het aanplanten worden autochtone bomen en struiken gebruikt. Autochtone soorten zijn aangepast aan de bodem en de leefomstandigheden en verstreken de biodiversiteit omdat fauna en flora zich heeft aangepast aan hun groei- en bloeicyclus. Men kan o.m. kiezen uit meidoorn (*Crataegus*), haagbeuk (*Carpinus betulus*), sleedoorn (*Prunus spinosa*), Spaanse aak of veldesdoorn (*Acer campestre*), ...

-Heggen en houtkanten groeien breder en hoger dan geschoren hagen en zijn daardoor ook interessant als nestplaats, voedselbron en zangpost voor vogels, vleermuizen en andere dieren.

⁶⁸ <https://www.rlnh.be/wat-doen-wij/landschapzorg/kleine-landschapselementen/holle-wegen/7563> en Regionaal Landschap Dijleland VZW, *Holle wegen – Wetgeving en beheer*.

⁶⁹ <https://www.rlnh.be/wat-doen-wij/landschapzorg/kleine-landschapselementen/hagen-heggen-en-houtkanten/7562>; <https://www.rlzh.be/rlzh/projecten/landschap/hagen-heggen-en-houtkanten/4470>; en Regionaal Landschap Dijleland VZW, *Holle wegen – Wetgeving en beheer* en Thomas Van Driessche, *Handleiding voor het beheer van hagen en houtkanten met erfgoedwaarde*, 2019.

- Hagen worden doorgaans één of twee keer per jaar geschoren. Voldoende scheren in de eerste jaren na aanplant resulteert in een dichte haag.
- Heggen zijn breed uitgroeide hagen waarbij het onderhoud beperkter is. Door de heg bloesem en bessen te laten krijgen beperkt het onderhoud zich tot één snoeibeurt om de twee à drie jaar, afhankelijk van het gewenste eindresultaat.
- Bij een houtkant worden er meerdere rijen inheemse struiken gemengd naast elkaar geplant. Een volgroeide houtkant wordt om de 5 à 10 jaar gekapt tot net boven de grond waarna de scheuten opnieuw uitgroeien tot de volgende kapcyclus. Zo ontstaat uiteindelijk een brede stoof of stobbe. Het kappen gebeurt best in fasen om de fauna en flora te sparen. Soms laat men ook enkele opgaande bomen staan.
- Het herstellen van de hagen rond de (boomgaard)weides achter de kerk zou een significante meerwaarde betekenen voor het dorpsgezicht. Boomgaarden en weides waren in regel toegankelijk via ijzeren barriers of houten hekkens (vekens).

Links: een barrier aan een hoogstamboomgaard in de Herbroekstraat in Kortesseem, de haag is vervangen door prikkeldraad. Rechts: de boomgaard achter de Sint-Martinuskerk in het midden van de jaren 1970 toegankelijk via een houten hekje. Ook hier is de haag verdwenen en vervangen door een draadafsluiting.

Struweel⁷⁰

Onder 'struweel' verstaat men een houtige begroeiing van al dan niet doornige struiken. Typische struweelsoorten zijn sleedoorn (*Prunus spinosa*), eenstijlige Meidoorn (*Crataegus monogyna*), hondsroos (*Rosa canina*), braam (*Rubus*), Rode kornoelje (*Cornus sanguinea*), Wilde kardinaalsmuts (*Euonymus europaeus* L.),... en hebben heel wat te bieden aan flora en fauna. Om struweelvegetaties zo lang mogelijk te behouden, is het belangrijk om het verbossen tegen te gaan. Daartoe worden opgaande bomen die zich in het struweel ontwikkelen, als hakhout beheerd (12-jarige cyclus). De struweelsoorten zelf behoeven niet veel onderhoud om de zes jaar volstaat het snoeien van storende en oude takken (verjonging stimuleren).

Hakhoutbeheer⁷¹

-Hakhout is een bedrijfsvorm uit de bosbouw, waarbij loofboomsoorten regelmatig aan de grond worden afgezet. Het hout werd vroeger gebruikt als brandhout, voor omheiningen, vlechtwerk,... en de schors van eikenhakhout diende dan weer voor de winning van looistof voor de leerlooierijen. De slapende knoppen aan de overgebleven stronken lopen vervolgens weer uit (stronkopslag) zodat meerdere stammen (loten) gevormd worden. Sommige soorten schieten ook talrijk terug op uit de wortels (wortelopslag). Boomsoorten als inlandse eik (*Quercus*) en haagbeuk (*Carpinus betulus*) vormen stronken die ettelijke omlopen meegaan en enkele eeuwen oud kunnen worden. Andere soorten, zoals berk (*Betula* sp.) en zwarte els (*Alnus glutinosa*), sterven na 2 of 3 omlopen.

⁷⁰ Idem.

⁷¹ Idem.

-Typische hakhoutsoorten zijn , zoals essen(*Fraxinus excelsior*), wilgen (*Salix*), elzen (*Alnus*), hazelaar (*Corylus avellana*), zomer- of wintereiken (*Quercus robur* of *Quercus petraea*) of haagbeuk (*Carpinus betulus*) .

-Nieuw hakhout wordt best de eerste maal afgezet 4 à 5 jaar na aanplanting op zo'n 10-30 cm boven de grond. Eikenhakhout kan men omwille van zijn trage groei beter pas na 5-7 jaar een eerste maal kappen. Vervolgens wordt het hakhout om de 12 jaar afgezet.

-Exoten worden altijd verwijderd en het verhakselde snoeihout steeds afgevoerd.

Middelhoutbeheer⁷²

-Net zoals hakhout was middelhout een bosbedrijfsvorm die vroeger zeer veel toegepast werd. Bij middelhout is er sprake van een onder-étage van hakhout en een boven-étage van opgaande bomen. De opgaande bomen worden ook wel de overstaanders genoemd.

-Om de 5 tot 20m laat men een boom staan die kan uitgroeien tot volwassen afmetingen. Zo verkrijgt men in de bovenetage een bedekking van 20 tot 60%. De overstaanders en het hakhout worden in hetzelfde beheerjaar aangepakt waarbij om praktische redenen het hakhout eerst wordt gekapt (cyclus van 12 jaar)

-Gekapte overstaanders vervangt men door natuurlijke verjonging: dit zijn goede zaailingen die worden 'gespaard' bij de hakhoutkap. Een overstaander is beter niet afkomstig van een hakhoutloot omwille van het oude wortelstelsels.

-Exoten worden altijd verwijderd en het verhakselde snoeihout steeds afgevoerd.

Knotbomen⁷³

-Een knotboom is het resultaat van een bepaalde snoeiwijze waarbij de stam wordt afgekap op ongeveer 2 à 4 m hoogte. Op het snijvlak wordt wondweefsel gevormd en zoals bij hakhout ontstaan uit de slapende knoppen talrijke scheuten. Van oudsher leverden knotbomen takkenhout voor brand- en geriefhout.

-Meestal denk men spontaan aan knotwilgen, maar ook andere soorten zijn hiervoor geschikt, bv. de Gewone es (*Fraxinus excelsior*), haagbeuk (*Carpinus betulus*) , eik (*Quercus*), winterlinde (*Tilia cordata*), populier (*Populus*), kastanje (*Castanea*), Olm of iep (*Ulmus*), Zwarte els (*Alnus glutinosa*), ... kunnen geknot worden. Vooral oude knotbomen hebben de natuur heel wat te bieden: er groeien mossen, zwammen en korstmossen op, en de holtes in de stam bieden geschikte nestplaatsen voor bijvoorbeeld de steenuil.

-Afhankelijk van de groeisnelheid van de soort, kapt men de loten om de 6 (wilg, es) tot 9 jaar (eik) terug af kort boven de knot. Als vuistregel wordt vooropgesteld de takken niet dikker dan 10 cm te laten worden om grote snoeiwonden te vermijden. Het knotten gebeurt in de wintermaanden (november-maart).⁷⁴

-De knoteik aan het dag- en nachtstraatje heeft de omlooptijd van het knotten ruim overschreden. Omdat de boom in goede gezondheid verkeert en de praktijk aantoont dat bij eiken met takken van meer dan 15cm diameter knotten niet meer aangewezen is, wordt de boom best ongemoeid gelaten. Indien toch geopteerd wordt de boom te knotten, moet het advies van één (of meer) Europees erkend boomverzorger(s) worden ingewonnen (ETW en/of ETT-certificaat).

Solitaire bomen⁷⁵

-Solitaire bomen zijn alleenstaande bomen die je terugvindt aan kapelletjes, als grensaanduiding langs wegen, paden en velden, als welkomstboom bij hoeves of aan het begin van toegangsweg, als

⁷² Idem

⁷³ <https://www.rlz.be/rlzh/projecten/landschap/knotbomen/2412>; <https://www.rlnh.be/wat-doen-wij/landschapszorg/kleine-landschapselementen/knotbomen/7565>; https://www.rlz.be/rlzh/sites/default/files/RG_knotbomen_brochure-017.pdf en Regionaal Landschap Dijleland VZW, *Holle wegen – Wetgeving en beheer*.

⁷⁴ Knotbomen, knoestige knapen. Een praktische gids, s.l., 2013:

www.pajot-zenne.be/sites/default/files/documenten/KNOTBOMEN-praktische-gids.pdf.

⁷⁵ <https://www.rlnh.be/wat-doen-wij/landschapszorg/kleine-landschapselementen/solitaire-bomen/7568>.

hoekboom, vrijheidsboom of in tuinen en in parken. Vaak zijn het monumentale pareltjes met mooi uitgebalanceerde kruinen.

-In het open landschap betreffen het meestal streekeigen soorten, zoals linde (*Tilia*), eik (*Quercus*), beuk (*Fagus sylvatica*), knotwilg (*Salix alba*), els (*Alnus*) ,... maar in tuinen en parken tref je ook uitheemse soorten aan.

Hoogstamboomgaarden⁷⁶

-Door de jaren heen ontstond er in het Hageland en in Haspengouw een indrukwekkende rijkdom aan hoogstamboomgaarden die voor een groot stuk de identiteit van de streek mee bepalen. Naast een gezonde fruitoogst bieden ze ook schuil- en nestplaats aan diverse diersoorten zoals eikelmuis en steenuil. Hoogstamboomgaarden die bestaan uit traditionele fruitboomsoorten zijn beter bestand tegen ziektes en vormen daarom belangrijk bronmateriaal.

-Typische fruitrassen voor Vlaams-Brabant zijn terug te vinden in de brochure '*Hoogstamboomgaarden. Een praktische gids*' uitgegeven door de provincie Vlaams-Brabant⁷⁷. Op basis van de vruchtkenmerken, de boomvorm, het gewenste gebruik en de vorm van bestuiving kan een hoogstamboomgaard naar eigen keuze worden samengesteld.

-Hoogstamboomgaarden kunnen perfect gecombineerd worden met vee. Het is dan wel aangewezen veebescherming aan te brengen om de bomen te wapenen tegen vraat van paarden, koeien, geiten, schapen of zelfs wild.

-Binnen het dorpsgezicht is het aangewezen de hoogstamboomgaard van Optielt nr. 5 te herstellen alsook de twee weides achter de kerk opnieuw van enkele hoogstamfruitbomen te voorzien als reminiscentie naar de vroegere boomgaarden.

Poelen⁷⁸

-Een poel is een natuurlijk ontstaan of gegraven wateroppervlak gevoed door regen- en grondwater. Hierdoor kan het waterpeil schommelen en zelfs zo ver zakken dat de poel droog valt. Dit kan geen kwaad zolang dit niet te lang duurt. Waar ze vroeger in de eerste plaats dienden als veedrinkplaats, zijn poelen vandaag oases van natuur in het landschap. Ze vormen de belangrijkste voortplantingsplaatsen voor amfibieën, waterkevers, waterwantsen, libellen, waterslakken, eendagsvliegen, enz. en zijn voedselbronnen voor de watervleermuis, ingekorven vleermuis, kamsalamander en vogels.

-Poelen zijn gevoelig voor verlanding. Vandaar dat regelmatig onderhoud nodig is om bladval, kruiden, opschietende boompjes... te verwijderen.

-Herstelbeheer van de struiken en bomen aan de poel aan het begin van de Bosveldweg is aangewezen: er staat o.m. haagbeuk, hazelaar, okkernoot, knotwilg, spar, bramen... . De wilg is knotrijp en de haagbeuk en de hazelaar worden best terug afgezet zodat ze opnieuw kunnen schieten (hakhoutbeheer). De okkernoot verdraagt slecht snoei en wordt best ongemoeid gelaten. Hierdoor wordt de voormalige poel meer zichtbaar voor passanten en zal er af en toe water blijven in staan tijdens periodes van zware regenval.

Beeldbepalende solitaire groenelementen in private tuinen

Private tuinen dragen bij tot de kwaliteit van het straatbeeld door solitaire (fruit)bomen of bomengroepen die zichtbaar zijn van op de straat, door hagen op de grens met het openbaar domein of door een inkijk in de tuin via een oprit of poort.

Deze groenelementen zijn kenmerkend voor het landelijke dorpsbeeld van Optielt en moeten met zorg behouden blijven. Voor elke verwijdering en het drastisch snoeien van structurerend en beeldbepalend groen, zoals opgenomen in hoofdstuk 3 van dit beheersplan of in de individuele relictfiles, verzameld in hfdst. 10, moet voorafgaandelijk een toestemming gevraagd worden aan de gemeente.

⁷⁶ <https://www.rlnh.be/wat-doen-wij/landschapzorg/kleine-landschapselementen/hoogstamboomgaarden/7564>; en <https://www.rlzh.be/rlzh/projecten/landschap/hoogstamfruit/2415>.

⁷⁷ https://www.rlnh.be/sites/default/files/RG_hoogstamboomgaarden_brochure-019.pdf.

⁷⁸ <https://www.rlnh.be/wat-doen-wij/landschapzorg/kleine-landschapselementen/poelen/7566>.

5.3.5. Openbare ruimte als bepalende factor in de beleving van het historische dorpsbeeld

Inrichting van de openbare ruimte aansluitend bij het beeld van de landelijke dorpskern

Het straatdorp Optielt is duidelijk ingericht met het oog op een vlotte verkeersdoorstroming. Hiervoor werden in de jaren 1970 grootschalige werken uitgevoerd waarbij de toenmalige holle wegen aan de noord- en oostzijde van de kerk deels werden genivelleerd, aanmerkelijk verbreed en geasfalteerd, alsook ook twee parkings voorzien: de langgerekte parking aan het begin van de straat – waarvoor de helft van de hoger gelegen boomgaard werd afgegraven – en de kleinere parking op de heuvel bezijden de kerk worden. Deze infrastructuurwerken en het later volledig bebouwen van de noordzijde van de straat Optielt hebben de identiteit van het dorp en het historische dorpsbeeld aangetast.

Historisch situeert de dorpskern zich in de zone tussen Optielt 2 en Optielt 26. Gevoelsmatig is dit vandaag echter niet meer het geval. Door een aangepast materiaalgebruik en een herinrichting van de openbare ruimte moet de historische kern opnieuw een eigen identiteit krijgen. De herinrichting, vergroening en opwaardering van de dorpskern moet kaderen binnen een totaalvisie waarin ook de vergroening van het kerkhof wordt opgenomen. Door het gebruik van uniforme materialen en een kwalitatieve vormgeving zal een éénheid gecreëerd worden die de belevingswaarde verhoogd.

Behoud van de taluds

Optielt wordt van oudsher doorsneden door holle wegen die in de dorpskern gedeeltelijk genivelleerd zijn. Maar ook ter hoogte van perceelgrenzen zijn vaak taluds ontstaan. De restanten die vandaag nog overblijven – en op de biologische waarderingskaart als waardevol zijn aangeduid – , moeten met zorg bewaard en beheerd worden (zie ook 5.2.5. Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap).

Parkeergelegenheid

Op dit moment is de volledige zone ten oosten van de kerk tot aan de Blerebergstraat ingericht als geasfalteerde parkeerzone, met inbegrip van de brede toegangsweg naar de kerk. Hoewel de parkeerzone dagelijks gebruikt wordt en pieken kent bij evenementen die in de kerk georganiseerd worden, is het aantal parkeerplaatsen overgedimensioneerd. Het is dan ook belangrijk dat bij de herinrichting van de dorpskern een realistische inschatting van de werkelijke parkeernood gemaakt wordt.

Verwijderen of herstellen van storende elementen

Het landelijke dorpsgezicht wordt ontsierd door een aantal elementen die niet thuishoren in een historische context. Te vermelden zijn onder meer de verroeste broodautomaat, een mobiel toilet, een papiercontainer, glasbakken, kledingcontainers, elektriciteitskasten, aanplakborden op de kerkhofmuur en een veelheid aan verkeersborden. Deze elementen worden best verwijderd of vervangen waarbij gestreefd moet worden naar een sobere, uniforme vormgeving en materialisatie.

De storende elektriciteitscabine en de frituur aan het begin van de straat kunnen niet zomaar verwijderd of verplaatst worden. Het schilderen in een minder opvallende kleur en het inbedden in een groene omgeving kan hierbij een oplossing bieden.

Dier- en milieuvriendelijke openbare verlichting

Bij de heraanleg van de dorpskern wordt best geopteerd voor een totaal nieuwe energiezuinige verlichtingsoplossing waarbij een veilige en aantrekkelijke omgeving wordt gecreëerd, met zo weinig mogelijk verstoring voor de dieren of belasting op het milieu. Dit kan door het gebruik van LED-verlichting die op basis van bewegingsdetectie en automatische dimming in een minimum van tijd van 10% naar 100% verlichting gaat en weer terug zodra de beweging stopt. Om diervriendelijk te zijn moet de LED verlichting amber- of roodkleurig ingesteld zijn. Nachtdieren worden door de verlichting niet afgeschrikt en raken minder gedesoriënteerd. Omdat er tot 80% energiebesparing kan gerealiseerd worden in vergelijking met conventionele straatverlichting is een “slimme” verlichting uiterst energie-efficiënt wat het milieu ten goede komt.

5.3.6. Evenwicht tussen erfgoedwaarden en nieuwe ingrepen

Erfgoed en duurzaamheid

Een gebouw dat al langer dan een eeuw bestaat en nog steeds zinvol gebruikt wordt, is per definitie duurzaam. Sloop en vervangende nieuwbouw hebben immers een negatieve impact op het ecologisch bestel. Goed gebouwde constructies en historische materialen die hun duurzaamheid al bewezen hebben, worden daarom best zo lang mogelijk bewaard. Dat geldt zeker in een beschermd dorpsgezicht, waar het behoud van historisch relevante constructies en erfgoedelementen vooropstaat.

Erfgoed en vervangende nieuwbouw

Omwille van de erfgoedwaarde van het beschermde dorpsgezicht moet elke ingreep de typologie, het materiaalgebruik en de schaal van de omringende historische bebouwing respecteren en er zelfs aan ondergeschikt zijn. De onderstaande richtlijnen vormen een kader waarbinnen vervangende nieuwbouw zich moet inpassen.

Inplanting op het perceel

- Behoud van de bestaande bouwlijnen (zie 5.3.2.)
- Voortuinen worden vrij gehouden van bebouwing en constructies.
- Van oudsher zijn de ééngezinswoningen omgeven door groene, open ruimte die tot nut en sier diende en zichten op de achterliggende landschap mogelijk maakte.

Straatbeeld

- Het is de bedoeling dat vervangende nieuwbouw een relatie aangaan met het architectuurbeeld van de omgeving en gebruik maakt van bestaande karakteristieken. Het behouden van de afwisseling van brede en smalle percelen en bijgevolg brede en smallere woningen draagt hier toe bij. Dit geldt ook voor het verspringende gabarit dat de individualiteit van elk pand onderlijnt.
- Het dakvlak aan de straatzijde blijft zo gesloten mogelijk. Dakvlakvensters worden bij voorkeur niet aan de straatzijde geplaatst en zijn steeds ondergeschikt aan het algemene beeld.

Typologie

- Bij vervangende nieuwbouw wordt het bestaande volume zo veel mogelijk gerespecteerd. Dit betekent vrijstaande – en in uitzonderlijke gevallen gekoppelde – ééngezinswoningen, van één, anderhalve of maximum twee bouwlagen hoog, afgedekt door een zadeldak, nok parallel aan de straat.
- Geen inpandige garages.
- Bijgebouwen, aan- en uitbouwen zijn altijd hiërarchisch ondergeschikt aan het hoofdvolume. De open ruimte rond de woningen dient hierbij gerespecteerd. Een gesloten wand van woningen met elkaar verbonden door garages of bijgebouwen is uitgesloten.

Materialen en kleuren

Aangezien materiaalgebruik een belangrijk element is dat de historische waarde van het dorpsgezicht mee bepaalt worden de woningen opgetrokken uit rood-bruine baksteen en afgedekt met een rood of zwarte pannen zadeldak. Het gebruik van een veelheid aan gevelmaterialen of -afwerkingen is niet toegestaan. Voor het schrijnwerk wordt hout gebruikt. Houten schrijnwerk is aangepast aan de historische en landelijke omgeving en is kwalitatiever en daardoor duurzamer.

Perceels- en tuinafscheidingen

Perceels- en tuinafscheidingen dienen het landelijke, dorpse en historische karakter te versterken en moeten de zichtassen op het landschap respecteren en garanderen. Perceelsafsluitingen grenzend aan het openbaar domein worden daarom best beperkt tot maximum 120 cm. Bij voorkeur wordt gebruik gemaakt van streekeigen aanplantingen eigen aan het Hagelandse landschap. Zichtbare draadafsluitingen van het type Bekaert zijn niet toegestaan.

Er kunnen evenwel afwisselende doorzichten gecreëerd worden door geschoren hagen te combineren met heggen en houtkanten. Heggen en zeker houtkanten groeien breder en hoger zodat ze kunnen

bloeien en vruchten dragen, waardoor ze interessant worden als nestplaats, voedselbron en zangpost voor vogels, vleermuizen en andere dieren.

Erfgoed en energiezuinigheid

Energie-neutraal bouwen is de toekomst. De kans is echter groot dat een historische gebouw niet kan voldoen aan die huidige – hoge – energie-eisen. Daarom heeft de wetgever voorzien in een uitzonderingsmaatregel voor beschermd en vastgesteld erfgoed, vastgelegd in het Energiedecreet van 8 mei 2009. Die uitzonderingen zijn er om waardevolle constructies of bijzondere erfgoedelementen zoals waardevol schrijnwerk te kunnen bewaren voor toekomstige generaties. Toch kan ook een beschermd gebouw aangepast worden aan hedendaagse comfort- en energie-eisen, bijvoorbeeld door dubbel glas in historisch schrijnwerk, door voor- of achterzetglas, zonne-energiesystemen, warmtepompen...

Omdat vooral zonne-systemen visueel sterk aanwezig kunnen zijn en het historische karakter van het beschermde dorpsgezicht schaden, moeten eerst alle mogelijke alternatieven onderzocht worden alvorens over te gaan tot de plaatsing van een zonne-energiesysteem. Voor zonne-energie bestaan immers veel duurzame of milieuvriendelijke alternatieven. Uitgangspunt is immers besparen op het energieverbruik. Overstappen op groene stroom is een goed alternatief. Verder is het mogelijk dat particulieren instappen in een energieopwekkingsproject of als coöperatie gezamenlijk zonnepanelen plaatsen op een groot, maar onbelangrijk dak of perceel ergens in de buurt. Daarnaast zijn er allerlei alternatieve installaties mogelijk, zoals Hre-ketels, houtgestookte cv-ketels en cv-kachels, warmtepompen, hybride warmtepompen,... Dit uiteraard op voorwaarde dat ze de erfgoedwaarden en erfgoedelementen niet schaden.

Het afwegingskader dat het Agentschap Onroerend Erfgoed publiceerde over zonne-energie in erfgoedcontext⁷⁹ reikt een stappenplan aan om na te gaan of een beschermd goed in aanmerking kan komen voor het plaatsen van een zonne-energie-installatie. Daarbij wordt een afweging gemaakt aan de hand van drie vragen:

- Stap 1: Welke impact heeft de ingreep op het beschermde dorpsgezicht en de erfgoedwaarden die aan de basis lagen van de bescherming?
- Stap 2: Laat de fysieke toestand – constructiewijze en -materialen – van het beschermde goed de installatie van een zonne-energiesysteem toe?
- Stap 3: Beïnvloedt de aanwezigheid van een zonne-energie-installatie de belevingswaarde van het beschermde dorpsgezicht of de beschermde goederen?

Als uit één van deze drie stappen blijkt dat de plaatsing van een zonne-energiesysteem de erfgoedwaarde, de erfgoedelementen of erfgoedkenmerken van het dorpsgezicht schaadt, dan kan de aanvraag niet onvoorwaardelijk gunstig geadviseerd worden⁸⁰. Het Onroerenderfgoeddecreet stelt immers dat aan beschermde goederen geen handelingen mogen gesteld worden die de erfgoedwaarde ervan aantasten (passiefbehoudsbeginsel)⁸¹. Bij de plaatsing van zonne-energiesystemen in de beschermde dorpskern van Optielt moet dus rekening gehouden worden met de erfgoedwaarde uit het beschermingsbesluit.

Het afwegingskader van het agentschap biedt echter voor pannendaken – de meest voorkomende dakbedekking in Optielt – geen energieopwekkingssystemen die visueel discreet zijn. Vooruitgang in de sector kan daar op

⁷⁹ BUYLE E., e.a., *Afwegingskader zonne-energie in een erfgoedcontext*, Brussel, 2018 - via <https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/AKOE/5/AKOE005-001.pdf>.

⁸⁰ BUYLE E., e.a., *Afwegingskader zonne-energie in een erfgoedcontext*, Brussel, 2018, p. 7. - via <https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/AKOE/5/AKOE005-001.pdf>.

⁸¹ Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, art. 6.4.3. "Het is verboden beschermde goederen te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of andere handelingen te stellen die de erfgoedwaarde ervan aantasten."

termijn verandering in brengen. In tussentijd kunnen zonne-energiesystemen op niet zichtbare bijgebouwen geplaatst worden.

Op basis van het afwegingskader van het agentschap kan gesteld worden dat comfort- en energie-bevorderende ingrepen in Optielt enkel mogelijk zijn als ze voldoen aan volgende cumulatieve voorwaarden:

1. er zijn geen alternatieve, duurzame en milieuvriendelijke installaties of ingrepen mogelijk – zoals hierboven beschreven – met minder fysieke of visuele gevolgen voor het dorpsgezicht;
2. de in dit beheersplan beschreven erfgoedwaarden worden niet geschaad;
3. de comfort- of energie-bevorderende ingreep leidt niet tot een aantasting of vervanging van historische materialen of erfgoedelementen, zoals beschreven in dit beheersplan;
4. energie-bevorderende installaties zijn niet zichtbaar van op de straat;
5. energie-bevorderende installaties worden bij voorkeur op bijgebouwen geplaatst.

Erfgoed en visuele ingrepen

In de regel geldt dat visuele ingrepen aan waardevolle erfgoedrelicten enkel mogelijk zijn op voorwaarde dat ze de erfgoedwaarden niet schaden. Dat is: als ze geen erfgoedelementen beschadigen, als ze reversibel zijn, het beschermde goed niet ontsieren en als ze niet zichtbaar zijn in het straat- of dorpsbeeld. Erfgoedrelicten kunnen gebouwd erfgoed zijn, groen of landschappelijk erfgoed of archeologisch erfgoed. Voorbeelden van visuele ingrepen zijn: het plaatsen van reclame- of uithangborden⁸², banners, zonneluifels, windschermen, energie-bevorderende installaties, dakvlakvensters, schotelantennes, etc.

Ingrepen met visuele gevolgen voor het pand of de omgeving, schaden het beschermde dorpsgezicht en zijn in strijd met het beschermingsbesluit.

⁸² Zie ook DAVID K., *Afwegingskader Publiciteit in en aan beschermd erfgoed*, Brussel, 2018 - <https://oar.onroenderfgoed.be/publicaties/AKOE/6/AKOE006-001.pdf>.

5.4. Het kerkhof

5.4.1. Behoud van de herkenbaarheid als "kerkhof"

Op het kerkhof van Optielt vinden geen begravingen meer plaats. Het bewaren van alle erfgoedwaardige en begeleidend graven, die op dit kerkhof mooi verspreid liggen rondom de kerk, is een evidentie (zie ook punt 5.4.3.). Om de herkenbaarheid van het kerkhof in de toekomst te verzekeren wordt voorgesteld om maximaal 50% van de totaliteit van de graven te ruimen.

5.4.2. herwaardering van het kerkhof

Een doordacht vergroeningsplan

Uit archiefbronnen blijkt dat het kerkhof eertijds een veel groener karakter had en opgevat was als een grasperk waarin de graven verspreid voorkwamen, hier en daar vergezeld van een gesnoeide palm of buxus. Op dit moment is het kerkhof veelal grijs van aanblik door de verstening (kiezels) en de totale afwezigheid van bomen en struiken. Het zou de erfgoedwaarde van het kerkhof en de esthetische beleving ten goede komen als de tussenruimte tussen de graven vergroend wordt en lege grafperken of kiezelperken voorzien ingevuld worden beplanting. Het aanlegplan dient zeker rekening te houden met zogenaamde "tuintjes" rond de individuele graftekens die erg typerend zijn voor de streek. De "tuintjes" zijn momenteel ingevuld met kiezels maar worden best op een groene wijze ingevuld.

Er dient gestreefd te worden naar een groenbeheer met beplantingen eigen aan historische begraafplaatsen, zoals o.m. buxus - of als alternatief omwille van de buxusmot Ilex creanta - en taxus (Taxus Baccata) en met streekeigen bomen en heesters. In combinatie met de verplichting om kerkhoven pesticidenvrij te beheren, zal hierdoor de biodiversiteit op het kerkhof verhogen waardoor ze ook een ecologische functie kan vervullen.

Het ontwerp mag het landelijke en bescheiden karakter van het kerkhof niet in het gedrang brengen.

Inspiratie kan o.m. gezocht worden in de brochure 'Kleur je begraafplaats groen' van de Provincie Vlaams-Brabant en het Regionaal Landschap⁸³.

Openhouden van zichten naar het achterliggende landschap

Het vergroeningsplan mag het zicht aan de zuidkant naar het achterliggende landschap niet belemmeren. De Dwergmispel op de gekasseide keermuur is geen geschikte plant op een historisch kerkhof maar de eenvoudige draadafsluiting tussen betonnen paaltjes kan wel behouden blijven. De afsluiting biedt doorzichten naar de achterliggende boomgaardweide en verstrekt het eenvoudige karakter van het plattelandskerkhof.

Aangepaste materialen

De gerecupereerde plavuizen van Gobertange voor het westportaal zijn erg waardevol en moeten behouden blijven. Het van oudsher onverharde wandelpad rond de kerk wordt best hersteld of discreet aangelegd in waterdoorlatend materiaal.

Betere visuele integratie van de kerkhofmuur in het dorpsgezicht

De hoge kerkhofmuur dateert uit het begin van de jaren 1970 en is opgetrokken uit rode, mechanische baksteen die visueel niet aansluit bij de bouwmaterialen van de kerk en de omliggende historische gebouwen zoals ijzerzandsteen en bruin-rode baksteen. Dit geldt ook voor de noordelijke trappenpartij die bestaat uit zwarte baksteen met wit geschilderde banden. Het is belangrijk dat er naar een oplossing wordt gezocht om de muur en de trappen een betere aansluiting te geven bij het historische dorpsgezicht. Het verwijderen van de aanplakborden op de kerkhofmuur maakt hier ook deel van uit.

⁸³ http://www.rlnh.be/sites/default/files/inspiratiegids-kleur-je-begraafplaats-groen-20171026_tcm5-125174.pdf

Herstellen van het oostelijke toegangshek

Het kerkhof was in het oosten afgesloten door een bakstenen muurtje en een ijzeren hek. Hiervan rest enkel nog de hardstenen dorpel met taatsdoos. Het zou de erfgoedwaarde van het kerkhof versterken als er opnieuw een ijzeren hek tussen bakstenen pijlers wordt geplaatst.

Meubilair

Het kerkhof is bij uitstek een herinneringsplek voor dorpsbewoners. Een plaats waar in stilte, waardig afscheid kan genomen worden of een bezoek gebracht worden aan overleden familieleden, burens of vrienden. Nochtans is op het kerkhof nergens een rustplaats voorzien. De discrete plaatsing van een zitbank zal bijdragen tot de belevingswaarde van het kerkhof en kan contact-bevorderend zijn.

Het is belangrijk dat de sobere vormgeving en het materiaalgebruik voor het zitmeubilair, vuilbak, verlichting, infobord, fietsenstalling, ... één geheel vormt binnen het beschermde dorpsgezicht. Dit versterkt de harmonie binnen de dorpskern.

5.4.3. Waarderingscategorieën individuele graftekens

In functie van een waardering per grafteken en het uitbouwen van een beheersvisie voor het kerkhof, werd een inventarisatie- en waarderingstraject uitgewerkt volgens de onderzoeksmethodologie beschreven in het 'Draaiboek voor inventarisatie, beheer en herwaardering van plattelandskerkhoven in Vlaams-Brabant'⁸⁴.

In een eerste fase werd een inventarisatie uitgevoerd van alle graftekens op het kerkhof waarbij elk grafteken werd gefotografeerd.

In een tweede fase werden de graftekens onderworpen aan een evaluatie en geselecteerd op basis van de historische, artistieke en volkskundige waarde. Die waarden werden afgewogen aan criteria zoals zeldzaamheid, representativiteit, authenticiteit, contextwaarde en ensemblewaarde. De weerhouden waardevolle graftekens werden ingedeeld in vijf categorieën waaraan een vaste beheersdoelstelling is gekoppeld.

- graftekens van bovenlokaal belang zijn graftekens met een zeer hoge erfgoedwaarde die zich qua typologie, materiaal, stijl, concept of omwille van het belang van de overledene onderscheiden van de vele graftekens in Vlaanderen en om die reden een bijzondere vorm van bescherming verdienen binnen de context van Vlaamse kerkhoven of begraafplaatsen.

Beheersdoelstelling: graftekens van bovenlokaal belang zijn exemplarisch, representatief of uniek op Vlaams niveau en hebben bijgevolg een zeer hoge erfgoedwaarde en moeten *in situ* bewaard blijven. Ze krijgen het statuut van ZEN-erfgoed⁸⁵;

- graftekens van lokaal belang hebben een hoge erfgoedwaarde omwille van hun artistieke of kunsthistorische kwaliteiten of omdat het graftekens zijn van personen die iets voor de gemeente of de kerkgemeenschap betekend hebben, zoals burgemeesters, pastoors, mecenasen, oorlogsslachtoffers, oud-strijders, etc.

Beheersdoelstelling: graftekens van lokaal belang hebben een betekenisvolle band met het kerkhof. Ruiming of verplaatsing zijn niet aan de orde. Ze krijgen het statuut van ZEN-erfgoed;

- graftekens met een beeldbepalende of ondersteunende waarde zijn graftekens met gemiddelde erfgoedwaarde die door hun aanwezigheid de erfgoedwaarde van het kerkhof en/of van de lokale en bovenlokale graftekens ondersteunen of versterken. Binnen de groep van beeldbepalende graftekens

⁸⁴ HAVERMANS A. e.a., *Draaiboek voor inventarisatie, beheer en herwaardering van plattelandskerkhoven in Vlaams-Brabant*, Leuven, 2014.

⁸⁵ Erfgoed zonder Economisch nut (ZEN) kan aanspraak maken op een verhoogde erfgoedpremie.

kan het gaan om personen die iets voor de gemeente of de kerkgemeenschap betekend hebben, om individuele graftekens die op strategische plaatsen staan – bijvoorbeeld op een hoofdas of op de hoeken van grafrijen of wandelpaden -, of om graftekens die in groep staan en zo samen één geheel vormen, bijvoorbeeld in kinderperken of ereperken voor militaire of burgerlijke oorlogsslachtoffers. Maar ook individuele graftekens die typologisch of materiaal-technisch interessant zijn – omdat ze zeldzaam zijn of net veel voorkomen en daardoor het beeld van het kerkhof bepalen – ondersteunen de ensemblewaarde van het kerkhof en maken het kerkhof tot een homogeen geheel. De groep van de graftekens met beeldbepalende en ondersteunende waarde zal vooral gevormd worden door de graftekens die aan het kerkhof haar typische uitzicht verlenen.

Beheersdoelstelling: graftekens met een beeldbepalende of ondersteunende waarde zijn karakteristiek voor het kerkhof en kunnen om die reden niet geruimd of niet verplaatst worden. Ze krijgen het statuut van ZEN-erfgoed;

- graftekens met begeleidende waarde hebben een matige erfgoedwaarde maar versterken door hun aanwezigheid de herkenbaarheid van het kerkhof als dusdanig. Deze graftekens hebben in mindere mate een individuele, intrinsieke erfgoedwaarde maar zijn belangrijk voor de identiteit of contextwaarde van het kerkhof: ze maken een kerkhof herkenbaar als kerkhof en getuigen van bepaalde gebruiken, voor het kerkhof typische materialen (hier blauwe hardsteen) of een kenmerkende graftekentypologie.

Beheersdoelstelling: graftekens met begeleidende waarde versterken de herkenbaarheid of identiteit van het kerkhof in zijn globaliteit. Deze graftekens die mooie verspreid voorkomen op de begraafplaats worden bij voorkeur niet geruimd.

- graven en graftekens zonder waardebeoordeling hebben geen erfgoedwaarde. Het gaat hier over zeer recente graftekens – daterend vanaf het laatste kwart van de 20ste eeuw – die uitgewerkt zijn in een streekvreemd materiaal, doorgaans gepolijste marmer of graniet. Hoewel ze in Vlaanderen op begraafplaatsen in zeer grote getalen voorkomen en binnen afzienbare tijd een exponent zullen zijn van een bepaalde stijl en periode, vormen ze op het historische kerkhof een stijlbreuk met de graftekens die als typerend en historisch ervaren worden.

Beheersdoelstelling: graven en graftekens zonder waardebeoordeling mogen geruimd en verwijderd worden mits toestemming van het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente. Bronzen, gietijzeren of porseleinen applicaties die het te verwijderen grafteken sieren, worden – met toestemming van de nabestaanden – best gerecupereerd voor herstel van waardevolle graftekens.

De resultaten van de erfgoed-evaluatie werden verwerkt in een waarderingskaart⁸⁶ en een beperkte bijhorende lijst met weergave van het grafnummer, de naam van de overledene, het sterfjaar, de waardering en een beknopte beschrijving van het grafteken. Zie punt 3.4.2. Sommige graven zijn als ZEN-erfgoed weerhouden (zie 5.4.4. en bijlage 2).

De foto's van de erfgoedwaardige graftekens, bijzondere details en een uitgebreide excellijst zullen op een CD-rom in bijlage gevoegd worden. De uitgebreide excellijst bevat onder meer de bijkomende kolommen met uitvoerder, materiaal, graftype, categorie, funeraire symboliek, applicaties, ... die de gemeente toelaten op een snelle en gemakkelijke manier de noodzakelijke gegevens te filteren.

⁸⁶ Het grafische plan met de weergave van de individuele graven en de bijhorende nummering werd opgemaakt door Interleuven in 2018-2019.

5.4.4. ZEN-erfgoed

De graven van bovenlokaal belang, lokaal belang en ondersteunende waarde die op het moment van de bescherming aanwezig waren, worden middels dit beheersplan erkend als ZEN-erfgoed.

5.4.5. Onderhoud van de waardevolle graftekens

Een goed beheer van funerair erfgoed begint bij een goede monitoring en regelmatig onderhoud. Jaarlijkse inspecties, gecombineerd met een vierjaarlijkse inspectie door Monumentenwacht, en een daaraan gekoppelde onderhoudsbeurt is essentieel om het funerair erfgoed in goede staat te behouden en (verdere) schade te voorkomen. Praktische tips en richtlijnen zijn opgenomen in de brochure 'Onderhoud van funerair erfgoed', raadpleegbaar op:

http://www.monumentenwacht.be/sites/www.monumentenwacht.be/files/news/onderhoud_van_funerair_erfgoed.pdf;

- beschadigde graftekens dienen op korte termijn hersteld, houten kruisen geschilderd en gietijzeren kruisen behandeld tegen roest en geschilderd. Graftekens van bovenlokale waarde worden door of onder begeleiding van een deskundige hersteld.
- Grafgiften, keramiek en applicaties van porselein, brons en andere materialen verdienen bijzondere aandacht. Door hun geringe afmeting, vormgeving, materiaal en bevestiging zijn ze zeer vatbaar voor weersinvloeden en schade. Reiniging, herstel, consolidatie van breuknaden en herbevestiging zijn noodzakelijk om het behoud van deze erfgoedelementen te garanderen.

5.4.5. Peter-of meterschap

Als de vergunning verlopen is, kan voor graftekens van bovenlokale en lokale waarde overwogen worden om te voorzien in het zorgprincipe van een 'peter- of meterschap'. Dat houdt in dat een particulier, een vereniging of een bedrijf instaat voor het onderhoud en desgevallend de restauratie van dat grafteken. Het opnemen van een peter- of meterschap is doorgaans kosteloos. Het grafteken blijft in bezit van de gemeente maar het uitvoeren van onderhouds- of restauratiewerken gebeurt op kosten van de peter of meter en onder begeleiding van een deskundige, het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente.

5.5. Archeologisch erfgoed

De geschiedenis van het gehucht Optielt gaat minstens terug tot de 12de eeuw waarbij de meest waardevolle archeologische zone de site van de kerk en het kerkhof betreft. Hoewel de kerksite volgens het geoportaal niet opgenomen is in een archeologische zone valt te verwachten dat de bodem nog sporen bevat van oudere constructies, begravingen, enz.

Om het bodemarchief niet te vernielen moeten in de eerste plaats bodemverstoringen zoveel mogelijk vermeden worden. Indien ingrepen in de bodem toch noodzakelijk zijn op de kerksite moeten die gebeuren volgens de vigerende regelgeving van archeologie en uitgevoerd worden door een erkend archeoloog. Elke verstoring van de bodem betekent immers een onherroepelijk verlies van historisch en archeologisch materiaal en moet wetenschappelijk begeleid worden.

6. MAATREGELEN

6.1. Algemeen

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
1. Algemeen			
Het bouw-, kleur-, tuinhistorisch, materiaal-technisch, stabiliteits-technisch onderzoek, noodzakelijk voor kwaliteitsvol beheer of herwaardering van het erfgoed, en buiten de gebruikelijke opdracht van de ontwerper		x	x
Metingen tijdens de werken, noodzakelijk om de werken uit te voeren	x		x
De middelen die nodig zijn om de werken zelf uit te voeren (stellingen, hoogte werkers, hijstoestellen, kranen, werkliften enz.).		X	x
Demontage van een erfgoedelement gevolgd door herplaatsing van ditzelfde herstellde element, of een identiek element. Bv. demontage van dakpannen (bij herstel pannendak)		x	
De noodzakelijke funderings- of stabiliteitsversterking voor een beschermd goed dat niet aan bijkomende belastingen onderhevig is (dus bv. geen functiewijziging met hogere belasting), met inbegrip van de eventuele bijhorende archeologische opgraving	x		
Erfgoedgebonden onderhoud, zoals opgenomen in de forfaitaire lijst (bv schilderen of plaatselijke herstel van schrijnwerk, herstellen gebroken glas, maaien van gazons,...)		x	x

6.2. De Sint-Martinuskerk

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
vooronderzoek			
historisch en historisch- archivalisch, bouwtechnisch, materiaal-technisch, of stabiliteitstechnisch voorafgaand onderzoek noodzakelijk voor kwaliteitsvol beheer	x		x
archeologisch vooronderzoek of opgraving bij behoud van de huidige functie (vb. funderingsherstel)	x		x
Energie-audit	x		
Monitoring (bv. inspectieverslag van Monumentenwacht) in functie van een concrete beheersingreep		x	x
Periodieke controles			
Controle door monumentenwacht		vijfjaarlijks	x
Keuring beveiligingsinstallatie		jaarlijks	x
Keuring bliksemafleidingsinstallatie		jaarlijks	x
Nazicht ladder- en klimhaken		jaarlijks	x

werfinrichting			
de middelen die nodig zijn om de werken (zelf) uit te voeren zoals stellingen, hoogtewerkers, hystoestellen, kranen, werkliften, enz.	x		x
Algemeen			
Erfgoedgebonden onderhoud, zoals opgenomen in de forfaitaire lijst		x	

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
EXTERIEUR			
Bedaking			
Herstellingswerken aan het dak uitgevoerd met dezelfde materialen waarbij het uitzicht niet verandert (o.m. dakstructuur, dakbedekking, kroonlijst, hemelwaterafvoeren,...)		jaarlijks	x
Behandeling van de dakconstructie tegen schimmels en houtborende insecten		x	x
Metselwerk			
Plaatselijk herstel van het baksteen- en natuursteenmetselwerk met respect voor bouwhistorische sporen		x	
Plaatselijk herstel van het voegwerk met kalkmortel		x	x
Hout- en schrijnwerk			
Onderhoud en kleine herstellingen van het buitenschrijnwerk waarbij het uitzicht niet verandert		x	x
Schilderen van het schrijnwerk met een dampopen verfsysteem in de bestaande kleur		5 jaarlijks	x
Onderhoud en herstelwerken van historisch hang- en sluitwerk		5 jaarlijks	x
Behandeling van hout- en schrijnwerk tegen schimmels en houtborende insecten	x		x
Glasramen			
Plaatselijk herstel van de glas-in-loodramen met identiek materiaal		x	x
Metaalwerk			
Onderhoud van en kleine herstellingen aan historisch metaalwerk zoals muurankers, het kruis op het koor, de windhaan op de toren, ... met inbegrip van ontroesten en schilderen in dezelfde kleur met roestwerende verf, ...		3 tot 5 jaarlijks	x

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
INTERIEUR			
Schilderwerken (wanden, decoratieve elementen en gewelven)	x		
Plaatselijk herstel van stucwerk (wanden, decoratieve elementen en gewelven)		x	

Behandeling van structurele en decoratieve elementen tegen (houtborende) insecten en zwammen	x		
Onderhoud en kleine herstellingen van binnenschrijnwerk en hang- en sluitwerk	x		
Plaatselijk herstel van de natuurstenen vloer (plavuizen en voegwerk) en de houten vloeren in de toren	x		
Roerende goederen			
Onderhoudswerken aan roerende goederen (bv. houtwormbehandeling)	x		
cultuuroederen			
Onderhoudswerken aan de waardevolle houten beelden en het schilderij	x		
Orgel			
Onderhoudswerken uitgevoerd door een bevoegd persoon zoals gespecificeerd in het restauratiedossier		Jaarlijks	x
klokken			
Regulier onderhoud van de klokken en toebehoren		Jaarlijks	x
Bijzondere werken aan de klokken en toebehoren	x	10 à 20 jaarlijks	
Inrichtingswerken alternatieve bestemming			
Inrichtingswerken gekoppeld aan de nevenbestemming zoals sanitair, audiovisuele infrastructuur, (nood)verlichting, enz.	x		

6.3. Openbare ruimte

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Opmaak vergroenings- en herinrichtingsplan voor het dorpsgezicht met inbegrip van het kerkhof	x		
Verwijderen storende elementen			
Bij voorkeur verwijderen of inkleden van de frituur en de elektriciteitscabines	x		
Verwijderen kledingcontainers, glasbakken, mobiel toilet, broodautomaat, aanplakborden op kerkhofmuur, ...	x		x
Rationaliseren van het aantal verkeersborden	x		x
Herinrichting openbare ruimte met inbegrip van het kerkhof			
Plaatsen van uniform en sober straatmeubilair zoals zitbanken, fietsenstalling, vuilnisbakken, infoborden, ...	x		
Verwijderen van asfaltbedekking (wegen en parkings)	x		
Aanleggen van een gepaste straatbedekking; bij voorkeur kasseien	x		
Opnieuw openmaken en herstellen van trage wegen			
Onderhoudsbeheer van wegen en paden		x	nvt

6.4. Gebouwd erfgoed binnen het dorpsgezicht

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Daken			
Onderhoud, herstel en desgevallend vernieuwing van het dak (o.m. dakstructuur, dakbedekking, kroonlijst, hemelwaterafvoeren,...)		x	
Behandeling van de dakconstructie tegen schimmels en houtborende insecten	x		
Aanbrengen van ladder- en klimhaken	x		
Gevelwerk, opgaande muren en tuinmuren			
Onderhoud, herstel en desgevallend vernieuwing van metsel- en voegwerk, dekstenen, plint, ...		x	
Onderhoud, herstel en desgevallend vernieuwing van historische gevelcementeringen, gecementeerde geveldelen, ...		x	
Onderhoud en herstel van natuurstenen gevelelementen en -ornamenten		x	
Gevelreiniging, steenversterkende behandeling of injectie tegen opstijgend vocht, mits noodzaak aangetoond is.	X		
Hout- en schrijnwerk			
Onderhoud en herstel van historisch hout- en schrijnwerk, met inbegrip van schilderen (o.m. luiken, kroonlijst, vensters, deuren, ...)		x	
Vervanging van historisch hout- en schrijnwerk naar oorspronkelijk model, mits de noodzaak aangetoond is, of het opnieuw aanbrengen van houten, historisch verantwoord schrijnwerk met inbegrip van schilderen (o.m. luiken, kroonlijst, vensters, deuren, ...)	x		
Onderhoud en herstel van historisch hang- en sluitwerk		x	
Vervanging van historisch hang- en sluitwerk mits de noodzaak aangetoond is	x		
Behandeling van hout- en schrijnwerk tegen schimmels en houtborende insecten	x		
Metaalwerk			
Onderhoud van historische giet- en smeedijzeren poorten en hekkens		x	
Onderhoud en herstel van historisch metaalwerk – muurankers, voetschrapers, geveldecoratie, diefijzers, ... - met inbegrip van schilderen en ontroesten		x	
Vervanging van historisch metaalwerk, mits de noodzaak aangetoond is		x	
Private stoepen			
Verwijderen van onaangepaste materialen zoals bv. beton en asfalt en vervangen door kasseien (nrs. 16, 18 en 30)	x		x
Herstel en onderhoud van de privatieve stoepen		x	
Herstel en onderhoud van de betonnen hekjes en afboordingen		x	

6.5. Kerkhof en funerair erfgoed

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Opmaak vergroenings- en herinrichtingsplan			
Opmaak vergroenings- en herinrichtingsplan voor het kerkhof kaderend binnen het globaal herinrichtingsplan voor het dorpsgezicht	x		
Alle werken die de erfgoedwaarden ondersteunen en versterken	x		
Kerkhofmuur			
Onderhoud en herstel van de bakstenen kerkhofmuur en de hardstenen dekstenen		x	x
Betere visuele integratie in het dorpsgezicht			
Verwijderen van de zwarte bakstenen trappenpartij (N) en vervangen door een meer passend ontwerp en materiaal	x		
Opnieuw aanbrengen van een smeedijzeren toegangshek aan de oostzijde	x		
graftekens			
Controleren en uitvoeren van kleine herstellingen zoals het schilderen van letters en data, opnieuw bevestigen van applicaties, ...		jaarlijks	
rechtzetten van verzakte en gedestabiliseerde graftekens	x		
Herstel of aanleg van grafbedjes		jaarlijks	
Behoud en herstel van de "tuintjes" afgelijnd door (betonnen) boordstenen		x	
Herstel van de graftekens in natuursteen, granito, beton met mozaieksteentjes, smeed- en gietijzer...	x		
Onderhoud en herstel van de houten kruisen		x	
Onderhoud en herstel van metalen onderdelen		x	
Herstellen van de applicaties in porselein, marbriet, brons, ijzer, faience, ...		x	
Paden			
Onderhoud van het pad in natuurstenen plavuizen		x	x
Verwijderen van de betonklinkers	x		
Heraanleg paden in waterdoorlatend materiaal	x		
Onderhoud van de paden		x	x
Groenelementen			
Aanplanten van streekeigen hagen, struiken, heesters, solitaire bomen,	x		
Aanplanten van vervangende, gelijksoortige houtige begroeiingen		x	x
Onderhoudsbeheer van houtige begroeiingen (snoeien, verwijderen dode takken, ...)		jaarlijks	
Onderhoudsbeheer van bomen (snoeien, ...)		5-jaarlijks	
Algemene vergroening van het kerkhof, onder meer aanleg van een kruidlaag, beplanting van grafperkjes, ...	x		

Meubilair en inrichtingselementen			
Sobere en kwaliteitsvol meubilair, vuilbakken, infoborden, ... uniform voor het kerkhof en het dorpsgezicht			

6.6. Landschappelijk en houtig erfgoed

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
Algemeen			
Werfinrichting: de middelen die nodig zijn om de werken zelf uit te voeren (stellingen, hoogtewerkers, hijstoestellen, kranen, werkliften enz.)		x	x
Erfgoedgebonden onderhoud, zoals opgenomen in de forfaitaire lijst (bv. snoeien hagen, plaatsen van veekering, ruimen van vijvers en grachten,...)			x
Aankoop en onderhoud van tuinmachines en tuinmateriaal		x	x
Onderzoek naar kwaliteit van houtige beplanting met erfgoedwaarde en de groeiplaats ervan, met inbegrip van de analyse van de impact van geplande ingrepen		x	x
VTA-controle (Visual tree assessment) door een erkende ETW-boomverzorger van markante bomen		5-jaarlijks	x
Houtige begroeiing			
Onderhoud van de holle wegen en taluds		x	x
Aanplanten van streekeigen hagen, struiken, heesters, knotbomen, houtkanten, solitaire bomen, ...	x		
Aanplanten van vervangende, gelijksoortige houtige begroeiingen		x	x
Verbetering en bescherming van de groeiplaats (o.a. standplaatsverbetering, boombescherming, ...)	x		x
Kappen van o.m. concurrerende begroeiing, exoten, ... en ruimen en afvoeren van organisch materiaal		x	x
Beheer van kruidachtige vegetaties (o.a. onderhoud en herstel grasland, kruidlaag op kerkhof...)		x	x
Omvorming en onderhoudsbeheer van soortenrijke graslanden met afvoeren van het maaisel		2x per jaar -vanaf half juni -vanaf half september	x
Onderhoudsbeheer van geschoren hagen: snoeien met afvoeren van afval, ...		1 tot 2x per jaar in de winter	x
Onderhoudsbeheer van heggen: snoeien met afvoeren van het afval, ...		Elke 3 jaar	x
Onderhoudsbeheer van struweel: snoeien en verwijderen dode takken met afvoer van het hout, ...		Elke 6 jaar	x
Hakhoutbeheer en middelhoutbeheer met afvoeren van hout of strooisel		Eerste maal na 4 – 5 jaar Daarna cyclus van 10 à 12 jaar	

onderhoudsbeheer van knotbomen: snoeien met afvoeren van hout of strooisel, ...		Na 6 à 9 jaar (takken max. 10 cm. doormeter)	
Onderhoudsbeheer solitaire bomen met afvoeren van hout of strooisel		Elke 10 jaar	
Hoogstamfruitbomen: vormsnoei		Jaarlijks tot ca. 10-12 jaar	
Hoogstamfruitbomen: onderhoudssnoei		jaarlijks	
Onderhoudsbeheer van poelen			x
-maaïen van oeevervegetatie		jaarlijks in aug.	X
-waterplanten verwijderen		jaarlijks in sept.-okt.	X
-verwijderen van struiken rond de poel		Driejaarlijks in nov.-dec.	x
-slib verwijderen		Vijfjaarlijks in sept.-okt.	X

6.7. Archeologisch erfgoed

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating
ALGEMEEN			
Archeologisch vooronderzoek of opgraving bij behoud van de huidige functie	x		x

6.8. Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is

Alle bomen en struiken in het dorpsgezicht, en in het bijzonder die groenelementen die expliciet in het algemene deel en de individuele fiches opgenomen zijn als waardevol, maken deel uit van een erfgoedwaardig geheel. Zij mogen niet beschadigd of geveld worden zonder toelating [Onroerenderfgoedbesluit, art. 6.2.4., 5° d) en art. 6.2.5., 4° d)]. Dit geldt niet voor bomen en struiken die jonger zijn dan tien jaar of voor bomen en struiken die windvuldig zijn.

7. OPVOLGING EN EVALUATIE

Het beheersplan heeft een looptijd van 24 jaar. Op gemotiveerd verzoek, of op vraag van het agentschap, kan het plan aangepast worden.

7.1. Onderhoudslogboek

Om de 6 jaar moet gerapporteerd worden over de realisatie van de beheersdoelstellingen uit hoofdstuk 5, en over de uitvoering van de maatregelen en werkzaamheden uit hoofdstuk 6. Dit gebeurt via een **onderhoudslogboek**⁸⁷ dat een actueel toestandrapport zoals in hoofdstuk 3 bevat en een overzicht van de (preventieve) maatregelen en werkzaamheden die de voorbije 6 jaar werden uitgevoerd, gekoppeld aan de lijst van maatregelen uit hoofdstuk 6.

Als **toestandrapport** voor het bouwkundig en landschappelijk erfgoed geldt dit beheersplan. Voor de opmaak van een toestandrapport binnen 12 jaar kunnen de inspectierapporten van Monumentenwacht voor het bouwkundig erfgoed aangewend worden. Voor het landschappelijk erfgoed zal de toestand van de historische, structurele onderdelen en de beplantingen binnen de gegevenheid van een historische nutstuin weergegeven moeten worden (zie website voetnoot 29).

In het **overzicht van preventieve maatregelen en werkzaamheden** wordt het volgende opgenomen:

- de datum waarop de werken uitgevoerd werden;
- een korte samenvatting van de ingrepen;
- een verwijzing naar de maatregel in het beheersplan;
- de uitvoerder (eigen beheer of aannemer);
- de kost (factuur wordt bijgevoegd);
- foto's van de werken voor en na.

Daarnaast wordt aangegeven of deze ingrepen volstaan om de vooropgestelde visie te realiseren, dan wel of een bijsturing van de visie of van de maatregelen en werkzaamheden nodig is.

7.2. Bijkomende premie van 10% voor 'voorbeeldige beheerders'

Vanaf 1 januari 2019 voorziet het agentschap Onroerend Erfgoed een bijkomende premie van 10% voor 'voorbeeldige beheerders' die een consequent en kwaliteitsvol onderhoud gedurende 6 jaar kunnen aantonen aan de hand van een **onderhoudslogboek**.

⁸⁷ <https://www.onroerenderfgoed.be/het-onderhoudslogboek>.

7.3. Overgangsbepalingen:

Aangezien het **onderhoudslogboek** vanaf 2019 start, en er dus geen referentieperiode van zes jaar voorhanden is, kan **tot 2024** gebruik gemaakt worden van een overgangsregel. Er kan een aanvullende premie van 10% aangevraagd worden op basis van:

- een **toestandsrapport** op het moment van de premie-aanvraag (rapport Monumentenwacht, beheersplan, ...)
- een **opsomming van de werken** die je de afgelopen 6 jaar uitvoerde, met facturen en foto's voor, tijdens en na

8. EXTRA TOEVOEGINGEN

BIJLAGEN	Duid in deze kolom aan: "niet van toepassing" (en dus niet bijgevoegd) of de verwijzing naar het hoofdstuk met pagina's of nummer van de bijlage (indien bijgevoegd)
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	Hoofdstuk 1: Identificatie
Lijst van geplande werkzaamheden	Hoofdstuk 6: Maatregelen
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	Hoofdstuk 6: Maatregelen
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	Bijlage 2
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	Niet van toepassing
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	Niet van toepassing
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	Hoofdstuk 6: Maatregelen
Lijst van cultuuroederen	Bijlage 1
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	Niet van toepassing
Bibliografie (overzicht referenties)	Hoofdstuk 9
Beschermingsbesluit	Bijlage 3

9. BIBLIOGRAFIE

Archieven

- Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge.
- Leuven, Archief Onroerend Erfgoed: beschermingsdossier en restauratiedossiers.
- Tielt-Winge, Archief van de gemeente.

Onuitgegeven werken

- Agentschap Onroerend Erfgoed, *Cultuurogoederen in monumenten. Richtlijn om te beoordelen of cultuurogoederen deel uitmaken van de bescherming*, 21-12-2015.
- BUYLE E., e.a., *Afwegingskader zonne-energie in een erfgoedcontext*, Brussel, 2018.
- IGO-Leuven, Actualisatie Gemeentelijk NatuurOntwikkelingsPlan, 2007.
- Knotbomen, knoestige knapen. Een praktische gids, s.l., 2013. (www.pajot-zenne.be).
- LETTANI A., *Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt*, [1900-1901]. Het document bevindt zich in het Aartsbisshoppelijk archief in Mechelen. Een kopie ter inzage werd ter beschikking gesteld door Mr. Van Orshaegen, voormalig voorzitter van de kerkfabriek Sint-Martinus.
- Regionaal landschap Dijleland VZW, brochure Kleine landschapselementen: holle wegen, hagen heggen en houtkanten, knotbomen, solitaire bomen, hoogstamboomgaarden en poelen. (<https://www.rlnh.be>)
- Regionaal landschap Haspengouw en Voeren, brochure Kleine landschapselementen: graslanden (www.rlh.be)
- VAN HERCK L., Bouwhistorische nota en beschrijving van de bestaande toestand, restauratiedossier, 1986.
- ZWEERS D., Sint-Martinuskerk te Tielt (Tielt-Winge). *Restauratie van het beschermde Binvignat-orgel (1825), Bestaande toestand - bouwhistorische nota*, s.l., s.d.

Uitgegeven werken

- HAVERMANS A. e.a., *Draaiboek voor inventarisatie, beheer en herwaardering van plattelandskerkhoven in Vlaams-Brabant*, Leuven, 2014.
- Kleur je begraafplaats groen. Meer natuur in een stedelijk landschap, Leuven, 2017.
- LAUWERS V. e.a., *Een geschiedenis van een dorp in het Hageland. Mijne groeten uit O.-L.-V. Tielt*, s.l., 2017.
- SCHROEVEN W., *Tielt (Brabant) in oude prentkaarten*, herdruk van de uitgave van 1973, Zaltbommel, 2000.
- VANDEWOUDE E., *Onze-Lieve-Vrouw Tielt in het verleden. Van de oudste tijden tot omstreeks 1800*, 1958.
- ZWEERS D., *Het Binvignat-orgel (1825-2014) in de Sint-Martinuskerk van Tielt-Winge*, Tielt-Winge, 2015.

Websites

- www.cartesius.be
- www.erfgoedbank.tielt-winge.be
- www.geo.onroenderfgoed.be
- www.inventaris.onroenderfgoed.be
- www.rlnh.be
- www.rlh.be
- www.rlzh.be
- www.vlaamsbrabant.be/verkeer-mobiliteit/trage-wegen/atlas-der-buurtwegen/index.jsp
- www.vlm.be
- www.pajot-zenne.be

10. RELICTFICHES

Optielt 2

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 190V

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

In het begin van de 19de eeuw, ca. 1822, was nagenoeg de volledig straat tussen het Dag en Nachtstraatje en de Blerebergstraat - op de hoeve van Catharina Swinnen tegenover de kerk na (nr. 18) - in bezit van de landbouwers Josephus Laeremans en Joannes Celis. De L-vormige hoeve was gesitueerd op de hoek met de Blerebergstraat en werd voorafgegaan door een boomgaard, een moestuin en een akker die zich uitstrekte tot aan de vermelde hoeve Swinnen. In 1857 verdeelden zijn erfgenamen de akker (perceel 193) in vier percelen waarna één van hen tegenover de kerk een nieuwe hoeve bouwde (nr. 16). (Zie beeldmateriaal, afb. 1-2.)

Op het einde van de 19de eeuw (ca. 1890) werden op het woonhuis na, de hoevegebouwen gesloopt door de familie Broos-Goethuys en een nieuw U-vormig complex opgetrokken met een bakhuis aan de open zijde. Gelijktijdig richtte de familie Willems-Goethuys - vermoedelijk familie van - aan de overzijde van de straat een kapelletje op (afb. 3). Als de hoeve in het begin van de 20ste eeuw in handen komt van de familie Dardenne - Gombert worden er volgens het kadaster 'merkelijke verbeteringen' (amélioration notable) uitgevoerd. Volgens een postkaart met het opschrift "villa Dardenne" bestond het pittoreske woonhuis toen uit acht traveeën. De voortuin was omhaagd en het erf aan de oostzijde toegankelijk via een smeedijzeren hek tussen bakstenen pijlers (afb. 11). Omstreeks 1940 wordt het bakhuis gesloopt en vervangen door een nieuw volume dat vandaag niet meer bestaat. Kort na WOII, in 1946, wordt de ruime woning verkleind tot het huidige, fraaie dubbelhuis van vijf traveeën. Gelijktijdig wordt de aanpalende hoogstamboomgaard uitgebreid (perceel 191D). Het kippenhok achteraan het perceel en de haakse uitbreiding van de stal worden kadastraal geregistreerd in 1950 en 1961. (afb. 4-9)

Omstreeks 1961 wordt de boomgaard verkaveld en kort daarna bebouwd met een villa met vrijstaande garage (nr. 4). Sindsdien is de hoevesite opgesplitst en wordt de stal gebruikt door beide eigenaars (afb. 9-10).

Beschrijving¹

De voormalige hoevesite is opgedeeld in twee eigendommen die van de straat gescheiden worden door een doorlopende **taxushaag** die de eenheid van de voormalige hoeve benadrukt.

De **licht verhoogde omringende tuin** van nr. 2 is aan de oost- en noordzijde omgeven door een keermuur van kasseien waarop betonnen paaltjes met een draadafsluiting. De **voortuin** met vernieuwd natuurstenen tegelpad en flankerende buxusbollen is de toegankelijk via een **smeedijzeren pijlpunthekje** tussen **bakstenen pijlers** onder **hardstenen dekplaat**.

Ook de volledig **gekasseide oprit** met flankerende **taxushaag** is afgesloten door een **smeedijzeren toegangshek** tussen **bakstenen pijlers** met **hardstenen muurband** en **deksteen**. Vermoedelijk werd het hek (deels?) herbruikt toen de oorspronkelijke toegang die zich rechts van de woning bevond, verplaatst werd (afb. 11). Ook de hardstenen **schamppalen** werden gerecupereerd.

Idyllische **dorpswoning** van **vijf traveeën** en **anderhalve bouwlaag** onder een **zwart pannen zadeldak**, (nok parallel aan de straat) dat fraai afgewerkt is met een **decoratief uitgewerkt, lobvormig windbord**. **Verankerde lijstgevel** met **dubbelhuisopstand** horizontaal geleed door de **gecementeerde plint** en de **bezette kordonvormende lekdrempels** van de **zolderverdieping**. **Rechthoekige muuropeningen** onder een **houten latei** en **hanenkam** waarop **drie wigvormige sluitstenen** werden geschilderd. De **beluikte vensters** hebben **hardstenen lekdrempels** en zijn van **T-vormig schrijnwerk** voorzien; de **rechthoekige deur** heeft een **dito bovenlicht**. Het **houten schrijnwerk** is vernieuwd. De westelijke zijgevel is blind, de oostelijke zijgevel geopend door twee rechthoekige vensters in de top. De woning werd in 2011 uitgebreid met een hedendaags aanbouw in donkerbruine baksteen onder plat dak.

¹ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Typologisch goed bewaarde **L-vormige bakstenen stal** onder **verspringende zadeldaken** gedekt met **rode Vlaamse pannen**, bestaande uit een haaks op de straat ingeplant volume opgetrokken omstreeks 1889 en een lagere uitbreiding achteraan van omstreeks 1960. **Bewaarde ordonnantie** van **rechthoekige muuropeningen** onder **houten, hardstenen** en **betonnen(?) lateien** met **houten schrijnwerk**.

Het bijgebouw achteraan het perceel is opgetrokken uit snelbouwstenen onder een mechanisch pannen zadeldak.

Evaluatie

De hoeve is één van de oudste en best bewaarde hoevesites in de landelijke dorpskern van Optielt. De configuratie van het hof, bestaande uit een verzorgd pittoresk boerenhuis, bijgebouwen, de gekasseide oprit en de omhaagde tuin van nr. 4 (oorspronkelijk ingericht als moestuin en hoogstamboomgaard), is typologisch bijzonder goed bewaard en bezit bijgevolg een hoge historische, architectuurhistorische en exemplarische waarde voor het beschermde dorpsgezicht. Bijkomend is de stal een zeldzaam bewaard, niet verbouwd landgebouw binnen het beschermde dorpsgezicht².

Waardering

Lokale waarde

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in het weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Omwille van de hoge ensemblewaarde wordt behoud vooropgesteld van de gebouwen en hun configuratie, alsook van de verschillende sier- en nuttuinen toegankelijk via ijzeren hekken. De taxushaag van nr. 2 en nr. 4 behoort eveneens tot het waardevolle geheel en benadrukt de historische samenhang tussen beide eigendommen. Hieruit volgt dat het tuinperceel niet kan bebouwd worden. Het bijkomend aanplanten van enkele hoogstamfruitbomen wordt aanbevolen als referentie aan de vroegere boomgaard.

Voor de woning zijn reguliere onderhouds- en herstellingswerken noodzakelijk, bijvoorbeeld voor de (gestucte?) kordonvormende lekdrempels op de verdieping en de gecementeerde plint. Het aanbrengen van dakvlakvensters zichtbaar vanop de straat is niet toegestaan. Voor het bijgebouw wordt blijvend gebruik als stal en bergruimte aanbevolen.

Een gekasseide keermuur vangt aan de zij- en achterkant het hoogteverschil op tussen het tuinperceel, de straat en de toegang tot de achterliggende weide. Afgraving van de percelen of reliëfwijzigingen zijn niet toegestaan.

Onderhoudslogboek

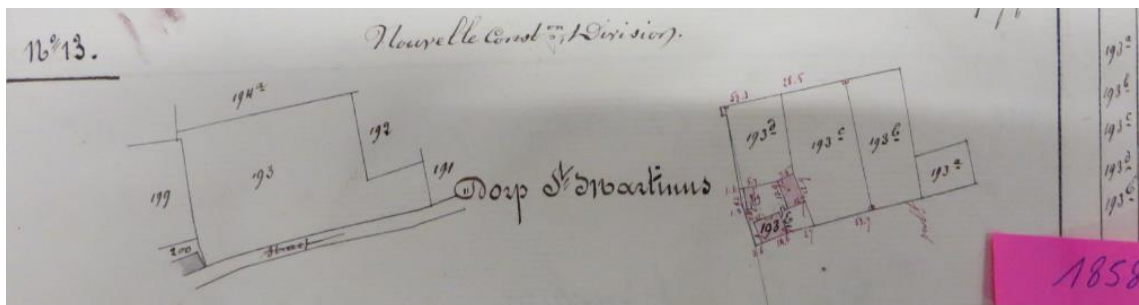
Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in het hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

² Enkel Optielt nr. 5 heeft ook nog een originele stal en schuurtje.

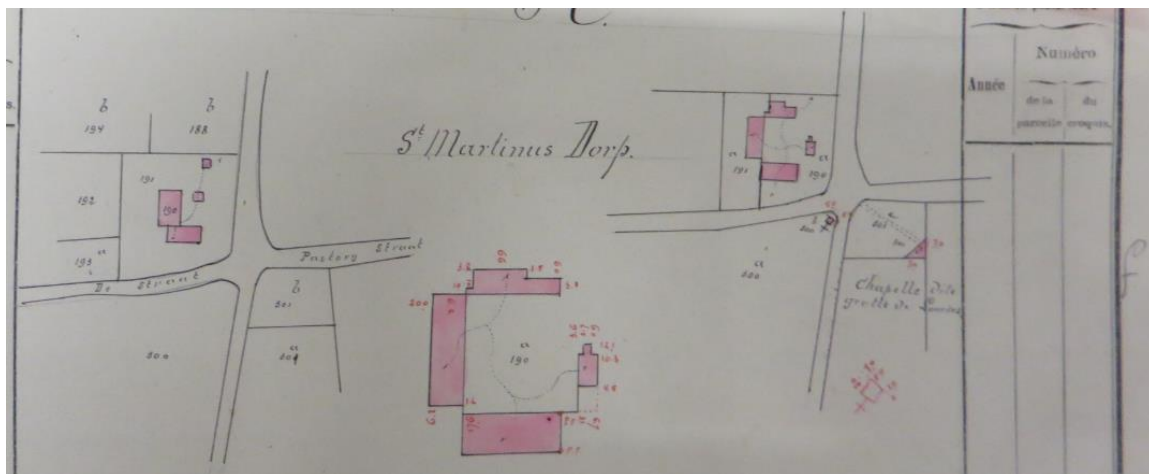
Beeldmateriaal

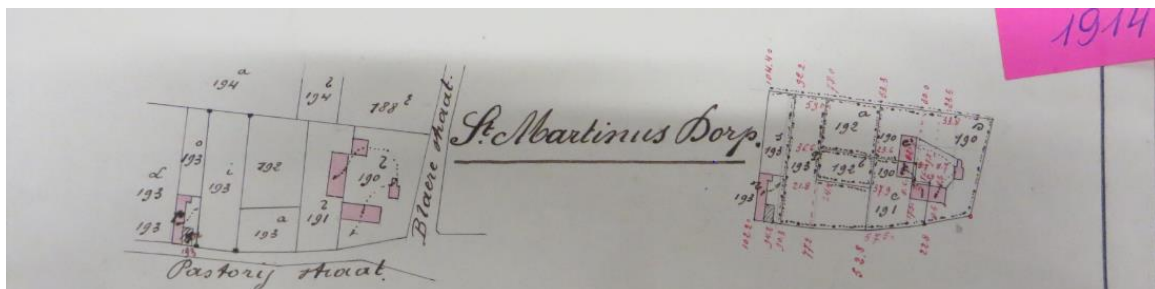
Afb. 1. Het primitief kadasterplan van 1822: de hoeve van Catharina Swinnen bevindt zich recht tegenover de kerk (199: hof, 200: huys, 201: open plaets en 202: boomgaard); de hoeve van Josephus Laeremans is gelegen op de hoek met de Blerebergstraat (190: huys, 191: boomgaard, 192: hof en 193: land) – Bron: www.cartesius.be en Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, legger.208: oorspronkelijke aanwijzende tabel.

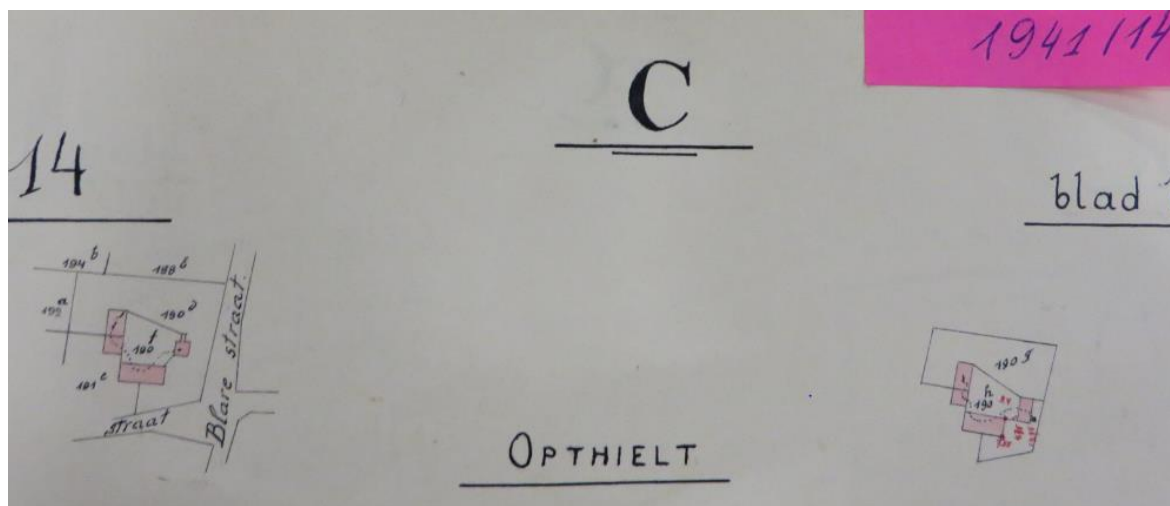
Afb. 2. Verkaveling van perceel 193 en de optekening van de hoeve met huidig nr. 16 in 1858 -Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1858/13.

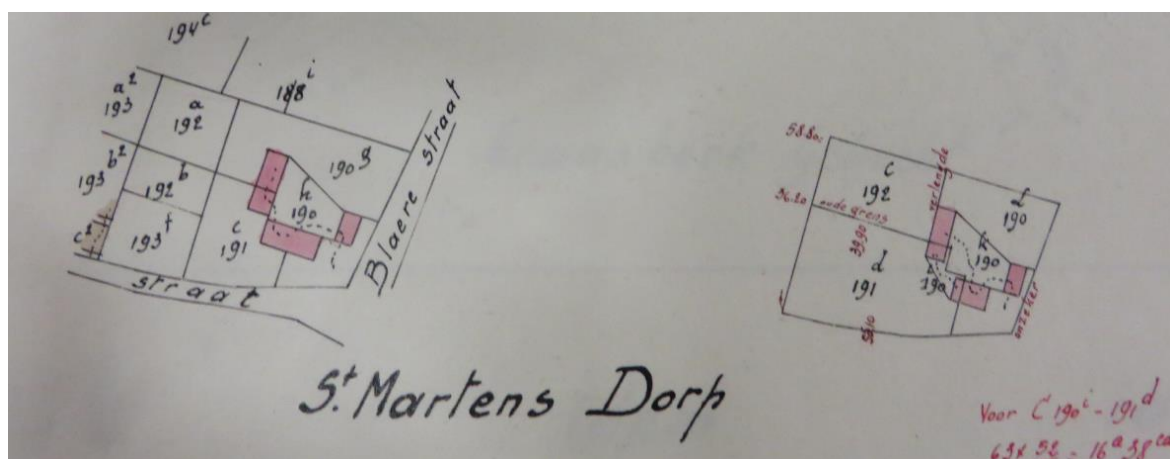
Afb. 3. Links de toestand van de hoeve zoals op het primitief kadasterplan van 1822; rechts de gedeeltelijke reconstructie van de hoeve ca. 1889 en de optekening van de kapel – Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1890/31.

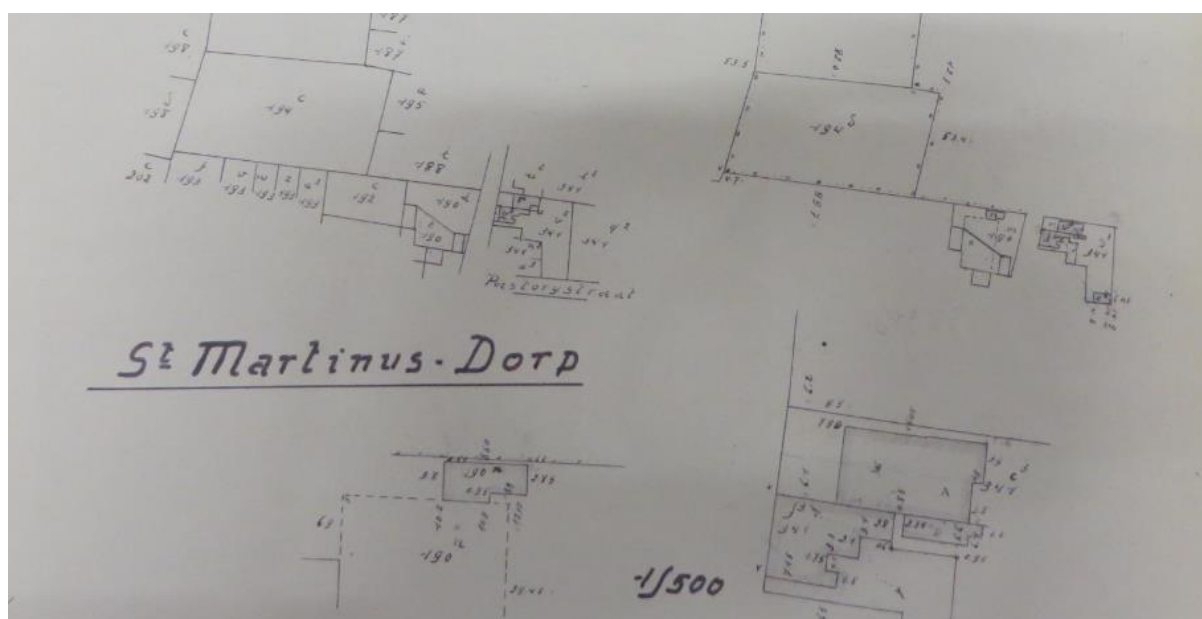
Afb. 4. Het noordelijke volume wordt gesloopt en de hoeve opgesplitst in twee eigendommen – Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1914/15.

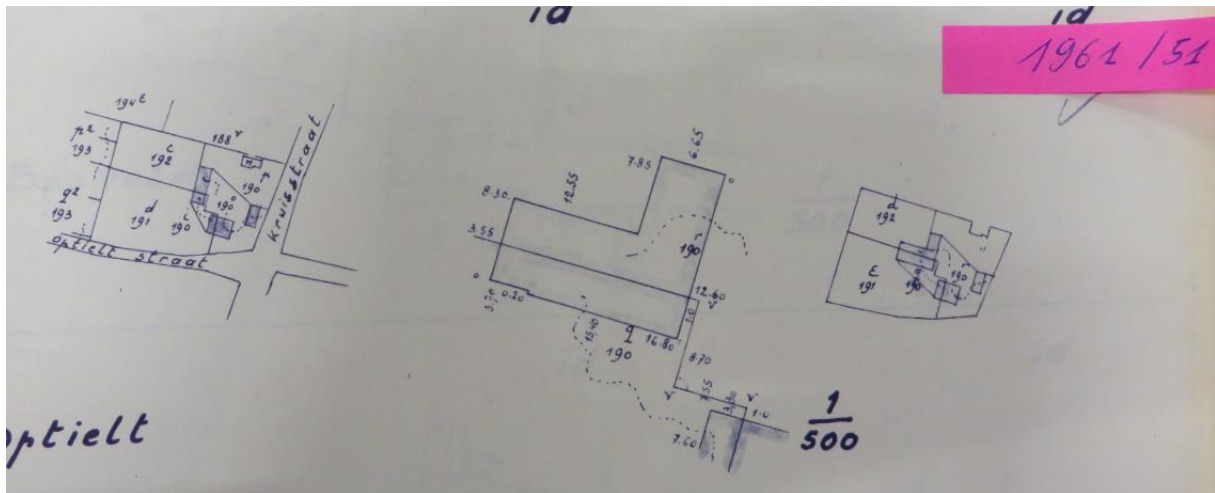
Afb. 5. Het bakhuis wordt gesloopt en vervangen door een nieuw volume - Bron: Brussel, Tielts-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1941/14.

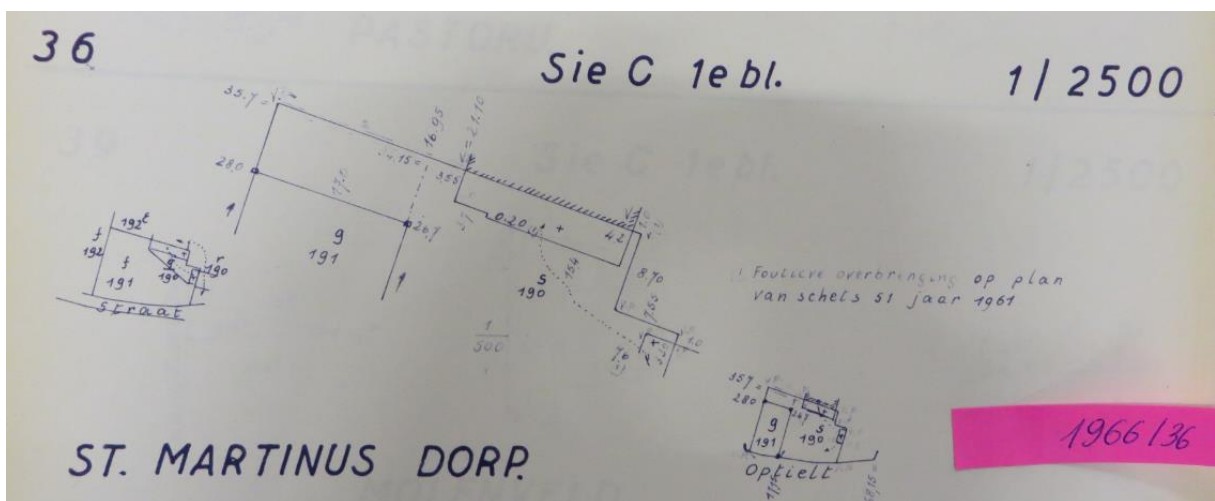
Afb. 6. Gedeeltelijke afbraak van het woonhuis en de aanleg van een boomgaard op perceel 191D - Bron: Brussel, Tielts-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1947/16.

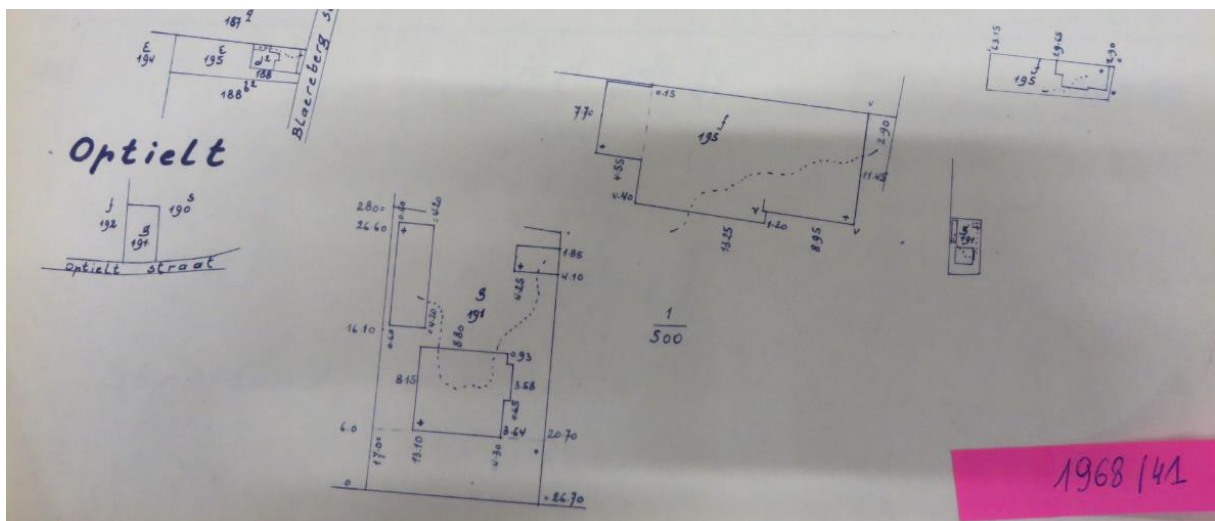
Afb. 7. Bouw van een kippenhok achteraan het perceel - Bron: Brussel, Tielts-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1950/19.

Afb. 8. Uitbreiding van het westelijke stalvolume - Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1961/51.

Afb. 9. Correcte weergave van de verkaveling van de boomgaard zoals bedoeld in 1961 - Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1966/36.

Afb. 10. Bouw van de villa in de voormalige hoogstamboomgaard - Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1968/41.

O. L. V. Thielt. Villa Dardenne

Afb. 11. Postkaart uit het eerste kwart van de 20ste eeuw met de afbeelding van het woonhuis voor de sloop van het linker gedeelte – Bron: www.erfgoedbank.tielt-winge.be.

Afb. 12. De taxushaag als verbindend element tussen het boerenhuis nr.2 (rechts) en de voormalige moestuin en boomgaard in eigendom van nr. 4 (links).

Afb. 13. Het landgebouw.

Optielt 3

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 297C

Gewestplan: landschappelijk waardevol agrarische gebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

Volgens de kaart van Villaret (1745-1748) en Ferraris (1771-1775) was dit de enige site in de dorpskern die in de 18de eeuw bebouwd was. Het goed dat mogelijks 1739 gedateerd was, werd omstreeks 1938 gesloopt voor de bouw van een eenvoudig, twee bouwlagen hoog woonhuis met lagere stal en vrijstaande schuur (Beeldmateriaal, afb. 2) die op haar beurt in 1976-1978 grondig werd verbouwd tot het huidige pand. De drie bouwdata – 1739, 1939 en 1978 – staan vermeld op de vernieuwde kalkzandstenen deuromlijsting.¹

Beschrijving²

Ruime woning in neotraditionele stijl uit de tweede helft van de 20ste eeuw, opgebouwd uit verspringende bakstenen volumes met verwerking van kalkzandsteen voor onder meer de plint, speklagen, deuromlijsting, ossenooog en schouderstukken, onder rode pannen zadeldaken en een later toegevoegde garage onder plat dak. De deels **omhaagde tuin** (zuidzijde) is bezijden het huis toegankelijk via een nieuw smeedijzeren hek tussen bakstenen pijlers.

Evaluatie

De huidige woning bezit geen erfgoedwaarde maar bevindt zich op de enige site in de dorpskern die in de eerste helft van de 18de eeuw bebouwd was.

Waardering

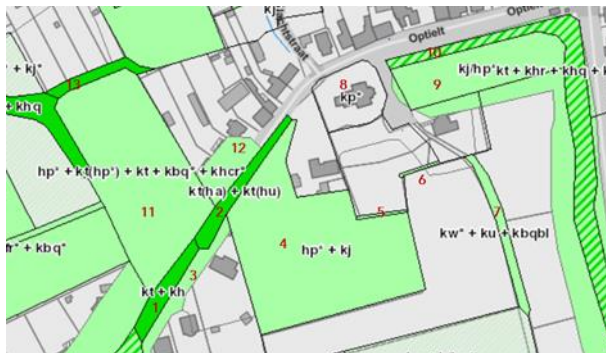
Woning: indifferente waarde

Beheersdoelstellingen

Eventuele vervangende nieuwbouw zal rekening houden met de kwaliteitscriteria zoals opgenomen in het algemene deel van dit beheersplan.

Voor het groenbeheer wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4.: *Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap*.

Beeldmateriaal

Afb. 1. De biologische waarderingskaart: nr. 9: biologisch waardevol: soortenrijk permanent cultuurgrasland [hp*] met een hoogstamboomgaard [kj] en nr. 10: complex van biologisch waardevolle en zeer waardevolle elementen: talud [kt] met houtkant met dominantie van robinia (*Robinia pseudoacacia*) [khr]; houtkant met dominantie van zomereik (*Quercus robur*) [khq]; bomenrij met dominantie van berk (*Betulus sp.*) [kbb] en doornstruweel [sp].

¹ Archief gemeente Tielt-Winge: bouwaanvraag van 27-08-1976; op het kadaster geregistreerd in 1983: Brussel, archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets: 1983/32.

² De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Afb. 2. De hoeve van ca. 1938. De foto dateert uit het midden van de jaren 1970 – Bron: Leuven, Archief van Onroerend Erfgoed, beschermingsdossier.

Optielt 4

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 191G

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De villa met vrijstaande garage werd opgetrokken in de voormalige - reeds op het Primitief kadasterplan van 1822 voorkomende - hoogstamboomgaard van hoeve nr. 2 en werd op het kadaster geregistreerd in 1968¹. Voor de geschiedenis van hoeve nr. 2 zie relictische Optielt 2.

Beschrijving

Witgeschilderd bakstenen villaatje van ca. 1967 op rechthoekige plattegrond van één bouwlaag onder een leien zadeldak, nok parallel aan de straat, aan de voorzijde getypeerd door een gevelhoge verdiepte inkompartij en een hoog opgetrokken venstertravee met halfrond balkon onder haaks zadeldak. Rechthoekige muuropeningen met houten schrijnwerk en aan de rechterzijgevel een erker.

Gelijktijdig gebouwde witgeschilderde bakstenen garage toegankelijk via een oprit van betonklinkers. Achteraan in de tuin meerdere duivenhokken.

Ruime omringende en door **taxus** (*Taxus Baccata*) **omhaagde tuin** toegankelijk via een recent ijzeren hek waarin een aantal **fruitbomen** zoals kerselaars en een appelboom die refereren aan de vroegere boomgaard (Beeldmateriaal: afb. 1 en 2). Centraal in de tuin staat een typologisch gaaf bewaarde **L-vormige bakstenen stal** met **schuurtje** onder **verspringende zadeldaken** gedekt met **rode Vlaamse pannen** (Beeldmateriaal: afb. 3). Het haaks op de straat ingeplante volume werd opgetrokken omstreeks 1889 en de lagere uitbreiding achteraan omstreeks 1960. Gaaf **bewaarde ordonnantie** van **rechthoekige muuropeningen** onder **houten, hardstenen** en **betonnen (?) lateien** met **houten schrijnwerk**.

Evaluatie

-De open ruimte en de stal:

De woning is ingeplant in de voormalige boomgaard van één van de oudste en best bewaarde hoevesites (nr. 2) in de landelijke dorpskern van Optielt. De configuratie van het hof, bestaande uit een verzorgd pittoresk boerenhuis, bijgebouwen, de gekasseide oprit en de omhaagde tuin van nr. 4 (oorspronkelijk ingericht als moestuin en hoogstamboomgaard), is typologisch bijzonder goed bewaard en bezit bijgevolg een hoge historische, architectuurhistorische en exemplarische waarde voor het beschermde dorpsgezicht. Bijkomend is de stal een zeldzaam bewaard, niet verbouwd landgebouw binnen het beschermde dorpsgezicht².

Waardering

Tuinperceel en landgebouw: lokale waarde

Woning, garage en duivenhokken: indifferente waarde

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in het weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Omwille van de hoge ensemblewaarde wordt behoud vooropgesteld van de hoevegebouwen en hun configuratie, alsook van de verschillende sier- en nuttuinen toegankelijk via ijzeren hekken (Optielt nr. 2 en 4). De taxushaag van nr. 2 en nr. 4 behoort eveneens tot het waardevolle geheel en benadrukt de historische samenhang tussen beide eigendommen.

¹ Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1966/36 (verkaveling hoogstamboomgaard) en 1968/41 (bouw villa). Zie fiche Optielt nr. 2 voor de geschiedenis van de hoeve en de weergave van de mutatieschetsen.

² Enkel Optielt nr. 5 heeft ook nog een originele stal en schuurtje.

Hieruit volgt dat het tuinperceel niet kan bebouwd worden. Het bijkomend aanplanten van enkele hoogstamfruitbomen wordt aanbevolen als referentie aan de vroegere boomgaard.

Voor het bijgebouw wordt blijvend gebruik als stal en bergruimte aanbevolen. Indien dit niet mogelijk is, kunnen de bestaande volumes aangepast worden met maximale inzet van de bestaande openingen om lichten en zichten te creëren. Materiaal en vormgeving worden aangepast aan de historische erfgoedwaarden.

Een keermuur aan de noordelijke grens van het perceel vangt het hoogteverschil op tussen het tuinperceel en de toegangsweg tot de achterliggende weide. Afgraving van het perceel of reliëfwijzigingen zijn niet toegestaan.

Beeldmateriaal

Afb. 1. De taxushaag als verbindend element tussen het boerenhuis nr.2 (rechts) en de voormalige moestuin en boomgaard in eigendom van nr. 4 (links).

Afb. 2. De taxushaag ter hoogte van de voormalige boomgaard.

Afb. 3. Het landgebouw in de voormalige boomgaard waarin nog enkele fruitbomen (appel en kers) bewaard zijn.

Optielt 5

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 289C

Gewestplan: deels in woongebied met landelijk karakter en deels in landschappelijk waardevol agrarische gebied
Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De hoeve ten westen van de kerk verschijnt voor het eerst op het primitieve kadasterplan van 1822 als een geheel van drie vrijstaande volumes geschikt in los verband, omgeven door een boomgaard en achteraan het boerenhuis een moestuin.

Het boerenhuis en de aanpalende stal kregen in de loop van de 20ste eeuw (ca. 1908 en 1960) hun huidige uitzicht. Het bijgebouwtje ten zuiden verschijnt op het kadaster in 1909, het bijgebouwtje ten westen in 1961. Wanneer het grote landgebouw aan de straatzijde gesloopt werd, kon niet achterhaald worden¹. Zie beeldmateriaal, afb. 1-4.

Beschrijving²

De **hoger gelegen hoeve** is van de straat gescheiden door een steile **talud** en te bereiken via een geasfalteerde oprit die aan de ene zijde geflankeerd wordt door een **boerentuin met snoeivormen** die via een **ijzeren poortje** tussen **betonnen paaltjes** toegang geeft tot het kerkhof en aan de andere zijde door een **weide** met een prachtig gevormde solitaire **notenboom**.

Het **boerenhuis** met in het verlengde een **stal** klimt in kern op tot de 19de eeuw en is opgevat als een **licht verspringende rechthoekige bakstenen volume** van **anderhalve bouwlaag** onder een **doorlopend zadeldak – nok parallel aan de straat** - waarop **handgevormde** en mechanische **rode pannen**. De **verankerde langsgevels** zijn gecementeerd en aan de zuidgevel uitgewerkt met een baksteenimitatie. **Rechthoekige muuropeningen** onder deels vernieuwde houten lateien. Vernieuwde oostelijke zijgevel.

Ten zuiden een **verankerd bakstenen bijgebouw** op **gecementeerde plint** met **rechthoekige muuropeningen**, gevat onder een **Vlaams pannen zadeldak**, nok haaks op de straat, opgetrokken omstreeks 1908.

Het **bakstenen bijgebouwtje** onder **Vlaams pannen zadeldak** en **beplankte puntgevel** ten westen van de woning verschijnt op het kadaster in 1961. Latere aanbouw in snelbouw en een recente schuifpoort.

Achteraan de hoeve **verschillende omhaagde sier- en nuts tuinen** toegankelijk via **ijzeren en houten hekjes**.

Evaluatie

Hoewel de gebouwen architectuurhistorisch niet uitzonderlijk zijn en ook bouwfysisch niet in opperbeste staat, betreft het hier een typologisch interessant ensemble van een 19de-eeuws boerenhuis annex stal, twee vrijstaande bijgebouwtjes en een geheel van allerhande – al dan niet omhaagde – sier- en nutstuinen waaronder de voortuin met snoeivormen, de hoogstamboomgaard en de moes- en bloementuinen, die de site een hoge graad van authenticiteit verlenen. De hoeve heeft een belangrijke historische en typologische waarde binnen het dorpsgezicht als zeldzaam geworden relict van een kleinschalige hoeve met losse bestanddelen opklimmend tot de 19de eeuw en ondersteunt door zijn beeldbepalende ligging naast de kerk de authentieke landelijke context van de als monument beschermde dorpskerk.

De dorpskern van Optielt en het open landschap achter de kerk en hoeve Optielt nr. 5 - aan de oostzijde begrensd door de Blerebergstraat en ten zuiden door de Oude Leuvensebaan - werden samen met het oostelijk gelegen natuurgebied 'Walenbos' opgenomen in een ankerplaats als relict van een traditioneel landschap (Hageland) waar de historisch gegroeide landschapsstructuur tot op vandaag herkenbaar bewaard is gebleven.

Daarnaast is ook het talud aan de straatzijde opgenomen op de biologische waarderingskaart als "biologisch zeer waardevol" gekenmerkt door het voorkomen van struisgrasvegetatie en mesofiel hooiland. Ook de omringende

¹ Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschetsen 1909/34 en 1963/53 en bijhorende legger 223.

² De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

weilanden zijn opgenomen als "biologisch waardevol" en omschreven als soortenrijk permanent cultuurgrasland met restanten van een hoogstamboomgaard. Zie beeldmateriaal, afb. 12.

Waardering

Lokale waarde

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in het weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Omwillen van de historische -, typologische – en ensemblewaarde wordt in eerste instantie uitgegaan van behoud van de bestaande gebouwen en hun configuratie, alsook van de verschillende, grotendeels omhaagde sier- en nutstuinen toegankelijk via ijzeren en houten hekjes.

Bebouwing

Wanneer de bouwfysische toestand van een gebouw behoud niet toelaat, zal bij de nieuwbouw rekening moeten gehouden worden met de hoger beschreven kenmerkende inplanting, karakteristieken, typologische afleesbaarheid/herkenbaarheid en materiaalgebruik. Voor het woonhuis en de aanpalende stal (hoofdvolume) zal de footprint en het volume van het bestaande gebouw richtinggevend zijn: een bruin-rood bakstenen gebouw van anderhalve bouwlaag onder een Vlaams pannen zadeldak, nok parallel aan de straat. Dit geldt ook voor de bijgebouwen die steeds ondergeschikt moeten zijn aan het hoofdvolume.

Indien ontwikkelingen noodzakelijk zijn voor behoud van de site kunnen die enkel gesitueerd zijn aan de zuidelijke zijde (richting veld). De waardevolle talud aan de straatzijde kan niet bijkomend doorbroken worden en de voortuin niet bebouwd. Een ontwikkeling is te zien binnen de bestaande configuratie en uit te werken in de geest van het boerderijcomplex.

De nieuwe volumes zijn 1 à 1,5 bouwlagen onder een zadeldak en overschrijden de kroonlijsthoogte en nokhoogte van het hoofdvolume niet. De nieuwe volumes zijn in harmonie met de bestaande bebouwing, kwalitatief en sober uitgewerkt. Vormgeving en architecturale uitwerking zijn aangepast aan de typologie en context. Eigentijdse, terughoudende architectuur, materiaalgebruik (vb. baksteenmetselwerk, hout, Boomse dakpannen) en vormgeving zijn kwalitatief, aangepast aan de historische erfgoedwaarden. Extra lichtinval kan bijvoorbeeld met baksteen in claustraverband.

Omgeving

Uit de hoge authenticiteits- en ensemblewaarde van de hoevesite, de ligging naast de kerk en in landschappelijk waardevol agrarisch gebied en de opname in een ankerplaats en de biologische waarderingskaart, volgt dat de omgeving van de hoeve met de nodige omzichtigheid moet behandeld worden. Om de aanwezige erfgoedkenmerken en erfgoedelementen te bewaren en te versterken worden dan ook volgende acties aanbevolen:

- Behoud van de historisch gegroeide percelering en de nog aanwezige groene perceelsbegrenzings. Waar nodig kunnen beschadigde hagen aangevuld worden en waar ze verdwenen zijn opnieuw heraangeplant met streekeigen struiken.
- Behoud van de verschillende omhaagde sier- en nutstuintjes en hun toegangshek

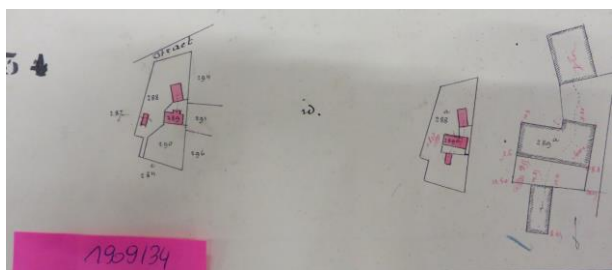
- Het opnieuw aanplanten van (enkele) hoogstamfruitbomen op perceel 287C als referentie aan de vroegere hoogstamboomgaard.
- Vervangen van de betonnen en geasfalteerde verhardingen op de site (vb. oprit, erf, ...) door historisch meer aanvaardbare (half)verharding zoals grind, split, aangewalst zand, kasseien, ...
- Voor de beheersdoelstellingen en -maatregelen voor de omringende open ruimte en het herstel en onderhoud van kleine landschapselementen, wordt verwezen naar het algemene deel.

Bij eventuele bijkomende ontwikkelingen zijn afleesbare privatieve buitenruimtes zoals aparte terrassen, aparte omheiningen, enz. niet toegestaan.

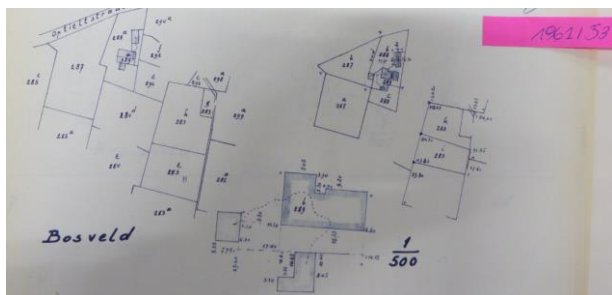
Beeldmateriaal

Afb. 1. Het primitief kadasterplan van 1822 met als grondgebruik voor perceel nr 287: boomgaard; 288: boomgaard; 289: huys en 290: hof (moestuin) – Bron: www.cartesius.be en Brussel, archief van het kadaster, oorspronkelijke aanwijzende tabellegger 208.

Afb. 2. Brussel, archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1909/34.

Afb. 3. Brussel, archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1961/53.

Afb. 4. Brussel, archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1973/18: wijziging van het tracé van de straat Optielt.

Afb. 5. De zuidelijke langsgevel van het boerenhuis en de stal is gecementeerd en beschilderd met een baksteenimitatie op een imitatie-breukstenen plint.

Afb. 6. Achter het grotendeels met beton verharde erf bevindt zich een klein siertuintje met een notenboom en een haakse bijgebouw van ca. 1908. Het fraaie ijzeren buishek met zonmotief geeft toegang tot een omhaagde nutstuin.

Afb. 7. Het bijgebouw ten westen van de woning verschijnt pas op het kadaster in 1961.

Afb. 8. Zeldzaam bewaard voorbeeld van een traditionele boerentuin met verschillende snoeivormen.

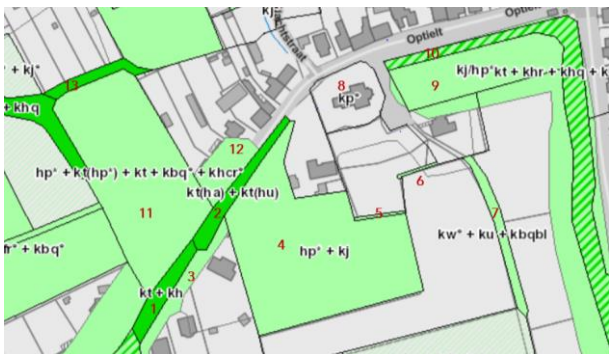
Afb. 9. Een ijzeren poortje tussen betonnen paaltjes biedt toegang tot het kerkhof.

Afb. 10. De solitaire notenboom met breed uitgegroeide evenwichtige kruin in de boomgaard ten westen van de toegangsweg.

Afb. 11. Het talud aan de straat.

Afb. 122. De biologische waarderingskaart: nr. 2: biologisch zeer waardevol: taluds met struisgrasvegetatie kt(ha) en mesofiel hooiland [kt(hu)]; nr. 4: biologisch waardevol: soortenrijk permanent cultuurgrasland [hp*] met hoogstamboomgaard [kj] en nr. 5: biologisch waardevol: talud [kt] – Bron: www.geopunt.be.

Optielt 6 - 8

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 193E3

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

In 1937 registreert het kadaster de bouw van de vrijstaande dorpswoning in een weide met boomgaard. Een deel van de boomgaard blijft behouden, het andere deel wordt aangelegd als moestuin. Omstreeks 1975 wordt de woning opgesplitst in twee wooneenheden, de achterzijde uitgebreid met lagere aanbouwen en de rechterzijgevel geopend door een erker.¹

Beschrijving

Wit geschilderde dorpswoning met dubbelhuisopstand van drie traveeën en anderhalve bouwlaag onder zwart pannen zadeldak van ca. 1936. Verankerde lijstgevel met knipvoeg op een gecementeerde plint, geritmeerd door lisenen en afgelijnd door een muizentandfries. Rechthoekige muuropeningen met vernieuwd schrijnwerk.

Privatieve stoep, afgebakend door een **betonnen afsluiting**.

Evaluatie

Dorpswoning zonder erfgoedwaarde die evenwel door haar voorkomen - met name een bescheiden bakstenen dubbelhuis van anderhalve bouwlaag onder zadeldak - en de bewaarde privatieve stoep, de eigenheid van het beschermde dorpsgezicht mee vormgeeft.

Het talud achteraan de tuin is opgenomen in de biologische waarderingskaart als een biologisch waardevolle talud met bomenrij (Beeldmateriaal afb. 1).

Waardering

Woning: ondersteunende waarde

Talud: biologische waardevol

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in het weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Het vervangen van het schrijnwerk door houten schrijnwerk met een historisch verantwoorde indeling zou de erfgoedwaarde van het pand verhogen.

Eventuele vervangende nieuwbouw zal rekening houden met de kwaliteitscriteria zoals opgenomen in het algemene deel van dit beheersplan, zowel voor de inplanting als de vormgeving van de woning. Het principe van de privatieve stoep moet hierbij gerespecteerd worden.

Voor het beheer van het talud achteraan het perceel wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4.: Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap: taluds aan perceelsgrenzen en hakhoutbeheer.

¹ Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1937/16 en 1975/49.

Beeldmateriaal

Afb. 1. De biologische waarderingskaart: nr. 15: biologisch waardevol: talud [kt] met bomenrij [kb-] – Bron: www.geopunt.be.

Afb. 2. De vensters op de benedenverdieping hebben T-vormig schrijnwerk – Bron: www.google.be/maps 2012 (aangereikt door Onroerend Erfgoed).

Optielt 10

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 193D3

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De woning werd in 1913 kadastraal geregistreerd als huis met werkplaats voor schrijnwerker Polydoor Borremans en in 1990 uitgebreid met een zijdelingse veranda en garage¹.

Beschrijving²

De dorpswoning van drie ongelijke traveeën en twee bouwlagen onder een zwart pannen zadeldak, nok parallel aan de straat, werd kadastraal opgetekend in 1913 als een vrijstaand volume. Vernieuwd gevelparament met rechthoekige muuropeningen onder houten lateien en vernieuwd schrijnwerk. Gecementeerde zijgevels, aan de rechterzijde uitgebreid met een veranda en garage onder plat dak.

Smalle verharde **privatieve stoep** met **betonnen afsluiting**.

Evaluatie

De woning heeft geen erfgoedwaarde. De inplanting aan de straat en de private stoep zijn typische elementen voor de bebouwing tot ca. WOII. De garage annex veranda belemmeren het zicht op de achterliggende vallei.

Het talud achteraan de tuin is opgenomen in de biologische waarderingskaart als een biologisch waardevolle talud met bomenrij (Beeldmateriaal afb. 1).

Waardering

Woning: Indifferente waarde

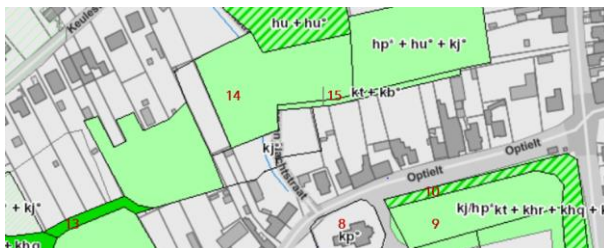
Talud: biologisch waardevol

Beheersdoelstellingen

Eventuele vervangende nieuwbouw zal rekening houden met de kwaliteitscriteria zoals opgenomen in het algemene deel van dit beheersplan, zowel voor de inplanting als de vormgeving van de woning. Hierbij dient rekening gehouden met de historisch aanwezige open ruimte rond de woning om doorzichten naar het achterliggende landschap te herstellen en het behoud van de privatieve stoep.

Voor het beheer van het talud achteraan het perceel wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4: Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap: taluds aan perceelsgrenzen en hakhoutbeheer.

Beeldmateriaal

Afb. 1. De biologische waarderingskaart: nr. 15: biologisch waardevol: talud [kt] met bomenrij [kb-] – Bron: www.geopunt.be.

¹ Brussel, archief van het kadaster, mutatieschets 1913/11 en Archief gemeente Tielt-Winge: bouw veranda, dossier 02/1990.

² De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Afb. 2. De "restruimte" op de bebouwde percelen laat doorzichten naar het achterliggende landschap toe – Bron: Tielt-Winge, Gemeente-archief, dossier 02/1990.

Optielt 11

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 286K

Gewestplan: woongebied met landelijk karakter

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De straat Optielt is van oudsher een holle weg die in de 18de eeuw omgeven was door bomen (Ferrariskaart van 1771-1775). De taluds aan de westelijke rand van het dorpsgezicht variëren tussen de 3 en 5m en nemen in hoogte af in de richting van de kerk. Op het moment van de bescherming in 1981 was de westelijke zone van het beschermde dorpsgezicht volledig onbebouwd en ingenomen door weilanden (NW) en akkers (ZW).

De woning wordt gebouwd in 1988¹, de voorschriften vermelden dat het talud maximaal dient behouden te blijven door de bestaande landbouwweg te gebruiken als toegangsweg. Enkel een beperkte afgraving van maximum 4m. voor de aanleg van een oprit is toegestaan.

Beschrijving

Hoger gelegen bakstenen woning opgebouwd uit verspringende volumes van één- en tweebouwlagen onder pannen zadeldaken van ca. 1988. Ruime verharde oprit.

Evaluatie

Ééngezinswoning zonder erfgoedwaarde.

Het talud is opgenomen in de 'Biologische waarderingskaart' als biologische zeer waardevol. Het meest westelijke deel (nr. 1 op afb. 1) wordt gekenmerkt door een houtkant, het meest oostelijke deel (nr. 2 op afb. 1) door struisgrasvegetatie kt(ha) en mesofiel hooiland. Nr. 3 staat aangeduid als biologisch minder waardevol.

Waardering

Woning: indifferente waarde

Talud: biologische zeer waardevol

Beheersdoelstellingen

Maximaal behoud van het oorspronkelijke reliëf staat voorop. Om het waardevolle omringende cultuurlandschap te ondersteunen worden de tuinen bij voorkeur afgezoomd door groenelementen zoals hagen, heggen, struwelen, enz. Draadafsluitingen horen niet thuis in een historisch cultuurlandschap.

Voor het beheer van het talud, hagen, heggen en houtkanten wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4: *Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap*.

Beeldmateriaal

Afb. 1. De biologische waarderingskaart: nr. 1: biologisch zeer waardevol: talud [kt] met houtkant [kh], nr. 2: biologisch zeer waardevol: taluds met struisgrasvegetatie kt(ha) en mesofiel hooiland [kt(hu)] en nr. 3: biologisch minder waardevol: minder dichte bebouwing [ua] – Bron: www.geopunt.be.

¹ Archief gemeente Tiel-Winge: dossier 336/1988 en Brussel, Archief van het kadaster, mutatieschets 1989/28.

Afb. 2. Het talud met houtkant.

Optielt 12

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 193L2

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

Omstreeks 1925¹ wordt het perceel bouwland dat aan hoeve nr. 16 grenst verkaveld in twee percelen. Op het meest oostelijke perceel bouwt Corneel De Win – Verdeyen, handelaar van OLV-Tielt, een eenvoudige dorpswoning.

Beschrijving²

Bescheiden dorpswoning van **twee traveeën** en **twee bouwlagen** onder een **rood pannen zadeldak**, op het kadaster geregistreerd in 1926 en later uitgebreid met een zijdelingse garage onder lessenaarsdak. **Bakstenen lijstgevel** op een **gecementeerde plint** afgelijnd door **hoekpenanten** en een **overhoekse muizentand**, geopend door **getoogde muuropeningen** met verwerking van gekleurde **baksteen** in de **ontlastingsboogjes**. Vernieuwd houten schrijnwerk. Vrijstaande en **verankerde zijgevel** met in de top een **rondboogvenstertje**.

Verhoogde, grotendeels verharde **privatieve stoep**, afgebakend door een **ajour uitgewerkte betonnen afsluiting**.

Evaluatie

Dorpswoning die door de typologie en het materiaalgebruik een ondersteunende waarde heeft voor het beschermde dorpsgezicht, met name als een deels vrijstaande bakstenen woonhuis van twee bouwlagen onder een pannen zadeldak met achterliggende tuin. Tijdstyperend is de betonnen afsluiting rond de privatieve stoep.

Het talud achteraan de tuin is opgenomen in de biologische waarderingskaart als een biologisch waardevolle talud met bomenrij (Beeldmateriaal afb. 1).

Waardering

Woning: ondersteunende waarde

Talud: biologisch waardevol

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in vet weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Voor het beheer van het talud achteraan het perceel wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4.: Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap: taluds aan perceelsgrenzen en hakhoutbeheer.

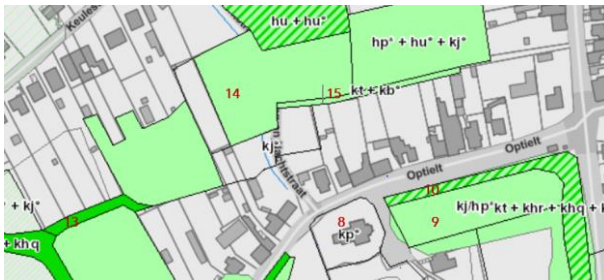
Onderhoudslogboek

Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in het hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

¹ Brussel, archief van het kadaster, mutatieschets 1926/12 en bijhorende legger.

² De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Beeldmateriaal

Afb. 1. De biologische waarderingskaart: nr. 15: biologisch waardevol: talud [kt] met bomenrij [kb-] – Bron: www.geopunt.be.

Optielt 14

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 193Y2

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

In 1857 werd de uitgestrekte akker (perceel 193), die nagenoeg de helft van de straat tussen het Dag en Nachtstraatje en de Blerebergstraat besloeg en eigendom was van hoeve nr. 2, verkaveld. Op het meest westelijke perceel bouwde landbouwer Josephus Laermans een hoeve bestaande uit drie losse bestanddelen, een boerenhuis, schuur en landgebouw (193 E), met achteraan een moestuin (193D) en rechts ervan een akker, later omgevormd tot hoogstamboomgaard (193C) (Beeldmateriaal afb. 1 en 3).

In het midden van de 20ste eeuw werd de hoogstamboomgaard (toen perceel 193V) samen met de schuur afgesplitst. De boomgaard werd gerooid, de schuur ingericht als kippenhok en aan de straatzijde een ééngezinswoning opgetrokken op het kadaster opgetekend in 1958.¹ De omringende tuin werd aan de straatzijde begrensd door een ajour uitgewerkte betonnen afsluiting en een ijzeren hek.

In 2018 werd de aanvraag voor het slopen van de woning en de garage, het renoveren van de schuur tot een ééngezinswoning en het bouwen van twee nieuwe ééngezinswoningen goedgekeurd².

Beschrijving³

Vrijstaande woning met omringende **tuin**, van de straat afgescheiden door een in **ajour opengewerkte betonnen afsluiting**.

Haaks op de straat ingeplante **verankerde bakstenen schuur** van **drie traveeën** onder een **rood pannen zadeldak**. Bij de afsplitsing van de schuur en de omvorming tot kippenhok in de tweede helft van de 20ste eeuw werden de oorspronkelijk muuropeningen gewijzigd.

Evaluatie

De schuur van ca. 1858 maakt typologisch deel uit van de voormalige hoeve nr. 16, één van de oudste ensembles binnen de historische dorpskern van Optielt en behoort dus tot de basisbebouwing van het gehucht.

De vergunde tweewoonst palend aan nr. 12 wijkt typologisch af van de bebouwing die het gehucht kenmerken, met name overwegend vrijstaande woningen en in iets mindere mate halfopen bebouwingen afgewisseld met open ruimte die doorzichten naar het achterliggende landschap mogelijk maken. Rijwoningen maken geen deel uit van de typologie binnen het dorpsgezicht.

Het talud achteraan de tuin is opgenomen in de biologische waarderingskaart als een biologisch waardevolle talud met bomenrij (Beeldmateriaal afb. 4).

Waardering

Schuur: lokale waarde

Talud: biologisch waardevol

Beheersdoelstellingen

Behoud van de typologische herkenbaarheid van de schuur.

Voor het beheer van het talud achteraan het perceel wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4.:

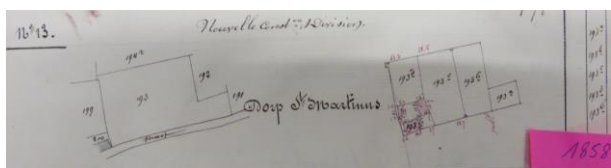
Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap: taluds aan perceelsgrenzen en hakhoutbeheer.

¹ Brussel, archief van het kadaster, mutatieschets 1858/13 (bouw hoeve met o.m. de schuur), 1957/29 (afsplitsing boomgaard en schuur) en 1958/26 (bouw van de woning).

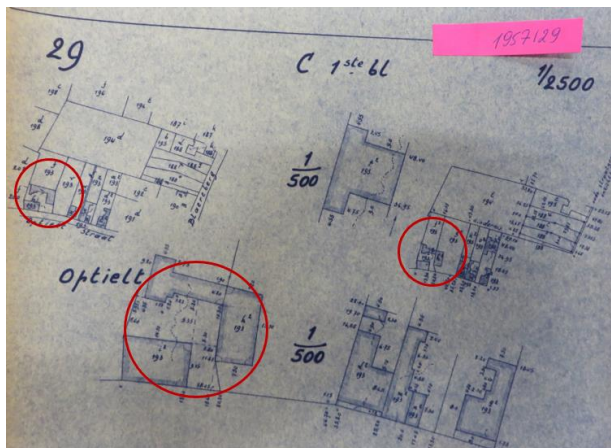
² Archief gemeente Tielt-Winge, dossier 70/2018.

³ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

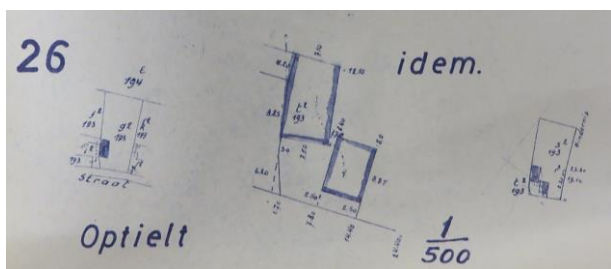
Beeldmateriaal

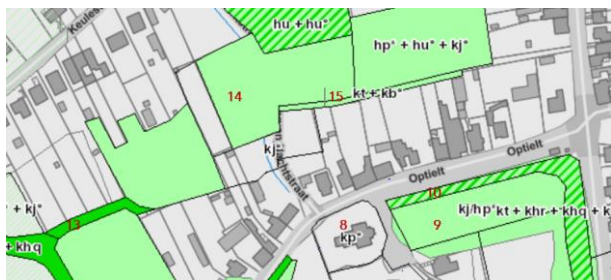
Afb. 1. Verkaveling van perceel 193 en optekening van hoeve nr. 16 - Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1858/13.

Afb. 2. Afsplitsing van de schuur - Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1857/29.

Afb. 3. Bouw van de eengezinswoning - Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1958/26.

Afb. 4. De biologische waarderingskaart: nr. 15: biologisch waardevol: talud [kt] met bomenrij [kb-] - Bron: www.geopunt.be.

Optielt 15

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 286N

Gewestplan: woongebied met landelijk karakter

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De straat Optielt is van oudsher een holle weg die in de 18de eeuw omgeven was door bomen (Ferrariskaart van 1771-1775). De taluds aan de westelijke rand van het dorpsgezicht variëren tussen de 3 en 5m en nemen in hoogte af in de richting van de kerk. Op het moment van de bescherming in 1981 was de westelijke zone van het beschermde dorpsgezicht volledig onbebouwd en ingenomen door weiland (NW) en akker (ZW).

De woning wordt gebouwd in 1994 en ontsloten via de voormalige landbouwweg¹.

Beschrijving

Ruime ééngezinswoning van 1994 opgevat als een vierkant bepleisterd volume van twee bouwlagen onder een overkragend leien tentdak aan de voorzijde getypeerd door een verdiepte deurtravee met half rond balkon onder zadeldakje. Ruime verharde oprit.

Evaluatie

Ééngezinswoning zonder erfgoedwaarde.

Het talud is opgenomen in de 'Biologische waarderingskaart' als biologische zeer waardevol. Het meest westelijke deel (nr. 1 op afb. 1) wordt gekenmerkt door een houtkant, het meest oostelijke deel (nr. 2 op afb. 1) door struisgrasvegetatie kt(ha) en mesofiel hooiland. Nr3. Staat aangeduid als biologisch minder waardevol.

Waardering

Woning: indifferente waarde

Talud: biologische zeer waardevol

Beheersdoelstellingen

Maximaal behoud van het oorspronkelijke reliëf staat voorop. Om het waardevolle omringende cultuurlandschap te ondersteunen worden de tuinen bij voorkeur afgezoomd door groenelementen zoals hagen, heggen, struwelen, enz. Draadafsluitingen horen niet thuis in een historisch cultuurlandschap.

Voor het beheer van het talud, hagen, heggen en houtkanten wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4.: *Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap.*

Beeldmateriaal

Afb. 1. De biologische waarderingskaart: nr. 1: biologisch zeer waardevol: talud [kt] met houtkant [kh], nr. 2: biologisch zeer waardevol: taluds met struisgrasvegetatie kt(ha) en mesofiel hooiland [kt(hu)] en nr. 3: biologisch minder waardevol: minder dichte bebouwing [ua] – Bron: www.geopunt.be.

¹ Archief gemeente Tiel-Winge: dossier 58/1994.

Afb. 2. De begroeide talud.

Optielt 16

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 193A3

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

In 1858 registreert het kadaster de verkaveling van de uitgestrekte akker (perceel 193) die nagenoeg de helft van de straat tussen het Dag en Nachtstraatje en de Blerebergstraat besloeg en eigendom was van hoeve nr. 2. Op het meest westelijke perceel bouwde landbouwer Josephus Laeremans een U-vormige hoeve bestaande uit drie losse bestanddelen (193 E) – een boerenhuis aan de straat waarop haaks een schuur (O) en landgebouw (W) - met achteraan een moestuin (193D) en rechts ervan een akker, later omgevormd tot hoogstamboomgaard (193C)¹ (Beeldmateriaal afb. 1). De registratie op het kadaster in 1858 moet beschouwd worden als een terminus ante quem, de hoeve werd vermoedelijk reeds in 1844 (of 1811?) gebouwd zoals een teruggevonden jaarsteen in de kelder doet vermoeden. In 1880 registreert het kadaster een uitbreiding en een 'merkelijke verbetering' (amélioration notable) van de hoeve. De woning wordt met één travee vergroot en de achterliggende bijgebouwen met elkaar verbonden door middel van een stal (Beeldmateriaal afb. 2). In het midden van de 20ste eeuw wordt de schuur afgesplitst (huidige nr. 14, Beeldmateriaal afb. 3) en in 2005 de stal van ca. 1880 omgevormd tot een hobbyatelier waarbij de achtergevel werd verstevigd door een metaalstructuur. De bestaande openingen bleven behouden maar wel doorgetrokken tot op de grond.² Vandaag rest van de hoeve nog het woonhuis en de parallel gelegen stal achter het erf, alsook de schuur met adres Optielt 14.

Beschrijving³

Goed bewaard **boerenhuis**, in 1858 kadastraal geregistreerd en opgevat als een **deels vrijstaand dubbelhuis** van **vijf traveeën** en **anderhalve bouwlaag** onder een vernieuwd leien **zadeldak**, **nok parallel aan de straat**. De meest westelijke travee werd toegevoegd omstreeks 1880, zoals het kadaster weergeeft en bevestigd wordt door de positie van de **schouw**. **Verankerde** en **bezette voorgevel**, opengewerkt door middel van **beluikte rechthoekige muuropeningen** voorzien van **hardstenen lekdrempels** en **twee kleine getoogde vensters** op de zolderverdieping. **Rechthoekige deur** met **bovenlicht** gevat tussen **kalkzandstenen rechtstanden** op **neuten** en een **hardstenen dorpel**. Het schrijnwerk voor de vensters, deur en kroonlijst is vernieuwd. Een geleide druivelaar siert de gevel. **Vrijstaande oostelijke zijgevel** op een **gecementeerd plint** en **vlechtelingen** in de top, **vensters** voorzien van **houten lateien** en **hardstenen lekdrempels**, **beluikt** op de begane grond en een **halfradvenster** in de top. Voor de woning is de **privatieve stoep** in beton bewaard.

Bezijden de woning een met **schijnvoegen gecementeerd bakstenen tuinmuurtje** en **dito hekpijlers** met betonnen deksteen waartussen een **smeedijzeren bandhek**. Brede poortvleugels met aflopend beloop gevormd door **gekrulde S-vormige** motieven en op de **makelaar** een **hartmotief**. De weg naar het erf is **gekasseid**.

Het met gras begroeide erf wordt achteraan afgesloten door de gerenoveerde **bakstenen stal** van ca. 1880 onder vernieuwd **pannen schilddak** met doorgetrokken **rechthoekig muuropeningen** onder **houten lateien**.

Evaluatie

Voor de landelijke kern van het gehucht Optielt, typisch en beeldondersteunend geheel, gevormd door een boerenwoning met erf, achterliggend dienstgebouw en een weide met moestuin toegankelijke via een smeedijzeren bandhek tussen gecementeerde pijlers. Het ensemble getuigt van de bouwtraditie en het grondgebruik in de historische dorpskern van Optielt en heeft daardoor een historische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde.

Daarnaast behoort het ensemble, samen met nr. 18, tot de oudste en dus de basisbebouwing van het gehucht.

¹ Josephus Henricus Laeremans is een erfgenaam van Josephus Laeremans die in het begin van de 19de eeuw eigenaar was van de hoeve nr. 2 met omliggende landerijen die grensden tot aan de hoeve met huidig nr. 18.

² Brussel, archief van het kadaster, mutatieschets 1858/13, 1880/12 en 1957/29 (zie ook beeldmateriaal). Archief gemeente Tielt-Winge: verbouwing stal, dossier 33/2005.

³ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Het talud achteraan de tuin is opgenomen in de biologische waarderingskaart als een biologisch waardevolle talud met bomenrij (Beeldmateriaal afb. 6).

Waardering

Woning en dienstgebouw: lokale waarde

Talud: biologisch waardevol

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in vet weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Voorop staat het behoud van de configuratie van de gebouwen en van de ordonnantie die de typologisch herkenbaarheid garandeert. Ook het bewaren (en herstellen) van de gecementeerde plint met schijnvoegen hoort hierbij. Gecementeerde plinten zijn typisch voor eenvoudige 19de-eeuwse dorpswoningen en hoeves en vertellen iets over de maatschappelijke positie van de toenmalige bouwheer. Het aanbrengen van een hardstenen plint verhoogt de status van de hoeve en zou aldus afbreuk doen aan de authenticiteit en herkenbaarheid van de hoeve. Het opnieuw plaatsen van een houten kroonlijst zou de erfgoedwaarden verhogen.

Behoud van de verharde private stoep.

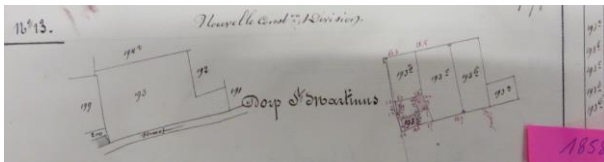
Karakteristieke omgevingselementen zoals de gecementeerde tuinmuur, de hekpijlers en het smeedijzeren bandhek verhogen de authenticiteit en de ensemblewaarde van de hoeve en worden best zo snel mogelijke gerenoveerd om verder verval tegen te gaan.

Voor het beheer van het talud achteraan het perceel wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4.: Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap: taluds aan perceelsgrenzen en hakhoutbeheer.

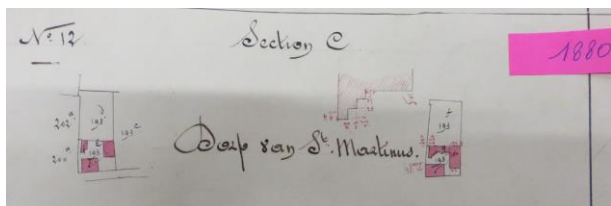
Onderhoudslogboek

Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandsrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in het hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

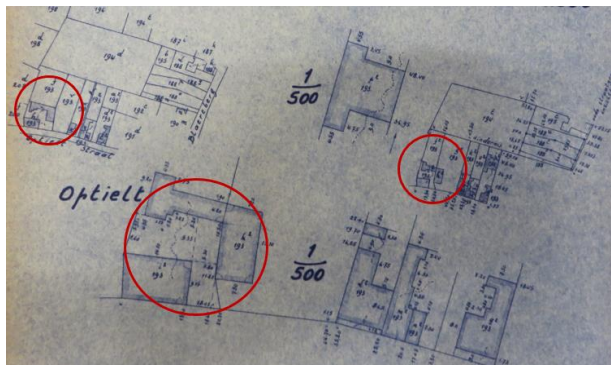
Beeldmateriaal

Afb. 1. Verkaveling van perceel 193 en optekening van de hoeve - Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1858/13.

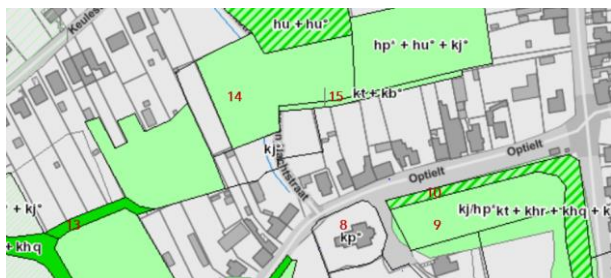
Afb. 2. Uitbreiding en verbetering van de hoevegebouwen ca. 1880 (agrandissement et amélioration notable) - Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1888/12.

Afb. 3. Afsplitsing van de schuur - Bron: Brussel, Tielt-Winge, Archief van het kadaster, mutatieschets 1857/29.

Afb. 4 en 5. De privatieve stoep in beton en het smeedijzeren bandhek tussen de gecementeerde hekpijlers.

Afb. 6. De biologische waarderingskaart: nr. 15: biologisch waardevol: talud [kt] met bomenrij [kb] - Bron: www.geopunt.be.

Optielt 17

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 286M

Gewestplan: woongebieden met landelijk karakter

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De straat Optielt is van oudsher een holle weg die in de 18de eeuw omgeven was door bomen (Ferrariskaart van 1771-1775). De taluds aan de westelijke rand van het dorpsgezicht variëren tussen de 3 en 5m en nemen in hoogte af in de richting van de kerk. Op het moment van de bescherming in 1981 was de westelijke zone van het beschermde dorpsgezicht volledig onbebouwd en ingenomen door weiland (NW) en akker (ZW).

De woning wordt gebouwd in 1994¹ en ontsloten via de voormalige landbouwweg.

Beschrijving

In 1994 gebouwde ééngezinswoning van twee bouwlagen en een kelderverdieping op een vierkante plattegrond met uitspringend noordwestelijke hoek; opgetrokken in gele baksteenbouw onder een zwart pannen tentdak

Evaluatie

Ééngezinswoning zonder erfgoedwaarde.

Het talud is opgenomen in de 'Biologische waarderingskaart' als biologische zeer waardevol. Het meest westelijke deel (nr. 1 op afb. 1) wordt gekenmerkt door een houtkant, het meest oostelijke deel (nu. 2 op afb. 1) door struisgrasvegetatie kt(ha) en mesofiel hooiland. Nr. 3 staat aangeduid als biologisch minder waardevol.

Waardering

Woning: indifferente waarde

Talud: biologische zeer waardevol

Beheersdoelstellingen

Maximaal behoud van het oorspronkelijke reliëf staat voorop. Om het waardevolle omringende cultuurlandschap te ondersteunen worden de tuinen bij voorkeur afgezoomd door groenelementen zoals hagen, heggen, struwelen, enz. Draadafsluitingen horen niet thuis in een historisch cultuurlandschap.

Voor het beheer van het talud, hagen, heggen en houtkanten wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4.: *Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap*.

Beeldmateriaal

Afb. 1. De biologische waarderingskaart: nr. 1: biologisch zeer waardevol: talud [kt] met houtkant [kh], nr. 2: biologisch zeer waardevol: taluds met struisgrasvegetatie kt(ha) en mesofiel hooiland [kt(hu)] en nr. 3: biologisch minder waardevol: minder dichte bebouwing [ua] – Bron: www.geopunt.be.

¹ Archief gemeente Tiel-Winge: dossier 97/1994.

Afb. 2. Het begroeide talud in maart en september 2019.

Optielt 18

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 200G

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

In 1863 registreert het kadaster de bouw van een boerenhuis met aanpalende stal en een vrijstaand landgebouw – vermoedelijk een schuur - door Guillelmus Willems ter vervanging van een oudere constructie reeds afgebeeld op het Primitief plan van 1822. Het ruime perceel achteraan is ingericht als hoogstamboomgaard. Omstreeks 1890 wordt de langgevelhoeve uitgebreid tot een U-vormig geheel waarvan op het einde van WOI de stal aan de straat omgevormd wordt tot een graanmolen met gasmotor. (Beeldmateriaal, afb. 1-3) Een afbeelding van de haakse vleugel en de aanpalende graanmolen is nog te zien op de achtergrond van een postkaart van de Sint-Martinuskerk (Beeldmateriaal, afb. 7).

De westelijke dwarsvleugel wordt in het midden van 20ste eeuw gesloopt voor de bouw van de vrijstaande ééngezinswoning nr. 22 en een kwarteeuw later verdwijnt ook de graanmolen om plaats te maken voor de half vrijstaande woning nr. 20 (Beeldmateriaal, afb. 4-6).¹ De vernieuwde achterbouw met veranda en halfronde trappenpartij dateert van 2004².

Beschrijving³

Tegenover de kerk, beeldbepalend gelegen ruime **woning** met **poortdoorgang** als enige relict van een grote 19de-eeuwse U-vormige hoeve. **Verankerd bakstenen dubbelhuis** van **zes traveeën** en **twee bouwlagen** onder een **leien zadeldak**, **nok parallel aan de straat**. **Lijstgevel** met **knipvoeg** op een met **schijnvoegen** uitgewerkte **gecementeerde plint**; geopend door een **rechthoekige poort** onder **houten latei**; **vensters** met **lateien** en **lekdrempels** van **hardsteen** - voorheen **beluikt** op de begane grond (afb. 8) - en een **rechthoekige deur** met **bovenlicht** in een **hardstenen platte band omlijsting**. **Houten schrijnwerk met roedeverdeling**, vermoedelijk vernieuwd naar voorgaand model. Vernieuwde kroonlijst. De rechterzijgevel is afgewerkt met **lobvormige windborden** en een **rondboogvenster**; de linkerzijgevel is in de top **beraapt**.

Evaluatie

Hoewel slechts gedeeltelijk bewaard, is het ruime, 19de-eeuwse boerenhuis met poortdoorgang voor de landelijke kern van het gehucht Optielt, een typisch en beeldondersteunend pand dat getuigt van de bouwtraditie en het grondgebruik in de historische dorpskern en daardoor zowel een historische als stedenbouwkundige waarde heeft. Daarnaast behoort het boerenhuis, samen met nr. 16, tot de oudste en dus de basisbebouwing van het gehucht.

De erfgoedwaarde wordt gevormd door de typologie van de 19de-eeuwse boerenwoning - baksteenbouw van twee bouwlagen onder zadeldak verlevendigd door het gebruik van hardsteen voor de lateien, lekdrempels en deuromlijsting-, en de bewaarde privatieve stoep.

Het talud achteraan de omhaagde tuin is opgenomen in de biologische waarderingskaart als een biologisch waardevolle talud met bomenrij (Beeldmateriaal afb. 10).

Waardering

Woning: lokale waarde

Talud: biologisch waardevol

¹ Brussel, archief van het kadaster, mutatieschets 1863/27 (bouw van de hoeve door Guillelmus Willems), 1890/32 (vergroting tot een U-vormig geheel door Frans Willems-Goethuys), 1918/9 (installeren graanmolen met gasmotor door Jan-Remy Laeremans), 1953/16 (bouw villa nr. 22) en 1975/49 (bouw woning nr. 20) en bijhorende leggers (zie ook beeldmateriaal).

² Archief gemeente Tielt-Winge: vernieuwen achterbouw en veranda, dossier 93/2004.

³ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in het weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

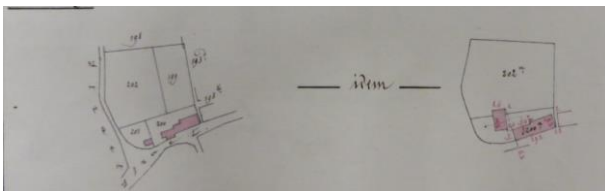
Om de erfgoedwaarden te verhogen wordt herstel van het voegwerk (knipvoeg), de houten kroonlijst en de luiken aanbevolen, alsook het bewaren en herstellen van de gecementeerde plint met schijnvoegen. Gecementeerde plinten zijn typisch voor eenvoudige 19de-eeuwse dorpswoningen en hoeves en vertellen iets over de maatschappelijke positie van de toenmalige bouwheer die aan zijn woning hetzelfde cachet wilde geven als de 'rijkere' woningen met hardstenen plinten maar zich tevreden moest stellen met de goedkopere cementering. Het aanbrengen van hardstenen plinten doet aldus afbreuk aan de authenticiteit en herkenbaarheid van dergelijke dorpswoningen en hoeves.

Voor het beheer van het talud achteraan het perceel wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4.: Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap: taluds aan perceelsgrenzen en hakhoutbeheer.

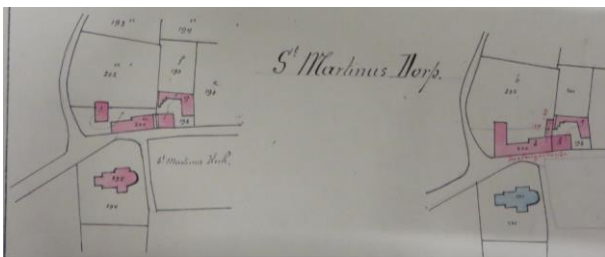
Onderhoudslogboek

Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in het hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

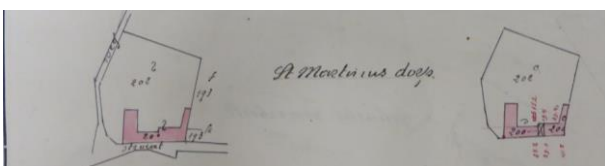
Beeldmateriaal

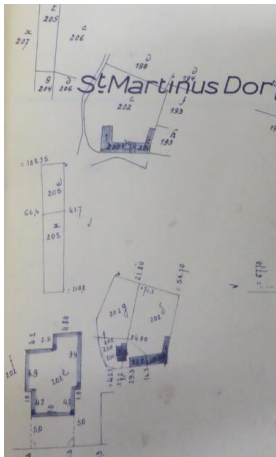
Afb. 1. Links de toestand zoals op het Primitief kadasterplan van 1822 en rechts de optekening van de vernieuwde hoeve met bijgebouw en achterliggende boomgaard (202A) in 1863 – Bron: Brussel, Tielt-Winge, archief van het kadaster, mutatieschets 1863/27.

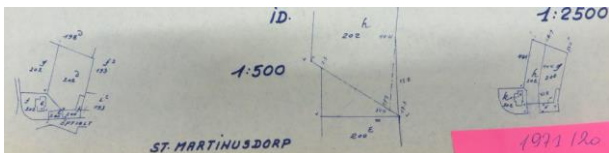
Afb. 2. Uitbreiding van de hoeve - Bron: Brussel, Tielt-Winge, archief van het kadaster, mutatieschets 1890/32.

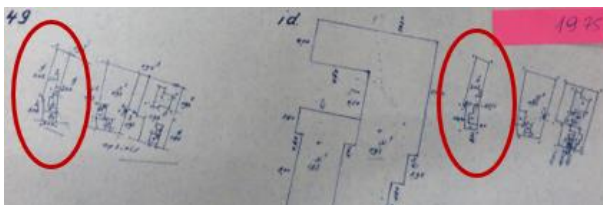
Afb. 3. Na wereldoorlog I wordt in het landgebouw naast het woonhuis een graanmolen met gasmotor (202D) geïnstalleerd – Bron: Brussel, Tielt-Winge, archief van het kadaster, mutatieschets 1918/9 en bijhorende legger.

Afb. 4. Gedeeltelijke afbraak van de landgebouwen waarna op het hoekperceel met het Dag en Nachtstraatje een vrijstaande eengezinswoning wordt gebouwd (huidige nr. 22) - Bron: Brussel, Tielt-Winge, archief van het kadaster, mutatieschets 1953/16 en bijhorende legger.

Afb. 5. Het huidige perceel nr. 20 wordt afgesplitst, het landgebouw waarin voorheen de graanmolen wordt nog niet afgebroken – Bron: Brussel, Tielt-Winge, archief van het kadaster, mutatieschets 1971/20 en bijhorende legger.

Afb. 6. Het landgebouw waarin voorheen de graanmolen wordt gesloopt voor de bouw van de half vrijstaande woning nr. 20 - Bron: Brussel, Tielt-Winge, archief van het kadaster, mutatieschets 1975/49 en bijhorende legger.

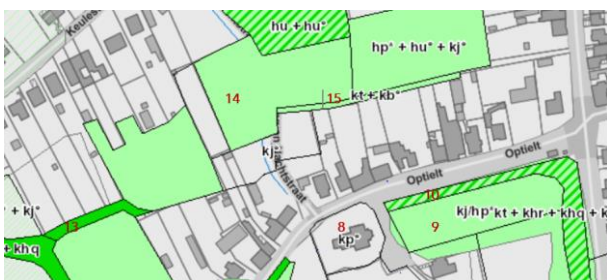
Afb. 7. Een ansichtkaart uit de eerste helft van de 20ste eeuw van de Sint-Martinuskerk met op de achtergrond de U-vormige hoeve. Vooraan de haakse bedrijfsgebouwen afgebroken voor de bouw van woning nr. 20 en 22 – Bron: www.erfgoedbank.tielt-winge.be.

Afb. 8. De woning met beluikte vensters – – Bron Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, map 6475, Tielt-Winge, Tielt, Optielt, Sint-Martinuskerk.

Afb. 9. Net als bij nr. 16 bleef ook hier de private stoep in beton bewaard.

Afb. 10. De biologische waarderingskaart: nr. 15: biologisch waardevol: talud [kt] met bomenrij [kb-] – Bron: www.geopunt.be.

Optielt 20

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 202L

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De half vrijstaande ééngesinswoning werd omstreeks 1974 gebouwd op de plaats van de vroegere graanmolen die deel uitmaakte van de aanpalende ruime 19de-eeuwse U-vormige hoeve, Optielt 18¹ (Beeldmateriaal afb. 1-3).

Beschrijving²

Dieper op het perceel ingeplante, eenvoudige half-vrijstaande woning van ca. 1974 opgevat als een twee bouwlagen hoog bakstenen volume onder zwart pannen zadeldak, nok parallel aan de straat, geopend door rechthoekige openingen voorzien van metalen schrijnwerk.

De voortuin is afgesloten door een laag bakstenen muurtje vooraf gegaan door een gekiezelde strook; het omlopend pad en de oprit zijn recent heraangelegd met betonklinkers.

Evaluatie

Woning heeft geen erfgoedwaarde. De open ruimte voor- en naast de woning is sterk versteend, maar biedt wel een prachtig zicht op de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Tielt.

Het talud achteraan de tuin is opgenomen in de biologische waarderingskaart als een biologisch waardevolle talud met bomenrij (Beeldmateriaal afb. 4).

Waardering

Woning: indifferente waarde

Talud: biologische waardevol

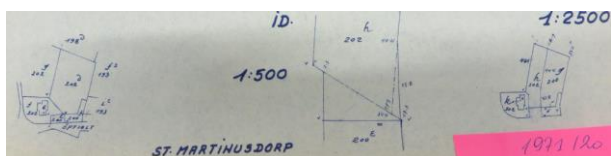
Beheersdoelstellingen

Het vergroenen van de voortuin en de oprit door bv. het aanplanten van hagen zou de verharde oppervlakte wat verkleinen en het geheel een groener en aangenamer karakter verlenen.

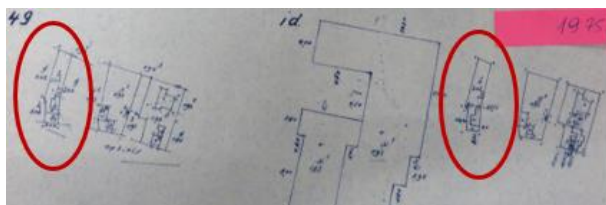
Eventuele vervangende nieuwbouw zal rekening houden met de kwaliteitscriteria opgenomen in het algemene deel maar moet in elk geval qua volume ondergeschikt blijven aan de historische hoeve Optielt 18.

Voor het beheer van het talud achteraan het perceel wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4.: *Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap*: taluds aan perceelsgrenzen en hakhoutbeheer.

Beeldmateriaal

Afb. 1. Het huidige perceel nr. 20 wordt afgesplitst, het landgebouw waarin voorheen de graanmolen wordt nog niet afgebroken – Bron: Brussel, Tielt-Winge, archief van het kadaster, mutatieschets 1971/20 en bijhorende legger.

Afb. 2. Het landgebouw waarin voorheen de graanmolen wordt gesloopt voor de bouw van de half vrijstaande woning nr. 20 – Bron: Brussel, Tielt-Winge, archief van het kadaster, mutatieschets 1975/49 en bijhorende legger.

¹ Brussel, archief van het kadaster, mutatieschets 1975/49.

² De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

Afb. 3. Een Ansichtkaart uit de eerste helft van de 20ste van de Sint-Martinuskerk met op de achtergrond de U-vormige hoeve nr. 18 met het woonhuis en de aanpalende graanmolen en haakse schuur (huidige nrs. 20 en 22) – Bron: www.erfgoedbank.tielt-winge.be.

Afb. 4. De biologische waarderingskaart: nr. 15: biologisch waardevol: talud [kt] met bomenrij [kb-] – Bron: www.geopunt.be.

Optielt 22

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 202K

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

Omstreeks 1953 werd de westelijke dwarsvleugel van de ruime, 19de-eeuwse U-vormige hoeve nr. 18 (deels?) gesloopt voor de bouw van het vrijstaande villaatje nr. 20 (beeldmateriaal, afb. 1)¹. Mogelijk werden bepaalde muurdelen herbruikt zoals bouwsporen aan de achtergevel doen vermoeden. Tijdens renovatiewerken in 2017-2018 werd het hoofdvolume gerenoveerd, de achterbouw afgebroken en de bestaande betonnen verhardingen weggenomen en vervangen door groenzones en een oprit in kleiklinkers. Het laag bakstenen muurtje aan de voortuin met buisrailingen en ijzeren buishekjes – waaronder één met zonmotief — werd grotendeels vervangen door een doornloze gemengde haag² (cf. Beeldmateriaal, afb. 2 en 3). De okkernootboom (*Juglans regia*) vlak achter de woning werd gekapt; drie andere okkernootbomen verderop in de tuin zijn behouden (Beeldmateriaal, afb. 4)³.

Beschrijving⁴

De bescheiden **dorpsvilla** tegenover de kerk, is gesitueerd op de hoek met de Dag en Nachtstraat op een sterk **hellend terrein** en werd op het kadaster geregistreerd in 1953. **Bakstenen volume** op een **breukstenen plint** van **één bouwlaag** onder een **rood pannen zadeldak**, **nok haaks op de straat**, geopend door **rechthoekige muuropeningen** in een **bakstenen omlijsting** met behoud van het **houten schrijnwerk**.

De **voortuin** met recent aangeplante gemengde haag bewaart van het originele **afscheidingsmuurtje** nog één travee met hekje aan de rechterkant. De **ruime afhellende tuin** is op de grens met nr. 20 afgebakend door een **haag** en aan het Dag- en Nachtstraatje door betonnen paaltjes met draad en een recent aangeplante **meidoornhaag**. De tuin bewaart **drie okkernootbomen** (*Juglans regia*) (waarvan de twee meest zuidelijke een stamomtrek hebben van 205cm en 185cm) en op de perceelsgrens een opgeschoten **knoteik** (stamomtrek 336cm) met uitgeholde stam (Beeldmateriaal, afb. 4 en 5).

Evaluatie

Woning die zich door haar bescheiden vorm en materiaalgebruik in de historische dorpskern integreert en als dusdanig de erfgoedwaarde van het beschermde dorpsgezicht ondersteunt. De ruime afhellende tuin met drie okkernoten en een knoteik als grensboom versterken de ensemblewaarde.

Het talud achteraan de tuin is opgenomen in de biologische waarderingskaart als een biologisch waardevol talud met bomenrij (Beeldmateriaal afb. 6).

Waardering

Woning: ondersteunende waarde

Talud: biologisch waardevol

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in het weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

-De knoteik aan het dag- en nachtstraatje heeft de omlooptijd van het knotten ruim overschreden. Omdat de boom in goede gezondheid verkeert en de praktijk aantoont dat bij eiken met takken van meer dan 15cm diameter knotten niet meer aangewezen is, wordt de boom best ongemoeid gelaten. Indien toch geopteerd wordt de boom

¹ Brussel, archief van het kadaster, mutatieschets 1953/16.

² Geadviseerd door Regionaal Landschap Noord-Hageland.

³ Archief gemeente Tielt-Winge, dossier 34/2017.

⁴ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn het weergegeven.

te knotten, moet het advies van één (of meer) Europees erkend boomverzorger(s) worden ingewonnen (ETW en/of ETT-certificaat).

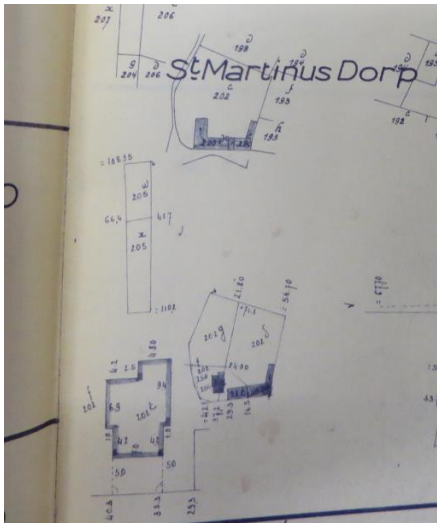
-Okkernoten verdragen niet zo goed snoei en worden best ongemoeid gelaten.

-Voor het beheer van het talud achteraan het perceel wordt verwezen naar het algemeen deel, punt 5.3.4.: *Beheer en versterking van het Hagelandse cultuurlandschap*.

Onderhoudslogboek

Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in het hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

Beeldmateriaal

Afb. 1. Bouw van het vrijstaande villaatje op de plaats van een voormalig bijgebouw van hoeve nr. 18. Mogelijks met hergebruik van muurpartijen – Bron: Brussel, Tielt-Winge, archief van het kadaster, mutatieschets 1953/16.

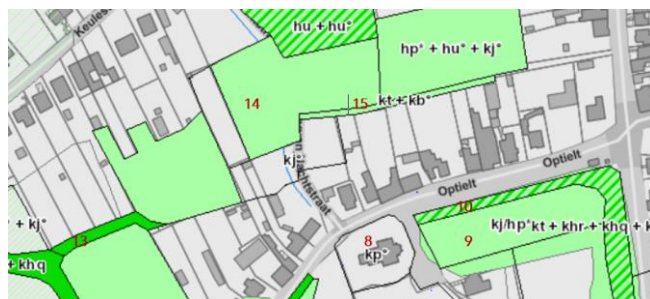
Afb. 2 en 3. De villa met origineel tuinmuurtje en het tijdstyperend buishek met zonmotief aan de oprit vóór de verbouwingswerken.

Afb. 4. Ruime afhellende tuin met drie okkernoten.

Afb. 5. Achteraan de tuin een knoteik als markering van de perceelsgrens.

Afb. 6. De biologische waarderingskaart: nr. 15: biologisch waardevol: talud [kt] met bomenrij [kb-] – Bron: www.geopunt.be.

Optielt 24

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 203V

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

Zowel deze woning, als de aanpalende woning nr. 26 werden in 1938 op het kadaster geregistreerd ter vervanging van twee oudere volumes (Beeldmateriaal afb. 1)¹. De ééngezinswoning met aanpalende schuur en landgebouw in de tuin werd gebouwd door trambediende Frans de Keyser en zijn vrouw Nijs.

Beschrijving²

Deels aangepast **woonhuis met schuur** van 1937, opgevat als een **langgerekt volume** van **vijf traveeën** en **twee bouwlagen** onder een **zadeldak**, nok **parallel aan de straat**, bedekt met **rode en zwarte mechanische pannen in dambordpatroon**. De **verankerde bakstenen lijstgevel** met **knipvoeg** en **decoratieve metselpatronen** op een **gecementeerde plint** met **spiegels** is boven de **rechthoekige muuropeningen** voorzien van **speklagen in similisteen** en wordt afgelijnd door een **dubbele fries** van **overhoekse muizentand**. De poort in de laatste travee is vervangen door een licht vooruitspringend parament in gele baksteen waarin twee vensters. Het schrijnwerk is met uitzondering van de **vensters op het gelijkvloers**, volledig vernieuwd. Een geleide blauwe regen (*Wisteria*) siert de voorgevel.

De **voortuin** met vernieuwd hardstenen en gekasseid pad wordt begrensd door een **haag**, de oprit is **gekasseid**.

Evaluatie

Woning in afgezwakte regionale modernistische stijl die een ondersteunende waarde heeft voor het beschermde dorpsgezicht door zijn typologie en materiaalgebruik, met name als bakstenen woonhuis (voorheen met schuur) van twee bouwlagen onder een pannen zadeldak; voorafgegaan door een omhaagde voortuin.

Waardering

Ondersteunende waarde

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in het weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

De herkenbaarheid van de typologie "woonhuis annex schuur" is verloren gegaan door de verwijdering van de schuurpoort en de hedendaagse invulling. De erfgoedwaarde van het geheel kan versterkt worden door herstel van de poortopening en een invulling in een aangepaste vormgeving. Dit hoeft geen impact te hebben op de huidige woonfunctie van de schuur.

Daarnaast wordt herstel aanbevolen van het schrijnwerk van de vensters in de bovenverdieping en de kroonlijst op modillons, zoals te zien op een foto van 1963 (zie beeldmateriaal, afb. 2 en 3).

Behoud van de decoratief uitgewerkte gecementeerde plint is noodzakelijk. Bij dergelijke dorpswoningen weerspiegelen de vormgeving van de gebouwen en de gebruikte materialen de status van de bouwheer. De gecementeerde plint kan beschouwd worden als een goedkoper alternatief voor de hardstenen plinten van 'rijkere' woningen. Het vervangen van de gecementeerde plint door een hardstenen plint geeft de dorpswoning een andere status wat de authenticiteit van het geheel aangetast.

De haag van laurierkers (*Prunus laurocerasus*) aan het Dag en Nachtstraatje wordt best wat lager gesnoeid om een "tunneleffect" te vermijden als de haag van Optielt nr. 22 tot wasdom is gekomen.

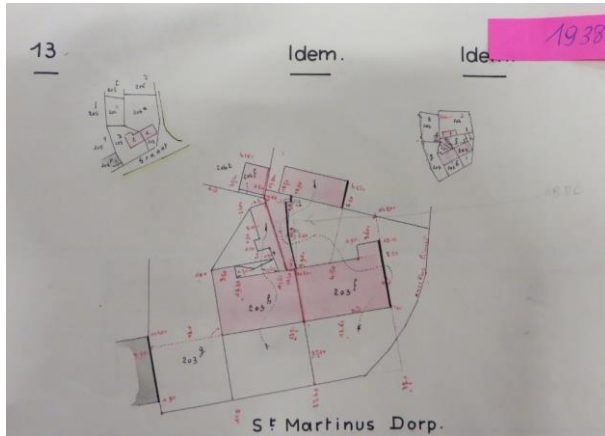
¹ Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1938/13 en legger 223 die spreekt van "geheel herbouwd".

² De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn het weergegeven.

Onderhoudslogboek

Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in het hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

Beeldmateriaal

Afb. 1. De kadastrale optekening van de "geheel herbouwde" woningen nrs. 24-26 in 1938 – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1938/13.

Afb. 2. Foto van 1963 met oorspronkelijke gevelordonnantie en schrijnwerk - Bron: Archief gemeente Tielt-Winge, bouw aanvraag Optielt 28 van 20-09-1963.

Afb. 3. De foto van het kerkhof met op de achtergrond de woning, dateert vermoedelijk van 1999 – Bron Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, map 6475, Tielt-Winge, Tielt, Optielt, Sint-Martinuskerk.

Afb. 4. Detail van het schrijnwerk, de vensters zijn nog origineel, de deur is vervangen.

Afb. 5. Een zicht op de gekoppelde woningen nr. 24 (rechts) en nr. 26. Laatstgenoemde met verhoogde kroonlijsthoogte.

Afb.6. De deels opengewerkte schuur met pannen zadeldak.

Optielt 26

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 203W

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

Zowel deze woning als de aanpalende woning nr. 24 werden in 1938 op het kadaster geregistreerd ter vervanging van twee oudere volumes (zie beeldmateriaal, afb. 1)¹. De ééngezinswoning met aanpalende schuur en een landgebouw in de tuin werd gebouwd door het landbouwersgezin Willems-Cauberghs. Op het aanpalende perceel ten westen werd een hoogstamboomgaard aangeplant (huidige nr. 28)

In 2010 werd de voorgevel gereinigd, heropgevoegd en verhoogd tot aan de kroonlijsthoogte van nr. 26. In tegenspraak met de aanvraag werd de gecementeerde plint niet gerestaureerd maar vervangen door een hardstenen plint. De dichtgemaakte rechthoekige poort onder houten(?) latei en getoogde ontlastingsboog (Beeldmateriaal, afb. 2) werd opnieuw geopend en voorzien van houten getoogde poortvleugels. Het overige buitenschrijnwerk werd vervangen door houten schrijnwerk naar voorgaand model.²

Beschrijving³

Goed bewaarde **langgestrekte woning** met **aanpalende schuur** van **vijf traveeën** onder een licht verhoogd **zadeldak** met **mechanische rode pannen**, gebouwd in 1937. **Verankerde lijstgevel** op een vernieuwde hardstenen plint, geopend door een **getoogde poort**, **getoogde muuropeningen** met verwerking van **witte baksteen** in de **ontlastingsboogjes** op het gelijkvloers en **rechthoekig vensters** onder een **muurband van strekkers** op de verdieping. De aflijnende **muizentandfries** eindigt aan weerszijde van de gevel op een **liseen** met **geprofileerde kraagsteen**. De **vensters**, die op het gelijkvloers **beluikt** zijn, hebben vernieuwde, gebouchardeerde vensterbanken van hardsteen. Vernieuwd houten buitenschrijnwerk naar voorgaand model.

De **voortuin** is grotendeels verhard met betonklinkers en deels met een grasperkje dat aan de straatzijde is afgeboord door een lage haag en op de perceelgrens met nr. 24 door een lage betonnen afsluiting. Een betonnen keermuur markeert de grens met nr. 28.

Evaluatie

Typologische goed bewaard voorbeeld van een woning annex schuur, opgetrokken als een tweelaags volume onder zadeldak in een sobere baksteenarchitectuur met verwerking van witte baksteen in de ontlastingsboogjes die daardoor een belangrijke ondersteunende waarde heeft voor het beschermde dorpsgezicht.

De vervanging van de gecementeerde plint door een hardstenen plint is te betreuren, gezien bij dergelijke dorpswoningen zowel de vormgeving van de gebouwen als de gebruikte materialen de status van de eigenaar weerspiegelden. Een gecementeerde plint werd voorheen beschouwd als een goedkoper alternatief voor de hardstenen plinten van 'rijkere' woningen. Het vervangen van de gecementeerde plint door een hardstenen plint verhoogt de status van de dorpswoning wat de authenticiteit van het geheel aangetast.

Waardering

Ondersteunende waarde

Beheersdoelstellingen

Het behoud van alle hierboven in het weergegeven erfgoedelementen en erfgoedkenmerken wordt vooropgesteld. Werken van onderhoud, herstel en herwaardering aan erfgoedelementen kunnen in aanmerking komen voor een erfgoedpremie onder voorbehoud van de op dat moment geldende wetgeving en richtlijn betoelaagbaarheid van het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Het verkleinen van de verharde oppervlakte van de oprit en het verder vergroenen van de voortuin zouden de erfgoedwaarden van het dorpsgezicht verhogen.

¹ Brussel, archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1938/13 en legger 223 die spreekt van "geheel herbouwd".

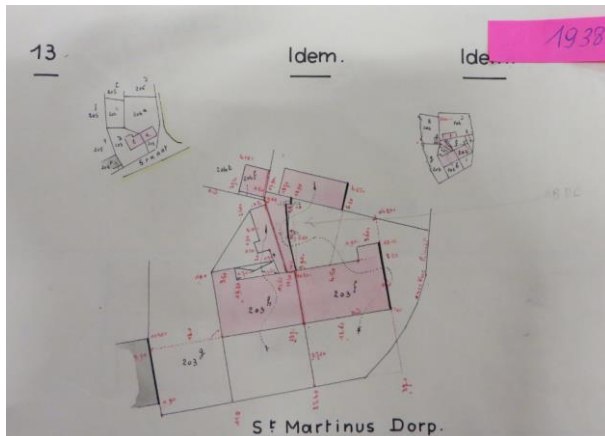
² Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, map 6461 Tielt-Winge - Tielt: DG Sint-Martinuskerk en omgeving.

³ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn het weergegeven.

Onderhoudslogboek

Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. het beheersplan of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in het hoofdstuk 7 van dit beheersplan.

Beeldmateriaal

Afb. 1. De kadastrale optekening van de "geheel herbouwde" woningen nrs. 24-26 in 1938 – Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets1938/13.

Afb. 2. Een foto van de woning in 1963 - Bron: Archief gemeente Tielt-Winge, bouwaanvraag Optielt 28 van 20-09-1963.

Afb. 3. De foto van het kerkhof met de woning op de achtergrond dateert vermoedelijk van 1999 – Bron Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, map 6475, Tielt-Winge, Tielt, Optielt, Sint-Martinuskerk.

Afb. 4. Detail van het schrijnwerk vernieuwd naar voorgaand model.

Afb. 5. Een zicht op de gekoppelde woningen nr. 24 (rechts) en 26 (links).

Optielt 28

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 204N

Gewestplan: woongebied

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Beschrijving¹

Eenvoudige eengezinswoning in 1964² opgetrokken in de boomgaard van nr. 26 als een volume van twee bouwlagen en twee traveeën onder een rood pannen zadeldak. Rode baksteenbouw op een breukstenen plint geopend door rechthoekige muuropeningen. De kleine, door tegels verharde **privatieve stoep** wordt van de straat gescheiden door en **betonnen omheining**.

Geasfalteerde oprit.

Evaluatie

Woning zonder erfgoedwaarde.

Waardering

Indifferente waarde

Beheersdoelstellingen

Bij voorkeur wordt de geasfalteerde oprit vervangen door een meer bij het beschermde dorpsgezicht passende (half)verharding.

Eventuele vervangende nieuwbouw zal rekening houden met de kwaliteitscriteria zoals opgenomen in het algemene deel van dit beheersplan, zowel voor de inplanting als de vormgeving van de woning. Het principe van de privatieve stoep moet hierbij gerespecteerd worden.

¹ De erfgoedelementen en erfgoedkenmerken zijn vet weergegeven.

² Archief gemeente Tielt-Winge: bouwaanvraag van 20-09-1963 opgetekend op het kadaster in 1965: Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1965/27.

Optielt 30

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 205 S 2

Gewestplan: woongebied met landelijk karakter

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De huidige woning werd volgens het kadaster omstreeks 1963 gebouwd ter vervanging van een oudere woning van ca. 1928 waarbij het aanpalende perceel ten westen fungeerde als tuin met een hoogstamboomgaard waarin in 1974 een langgerekt kippenhok in betonnen platen werd opgericht. Het kippenhok werd reeds in 1981 gedeeltelijk gesloopt en de boomgaard in drie loten verkaveld (huidige nrs. 30, 34 en 36).¹

De verkavelingsaanvraag werd negatief beoordeeld door de Provinciale Commissie voor Monumenten en Landschappen die ijverde voor het behoud van het reliëf en de berm van de holle weg als beeldbepalend element in het dorpsgezicht. Het advies stipuleert de rooilijn meer naar achter te plaatsen zodat de drie loten via de bestaand oprit kunnen ontsloten worden en te kiezen voor gekoppelde woningen om de open ruimte maximaal te behouden. Ondanks het negatieve advies koos men toch voor het klassieke verkavelingsmodel van vrijstaande eengezinswoningen waarbij de berm en het terrein deels werden afgegraven en ieder perceel zijn eigen oprit kreeg.²

In 2006 werd het perceel van nr. 30 bijkomend opgesplitst en bebouwd (nr. 32)³.

Beschrijving

De ééngezinswoning van twee traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak is aan de linkerzijde vergezeld van éénlaagse uitbouw van twee traveeën onder zadeldak en werd in 1964 geregistreerd op het kadaster. De woning heeft een vernieuwd gevelparament.

Sterk versteende omgeving door de betonnen **privatieve stoep** en de grijze kiezels alsook door het gebruik van betonklinkers voor aanleg van de oprit.

Evaluatie

Woning zonder erfgoedwaarde.

Waardering

Indifferente waarde

Beheersdoelstellingen

Behoud van de privatieve stoep die bij voorkeur opnieuw van een afboording (haagje?) kan voorzien worden. Om de voortuin toch iets te vergroenen is het aangewezen de grijze kiezels te vervangen door een groenelement.

¹ Brussel, archief van het kadaster: mutatieschetsen 1882/10 (bouw eerste woning); 1928/13 (sloop en bouw van de tweede woning); 1964/44 (sloop en bouw van de huidige woning) en 1975/51 (bouw kippenhok). Mutatieschets 1982/41: gedeeltelijke sloop van het kippenhok en verkaveling van het perceel en 2006/36 opsplitsing van het perceel met woning nr. 30 in twee kavels.

² Leuven, Onroerend Erfgoed, Archief, doos 6461, Tielt-Winge, Tielt, DG: Sint-Martinuskerk en omgeving.

³ Archief gemeente Tielt-Winge: Verkavelingsvergunning 03/1980 en 4/2006.

Optielt 32

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 205T2

Gewestplan: woongebied met landelijk karakter

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De woning werd in 2007 gebouwd op het voormalige tuinperceel van nr. 30. Het perceel was tot het begin van de jaren 1980 in gebruik als boomgaard.¹

Beschrijving

Eengezinswoning van één bouwlaag onder zadeldak met omhaagde voortuin. Achterin gelegen garage.

Evaluatie

Bescheiden nieuwbouwwoning zonder erfgoedwaarde.

Waardering

Indifferent

Beheersdoelstellingen

Behoud van de voortuin met lage beukenhaag als groenelement in het dorpsgezicht.

¹ Archief gemeente Tielt-Winge: bouwaanvraag.

Optielt 34

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 205P2

Gewestplan: woongebied met landelijk karakter

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Optielt 36

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 205R2

Gewestplan: woongebied met landelijk karakter

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

Op het moment van de verkavelingsaanvraag in 1980 behoorde dit perceel tot de tuin van nr. 30 en was toen in gebruik als hoogstamboomgaard. De verkavelingsaanvraag werd negatief beoordeeld door de Provinciale Commissie voor Monumenten en Landschappen die ijverde voor het behoud van het reliëf en de berm van de holle weg als beeldbepalend element in het dorpsgezicht. Het advies stipuleert de rooilijn meer naar achter te plaatsen zodat de drie loten via de bestaand oprit kunnen ontsloten worden en te kiezen voor gekoppelde woningen om de open ruimte maximaal te behouden. Ondanks het negatieve advies koos men toch voor een klassieke verkaveling van vrijstaande eengezinswoningen waarbij de berm en het terrein deels werden afgegraven en ieder perceel zijn individuele oprit kreeg.

Teneinde het gecreëerde niveauverschil op te vangen met de aanpalende weide (nr. 38) werd op de perceelsgrens een keermuur van kasseien opgetrokken (Beeldmateriaal afb. 2). Het is niet duidelijk of voetweg n° 128 langsheen de westelijke perceelsgrens gelijktijdig gesupprimeerd werd. De voetweg die volgens de Atlas der Buurtwegen (ca. 1841) de 'Kaeybergstraet' (Chemin n° 24) verbond met 'Thielt St-Martin' (Chemin n° 11) was toen gekend onder de naam 'Kerkweg' (Beeldmateriaal afb. 1).

Beschrijving

Sobere ééngesinswoning van één bouwlaag onder zadeldak met inpandige garage, gebouwd in 1982¹.

Het talud aan de voortuin is opgenomen in de biologische waarderingskaart als een biologisch minder waardevolle talud met minder dichte bebouwing, het talud aan de achterzijde van het perceel als een biologisch zeer waardevolle talud met houtkant (Beeldmateriaal afb. 3).

Evaluatie

Bescheiden nieuwbouwwoning zonder erfgoedwaarde.

Talud aan de straat: biologisch minder waardevol.

Talud achteraan het perceel: biologisch zeer waardevolle talud met houtkant.

Waardering

Indifferente waarde

Beheersdoelstellingen

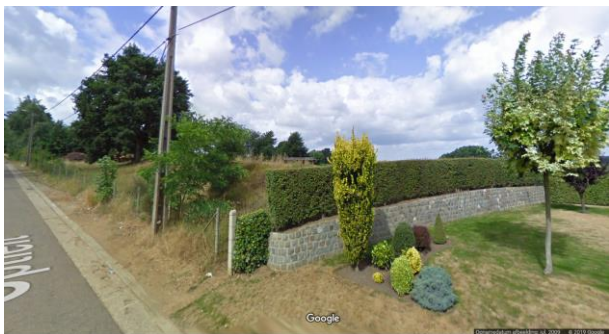
Concrete beheersmaatregelen voor kleine landschapselementen – zoals de waardevolle talud aan de achterzijde – zijn opgenomen in het algemeen deel, punt 5.3.4.

Beeldmateriaal

Afb. 1. Atlas der Buurtwegen, ca. 1841. Sentier n° 128: 'Kerkweg', Chemin n° 11: 'Thielt St-Martin' of de huidige straat Optielt en Chemin n° 24: 'Kaeybergstraet' – Bron: www.geo.onroerenderfgoed.be.

¹ Archief gemeente Tielt-Winge: 24/1982 en Brussel, archief van het kadaster: mutatieschets: 1982/41 (verkaveling hoogstamboomgaard) en 1983/30 (bouw woning).

Afb. 2. Het hoogteverschil tussen het deels genivelleerde perceel en het oorspronkelijke niveau van het talud wordt opgevangen door een keermee van gemetste kasseien, toestand in 2009 – Bron: www.google.be/maps.

Afb. 3. De Biologische waarderingskaart: nr. 12: biologisch minder waardevol: talud met minder dichte bebouwing [ua] en nr. 13 achteraan het perceel: biologisch zeer waardevolle talud [kt] met houtkant [kh] – Bron: www.geopunt.be.

Optielt 38

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 208C

Gewestplan: woongebied met landelijk karakter

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De straat Optielt is van oudsher een holle weg die in de 18de eeuw omgeven was door bomen (Ferrariskaart van 1771-1775). De taluds aan de westelijke rand van het dorpsgezicht variëren tussen de 3 en 5m en nemen in hoogte af in de richting van de kerk. De hellingsgraad aan de zuidzijde van de straat is merklijk hoger dan de overzijde. De drie zomereiken (*Quercus robur*)¹ op het weideperceel naast de woning (208B) markeren nog het oorspronkelijke tracé van de weg zoals waar te nemen op de Atlas der Buurtwegen van ca. 1840 (Beeldmateriaal, afb. 1-2), de Poppkaart van ca. 1860 en de luchtfoto van 1971 (zie algemeen deel). De straat werd in het begin van de jaren 1970 rechtgetrokken (Beeldmateriaal, afb. 2).

De huidige percelen 208B en 208C zijn gelegen op de hoek met de 'Kaebergstraet'² (Chemin n° 24, ook Broekstraet genoemd) en werden aan de noord en oostzijde omsloten door voetweg n° 128 die van de 'Kaebergstraet' in de richting van 'Thielt St. Martin' liep en gekend was al 'Kerkweg'. Achteraan de percelen zijn nog restanten van de voetweg en de erlangs gelegen hakhoutstoven³ terug te vinden.

Op het moment van de bescherming in 1981 was de westelijke zone van het beschermde dorpsgezicht volledig onbebouwd; ten noordwesten van de straat bevonden zich weilanden, ten zuidwesten van de straat op de heuvelrug, akkers. Vanop de Kaebergstraat, had men een onbelemmerd zicht op de kerk zoals een foto in het beschermingsdossier van het dorpsgezicht mooi illustreert (Beeldmateriaal, afb. 3).

Beschrijving

Nieuwbouwwoning van twee bouwlagen onder plat dak gebouwd in 2018-2019.

Het hoger gelegen **weideperceel** is van de straat gescheiden door een **grazige talud**. Aan de achterzijde van het perceel is nog het tracé van de verdwenen kerkweg n° 128 herkenbaar aan het **talud** met een **houtkant** waarin nog enkele **hakhoutstoven van o.m. es (*Fraxinus excelsior*)**.

Evaluatie

Woning met afwijkende vormgeving, typologie en materiaalgebruik binnen het beschermde dorpsgezicht van Optielt dat gekarakteriseerd wordt door bescheiden, ééngezinswoningen onder zadeldak.

Daarenboven verhinderde de inplanting van de woning het zicht op de kerk vanop het Kaebergstraatje en wordt hierdoor de initiële bedoeling van het beschermde dorpsgezicht geschaad.

Het weideperceel 208C en de aanpalende weidepercelen 208B en 285L zijn samen met het talud aan de straatzijde als "biologisch waardevol" opgenomen op de biologische waarderingskaart (Beeldmateriaal, afb. 5). Zowel het waardevol soortenrijk permanent cultuurgrasland als de bomenrij van zomereik (*Quercus robur*) en de houtkant met meidoorn (*Crataegus* sp.) ter hoogte van de Kaebergstraat worden vermeld. Achteraan de percelen, ter hoogte van de verdwenen voetweg n° 128, bevindt zich een biologisch zeer waardevolle talud met houtkant waaronder hakhoutstoven van o.m. es.

Waardering

Woning: indifferente waarde

Perceel: biologisch waardevol: soortenrijk permanent cultuurgrasland met een bomenrij met dominantie van zomereik (*Quercus robur*); een houtkant met dominantie van meidoorn (*Crataegus* sp.) en een talud met soortenrijk permanent cultuurgrasland.

Talud achteraan het perceel: biologisch zeer waardevol: talud met houtkant

¹ Twee bomen werden gekapt in het voorjaar van 2019.

² De weg wordt op de Poppkaart (ca. 1860) vermeld als Keybergstraet.

³ Hakhoutstoven zijn op struik gezette boom- of heestersoorten die om de zoveel jaar gekapt worden om hout te leveren voor dagelijks gebruik. Dit zogenaamde geriefhout werd onder meer gebruikt als stookhout, weidepalen, gereedschapsstelen, ...

Beheersdoelstellingen

Reliëfwijzigingen van het perceel en in het bijzonder van het talud aan de straatzijde moeten tot een strikt minimum beperkt worden.

Restanten van de voetweg en het talud met houtkant en hakhoutstoven aan de achterzijde van het perceel moeten als beeldbepalende landschapselementen bewaard en onderhouden blijven. Om het oude landschapsbeeld te herstellen is het noodzakelijk opnieuw hakhoutbeheer in te voeren. Concrete beheersmaatregelen voor kleine landschapselementen zijn opgenomen in het algemeen deel, punt 5.3.4.

Tuinafsluitingen worden bij voorkeur aangelegd in groenelementen zoals hagen, al dan niet gecombineerd met lagere, vanop de straat niet zichtbare, draadafsluitingen. Afsluitingen die grenzen aan het openbaar domein worden best beperkt tot ongeveer 120 cm om geen "tunneleffect" te creëren aan smalle (voet)wegen.

Er kunnen evenwel afwisselende doorzichten gecreëerd worden door geschoren hagen te combineren met heggen en houtkanten. Heggen en zeker houtkanten groeien breder en hoger zodat ze kunnen bloeien en vruchten dragen, waardoor ze interessant worden als nestplaats, voedselbron en zangpost voor vogels, vleermuizen en andere dieren.

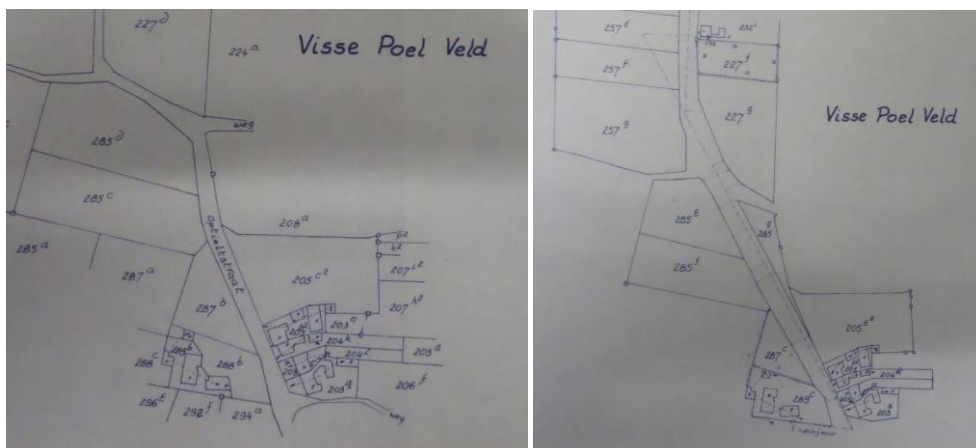
Onderhoudslogboek

Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. deze fiche of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in het algemeen deel.

Beeldmateriaal

Afb. 1. Atlas der Buurtwegen ca. 1841 – Bron: <http://geo.vlaamsbrabant.be/mobiliteit/>.

Afb. 2. Het rechtstrekken van de straat Optielt ca. 1972 (noorden rechts) - Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1863/27.

Afb. 3. Een zicht op de kerk vanaf het huidige perceel. De foto dateert uit het midden van de jaren 1970 en is afkomstig uit het beschermingsdossier voor het dorpsgezicht – Bron: Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, beschermingsdossier.

Afb. 4. Zicht op het glooiende perceel met ten westen van de nieuwbouw drie opgaande zomereiken die het tracé van de oude weg markeren – foto van oktober 2018.

Afb. 5. De Biologische waarderingskaart: nr. 11: het perceel 208B, 208C en 285L staan gemarkeerd als biologisch waardevol: soortenrijk permanent cultuurgrasland [hp* met een bomenrij met dominantie van zomereik (*Quercus robur*) [kbq-], een houtkant met dominantie van meidoorn (*Crataegus* sp.) khcr- en een talud met soortenrijk permanent cultuurgrasland [kt(hp*)]. Nr. 13: achteraan het perceel een biologisch zeer waardevolle talud [kt] met houtkant [kh] – Bron: www.geopunt.be.

Optielt 40

Administratieve gegevens

Kadastrale ligging: Tielt-Winge (Tielt-Winge), 1ste afdeling, sectie C, nr. 208B

Gewestplan: woongebied met landelijk karakter

Beschermd als dorpsgezicht bij M.B. van 23 oktober 1981: 'parochiekerk Sint-Martinus en omgeving'

Landschapsatlasrelict: ID 135081

Historiek

De straat Optielt is van oudsher een holle weg die in de 18de eeuw omgeven was door bomen (Ferrariskaart van 1771-1775). De taluds aan de westelijke rand van het dorpsgezicht variëren tussen de 3 en 5m en nemen in hoogte af in de richting van de kerk. De hellingsgraad aan de zuidzijde van de straat is merklijk hoger dan de overzijde. De drie zomereiken (*Quercus robur*)¹ op het weideperceel naast de woning (208B) markeren nog het oorspronkelijke tracé van de weg zoals waar te nemen op de Atlas der Buurtwegen van ca. 1840 (Beeldmateriaal, afb. 1-2), de Poppkaart van ca. 1860 en de luchtfoto van 1971 (zie algemeen deel). De straat werd in het begin van de jaren 1970 rechtgetrokken (Beeldmateriaal, afb. 2).

De huidige percelen 208B en 208C zijn gelegen op de hoek met de 'Kaebergstraet'² (Chemin n° 24, ook Broekstraet genoemd) en werden aan de noord en oostzijde omsloten door voetweg n° 128 die van de 'Kaebergstraet' in de richting van 'Thielt St. Martin' liep en gekend was al 'Kerkweg'. Achteraan de percelen zijn nog restanten van de voetweg en de erlangs gelegen hakhoutstoven³ terug te vinden.

Op het moment van de bescherming in 1981 was de westelijke zone van het beschermde dorpsgezicht volledig onbebouwd; ten noordwesten van de straat bevonden zich weilanden, ten zuidwesten van de straat op de heuvelrug, akkers. Vanop de Kaebergstraat, had men een onbelemmerd zicht op de kerk zoals een foto in het beschermingsdossier van het dorpsgezicht mooi illustreert (Beeldmateriaal, afb. 3).

Beschrijving

Nieuwbouwwoning in opbouw.

Het hoger gelegen weideperceel is van de straat gescheiden door een **grazige talud**. Aan de westzijde begrenst een **meidoornhaag** (*Crataegus sp.*) (aangeplant in 2004) het perceel en aan de achterzijde een **houtkant** met restanten van **hakhoutstoven van o.m. gewone es** (*Fraxinus excelsior*). Vooraan het perceel bevonden zich tot voor enkele maanden **drie zomereiken** (*Quercus robur*), in het voorjaar van 2019 werden twee bomen gekapt.

Evaluatie

Woning met afwijkende vormgeving, typologie en materiaalgebruik binnen het beschermde dorpsgezicht van Optielt dat gekarakteriseerd wordt door bescheiden, ééngezinswoningen onder zadeldak.

Daarenboven verhindert de inplanting van de woning het zicht op de kerk vanop het Kaebergstraatje en wordt hierdoor de initiële bedoeling van het beschermde dorpsgezicht geschaad.

De desbetreffende percelen 208B en 285L en het aanpalende weideperceel 208c worden samen met de talud aan de straatzijde als "biologisch waardevol" opgenomen op de biologische waarderingskaart (Beeldmateriaal, afb. 5). Zowel het waardevol soortenrijk permanent cultuurgrasland als de bomenrij van zomereik (*Quercus robur*) en de houtkant met meidoorn (*Crataegus sp.*) ter hoogte van voetweg nr. 128 worden vermeld. Achteraan de percelen bevindt zich een biologisch zeer waardevolle talud met houtkant waaronder hakhoutstoven van o.m. es.

Waardering

Woning: indifferente waarde

Perceel: biologisch waardevol: soortenrijk permanent cultuurgrasland met een bomenrij met dominantie van zomereik (*Quercus robur*); een houtkant met dominantie van meidoorn (*Crataegus sp.*) en een talud met soortenrijk permanent cultuurgrasland.

Talud achteraan het perceel: biologisch zeer waardevol: talud met houtkant

¹ Twee bomen werden gekapt in het voorjaar van 2019.

² De weg wordt op de Poppkaart (ca. 1860) vermeld als Keybergstraet.

³ Hakhoutstoven zijn op struik gezette boom- of heestersoorten die om de zoveel jaar gekapt worden om hout te leveren voor dagelijks gebruik. Dit zogenaamde geriefhout werd onder meer gebruikt als stookhout, weidepalen, gereedschapsstelen, ...

Beheersdoelstellingen

Reliëfwijzigingen van het perceel en in het bijzonder van de talud aan de straatzijde moeten tot een strikt minimum beperkt worden.

Behoud van de enige overgebleven zomereik als relict van het oorspronkelijke wegtracé en van de historische perceelsgrensbegroeiingen zoals de meidoornhaag (2004) en de talud met houtkant en hakhout staan voorop. Om het oude landschapsbeeld te herstellen wordt best de meidoornhaag vervolledigd en is het noodzakelijk voor de hakhoutstoven opnieuw hakhoutbeheer in te voeren. Concrete beheersmaatregelen voor dergelijke kleine landschapselementen zijn opgenomen in het algemeen deel, punt 5.3.4.

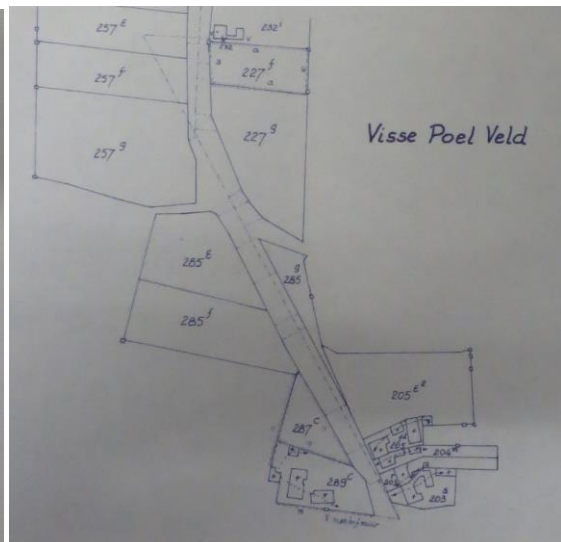
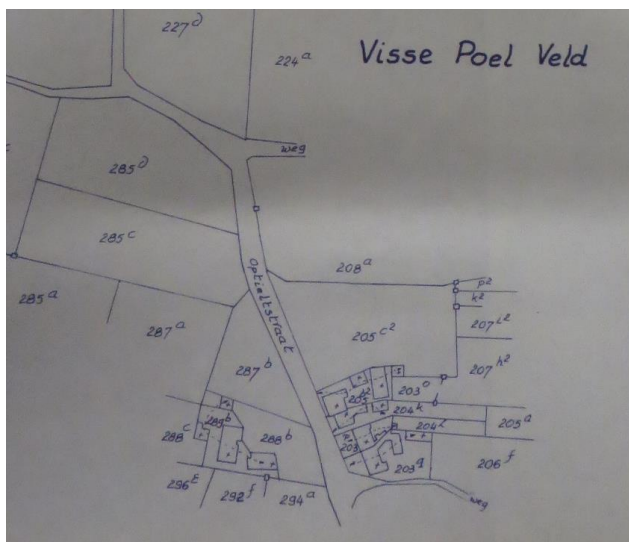
Onderhoudslogboek

Eigenaars die over een periode van zes jaar 'goed beheer' kunnen voorleggen, kunnen van het Agentschap Onroerend Erfgoed bovenop de basispremie een **aanvullende erfgoedpremie van 10%** bekomen. Consequent en kwaliteitsvol beheer moet worden aangetoond via een onderhoudslogboek dat bestaat uit een toestandrapport (bv. deze fiche of een rapport van monumentenwacht) en een overzicht van de (onderhouds)werken die in het verleden werden uitgevoerd. Een meer gedetailleerde uitleg over het onderhoudslogboek is opgenomen in het algemeen deel.

Beeldmateriaal

Afb. 1. Atlas der Buurtwegen van ca. 1841 – Bron: <http://geo.vlaamsbrabant.be/mobiliteit/>.

Afb. 2. Het rechtekken van de straat Optielt ca. 1972 (noorden rechts) - Bron: Brussel, Archief van het kadaster, Tielt-Winge, mutatieschets 1863/27.

Afb. 3. Een zicht op de kerk vanaf het huidige perceel. De foto dateert uit het midden van de jaren 1970 en is afkomstig uit het beschermingsdossier voor het dorpsgezicht – Bron: Leuven, Archief Onroerend Erfgoed, beschermingsdossier.

Afb. 4. Zicht op het glooiende perceel met ten westen van de nieuwbouw drie opgaande zomereiken die het tracé van de oude weg markeren.

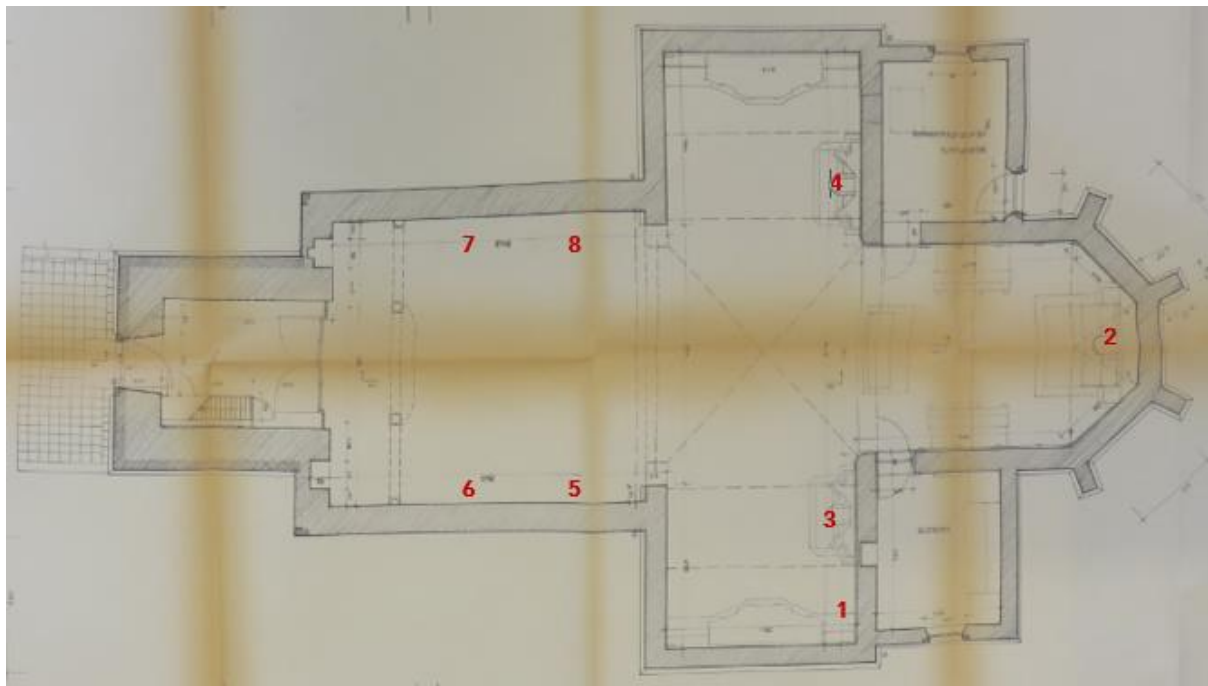

Afb. 5. De 'Kaebergstraet' (Chemin n° 24) bewaart nog gedeeltelijk een houtkant met dominantie van meidoorn.

Afb. 5. De Biologische waarderingskaart: nr. 11: het perceel 208B, 208C en 285L staan gemarkeerd als biologisch waardevol: soortenrijk permanent cultuurgrasland][hp* met een bomenrij met dominantie van zomereik (*Quercus robur*) [kbq-], een houtkant met dominantie van meidoorn (*Crataegus* sp.) khcr- en een talud met soortenrijk permanent cultuurgrasland [kt(hp*)]. Nr. 13: achteraan het perceel een biologisch zeer waardevolle talud [kt] met houtkant [kh] – Bron: www.geopunt.be.

Bijlage 1. Lijst van cultuurgoederen

De cultuurgoederen gesitueerd in de Sint-Martinuskerk. Grondplan getekend door Ir. Lucas Van Herck – Bron: Leuven, archief Onroerend Erfgoed, restauratiedossier exterieur, 1986.

Schilderij

1. Een calvarie, geschilderd op paneel, eind 16de eeuw

- Onroerend door wilsbestemming bestemming
- Historische band: het 16de-eeuwse schilderij met calvarie behoort van oudsher tot het patrimonium van de Sint-Martinuskerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.
- Waardeversterkende band: het schilderij – vermoedelijk een voormalig altaarstuk - getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, maakt traditioneel deel uit van de decoratieve en devotionele aankleding van de kerk en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.

Altaarbeelden

2. De 16de-eeuwse calvarie (gekruisigde Christus, Maria en Johannes de Doper) sedert 1766 geïntegreerd in het hoogaltaar, eik, meester van Sint-Mattheüs (Leuven). Het kruis van de gekruisigde Christus zou uit het midden van de midden van de 18de eeuw dateren.

- Onroerend door ornamentale bestemming
- Historische band: de 16de-eeuwse calvarie behoort van oudsher tot het patrimonium van de Sint-Martinuskerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.
- Waardeversterkende band: de calvarie getuigt van een hoge artistieke kwaliteit en werd in 1766 in het nieuwe hoogaltaar geplaatst dat deel uitmaakte van de laat-barokke interieuraankleding bekostigd door pastoor Essinck en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.

3. Gepolychromeerde houten beeld van Sint-Martinus van Tours (tweede helft van de 18de eeuw)

- Onroerend door ornamentale bestemming
- Historische band: Sint-Martinus is van bij de stichting de patroonheilige van de kerk. Het beeld van Sint-Martinus behoort van oudsher tot het patrimonium van de kerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.
- Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, behoort tot het zuidelijke zijaltaar dat in 1767 in de kerk werd geplaatst als onderdeel van de laat-barokke interieuraankleding bekostigd door pastoor Essinck en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.

4. Gepolychromeerde houten beeld van Maria met kind (tweede helft van de 18de eeuw?)

- Onroerend door ornamentale bestemming
- Historische band: het beeld van Maria met kind behoort van oudsher tot het patrimonium van de kerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.
- Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, behoort tot het noordelijke zijaltaar dat in 1767 in de kerk werd geplaatst als onderdeel van de laat-barokke interieuraankleding bekostigd door pastoor Essinck en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.

Beelden

5. Sint-Martinus deelt zijn mantel met een bedelaar, eik, Brabants atelier, begin 16de eeuw, polychromie verwijderd en vernieuwd zwaard

- Onroerend door wilsbestemming
- Historische band: Sint-Martinus is van bij de stichting de patroonheilige van de kerk. Het beeld van Sint-Martinus behoort van oudsher tot het patrimonium van de kerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.
- Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, maakt deel uit van de decoratieve en religieus-didactische aankleding van de kerk en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.

6. Heilige Anthonius, eik, eind 16de-begin 17de eeuw, polychromie verwijderd

- Onroerend door ornamentele en wilsbestemming
- Historische band: de Heilige Anthonius is de tweede patroonheilige van de kerk¹. Het beeld behoort van oudsher tot het patrimonium van de Sint-Martinuskerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.
- Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, maakt deel uit van de decoratieve en religieus-didactische aankleding van de kerk en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.

7. Heilige Wivina, eik, Brabants atelier, begin 16de eeuw, polychromie verwijderd

- Onroerend door ornamentele bestemming
- Historische band: het beeld van de Heilige Wivina behoort van oudsher tot het patrimonium van de kerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.
- Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, maakt deel uit van de decoratieve en religieus-didactische aankleding van de kerk en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk.

¹ LETTANI A, o.c.

8. Sint-Anna ten Drieën, eik, Brabants atelier, 16de eeuw, polychromie verwijderd

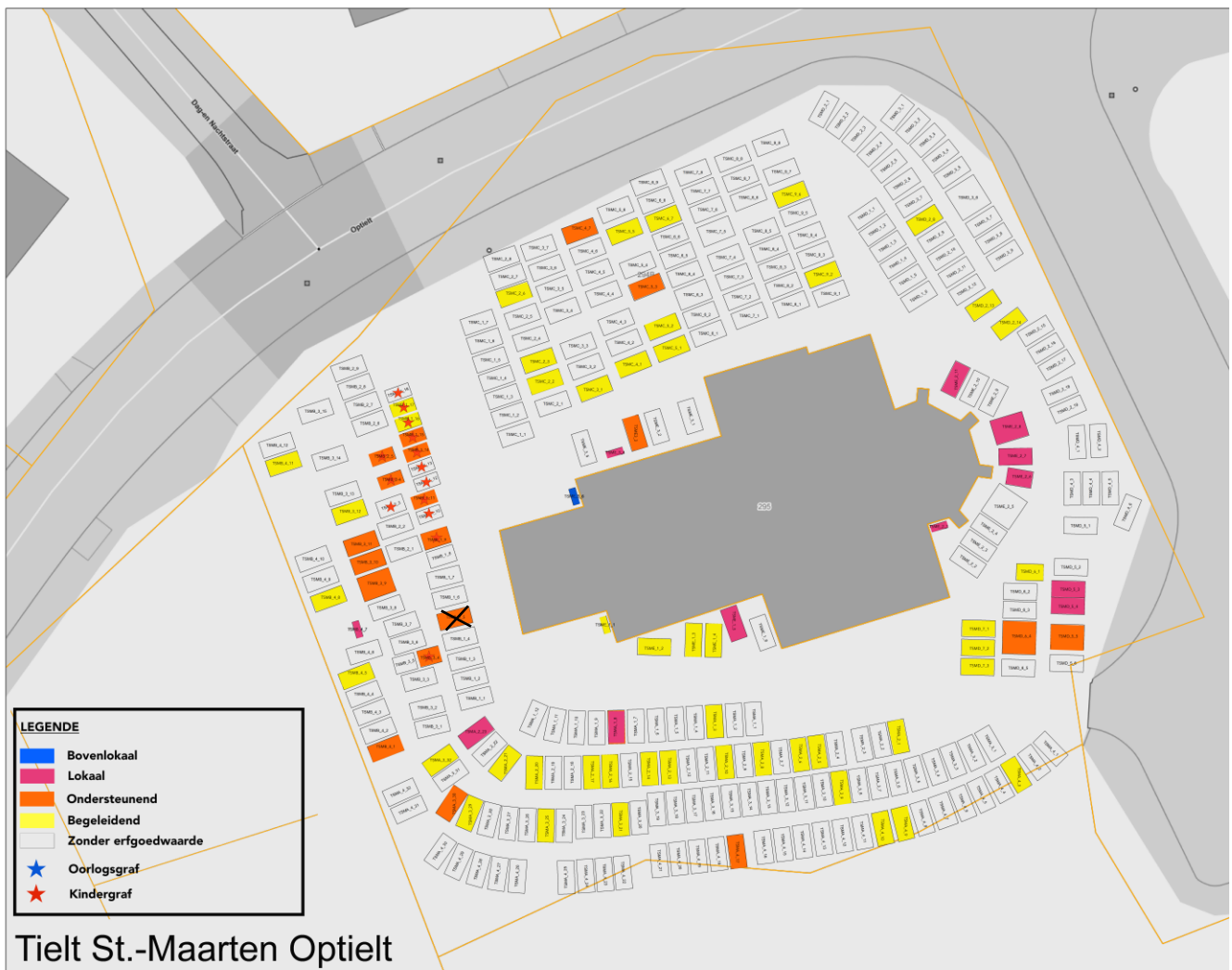
- *Onroerend door wilsbestemming*
- *Historische band: het beeld van de Sint-Anna ten Drieën behoort van oudsher tot het patrimonium van de kerk en is opgenomen in de 'Beschrijving der Parochie van den H. Martinus te Thielt, opgemaakt in 1900-1901 door pastoor A. Lettani.*
- *Waardeversterkende band: het beeld, dat getuigt van een hoge artistieke kwaliteit, maakt deel uit van de decoratieve en religieus-didactische aankleding van de kerk en versterkt aldus de historische en artistieke waarde van de kerk*

Bijlage 2. ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart

Voor het kerkhof zijn de graven uit de categorieën bovenlokaal, lokaal en ondersteunend - die op het moment van de bescherming op 23.10. 1981 aanwezig waren - middels dit beheersplan erkend als ZEN-erfgoed waardoor de desbetreffende graftekens aanspraak kunnen maken op een verhoogde erfgoedpremie.

Eén graf met ondersteunde waarde dateert van 1989 en is dus geen ZEN-erfgoed: TSMB_1_05 / Baets. Dit graf wordt met een kruis op de kaart aangeduid.

31 graven worden erkend als ZEN-erfgoed (blauwe, roze en oranje graven).

PROVINCIE VLAAMS-BRABANT, TIELT-WINGE (Tielt): Parochiekerk Sint-Martinus met omgeving
BEHEERSPLAN

Nr.	Grafnr.	Naam	Sterfjaar	Waardering	Beschrijving
1	TSMA_1_08	Cooseman	1975	Lokaal	Elegant smeedijzeren kruis op kiezelbed, afgeboord met gelobde betonnen boorden
2	TSMA_2_23	Vanderweijden	1973	Lokaal	Gietijzeren grafkruis met ingewerkt Christusbeeld en engel, afgeboord met gelobde betonnen boorden
3	TSMA_3_30	Vandegaer	1971	Ondersteunend	Elegant smeedijzeren kruis gedecoreerd met roosen cirkelmotief. Kiezelbedje afgeboord met gelobde betonnen boorden.
4	TSMA_4_17	Heeren-Janssens	1970	Ondersteunend	Met mozaïek uitgewerkte stèle op grafzerk met kruisopleg, klapproosmotief en fotokeramiek
5	TSMB_1_09	Smekens-Stockmans	s.d.	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen getrapte stèle met porseleinen engelenhoofd met vleugels
6	TSMB_1_11	Thomas	1951	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een kleine hardstenen sarcofaag met porseleinen engel
7	TSMB_1_14	Alaerts	1961	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen getrapte stèle met porseleinen Christushoofd en fotokeramiek, geflankeerd door een rechtstand met kruisopleg. Hardstenen grafzerk met kruisopleg en faience bloemenornament
8	TSMB_1_15	Jacquemijn	1963	Ondersteunend	Hardstenen stèle met fotokeramiek en porseleinen engelenhoofd met vleugels, geflankeerd door een rechtstand. Hardstenen grafzerk met faience bloemenornament
9	TSMB_2_04	Vanhelmont	1940	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen stèle, geflankeerd door een rechtstand met porseleinen engel, op een kiezelbed met hardstenen beboording
10	TSMB_2_05	Smets	1940	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen getrapte stèle, geflankeerd door een rechtstand met kruismotief in reliëf, op een kiezelbed met hardstenen beboording
11	TSMB_3_04	Lemmens	1943	Ondersteunend	Kindergraf uitgewerkt als een hardstenen stèle met porseleinen engelenhoofd met vleugels op grafzerk met kruismotief in reliëf
12	TSMB_3_09	Schroeven-Goethuys-Vandenbergh	s.d.	Ondersteunend	Hardstenen grafkruis op omhaagd kiezelbed
13	TSMB_3_10	Schouters-Vanwinkel	1971	Ondersteunend	Met mozaïek bekleedde stèle met fotokeramiek en kruisopleg en grafzerk
14	TSMB_3_11	Vandegaer-Beken	1971	Ondersteunend	Met mozaïek bekleedde stèle met fotokeramiek en kruisopleg en grafzerk
15	TSMB_4_01	Clinckx-Verreck	1968	Ondersteunend	Met mozaïek bekleedde stèle met kruisopleg en grafzerk
16	TSMB_4_07	Robbeyns-Vandervelpen	1900	Lokaal	Hardstenen klaverbladkruis met papaverkrans en plantenmotief in reliëf
17	TSMC_4_07	Kenes- Nijs	1955	Ondersteunend	Hardstenen getrapte stèle met porseleinen Christushoofd en rechtstand met kruisopleg op een hardstenen grafzerk met kruismotief in reliëf
18	TSMC_5_03	Oversteyns-Van Belle	1957	Ondersteunend	Hardstenen getoogde stèle met rozenband en porseleinen Christushoofd, gevat tussen asymmetrische rechtstanden met kruisopleg, op grafzerk
19	TSMD_5_03	Pittevils	1929	Lokaal	Hardstenen grafkruis met centraal een porseleinen Christushoofd
20	TSMD_5_04	Dekeyzer	1935	Lokaal	Hardstenen grafkruis met centraal een porseleinen Christushoofd

PROVINCIE VLAAMS-BRABANT, TIELT-WINGE (Tielt): Parochiekerk Sint-Martinus met omgeving
BEHEERSPLAN

21	TSMD_5_05	Pierre – Pittevels	1951	Ondersteunend	Hardstenen dubbelgraf opgevat als een stèle met afgeronde hoeken, voorzien van fotokeramiek en centraal doorbroken door een verticale band met porseleinen Christushoofd
22	TSMD_6_04	Van Steyvoort-Van Den Bosch	1955	Ondersteunend	Hardstenen puntvormige stèle tussen rechtstanden met geometrisch reliëf en applicatie van een bronzen Christushoofd
23	TSME_1_05	Janssens- Kerckhoven	s.d.	Lokaal	Hardstenen leliegrafkruis met porseleinen Christusapplicatie
24	TSME_2_01	s.n.	s.d.	Lokaal	Hardstenen grafplaat tegen de kerkmuur
25	TSME_2_06	Van Orshaegen- Geniets	1952	Lokaal	Gietijzeren grafkruis met afbeelding van de vier evangelisten
26	TSME_2_07	De Ceulaer	1954	Lokaal	Hardstenen grafkruis met kelk- en alfa & omegamotief in reliëf op grafzerk
27	TSME_2_08	Boxstens-Wera	1928	Lokaal	Hardstenen pseudo-Keltisch grafkruis met bronzen Christusapplicatie en fotokeramiek op grafzerk
28	TSME_2_11	Dockx	1948	Lokaal	Hardstenen grafkruis met kelk- en alfa & omegamotief in reliëf op grafzerk
29	TSME_3_03	Vander Weyden	1964	Ondersteunend	Granito pseudo-getoogde stèle met rechtstanden en fotokeramiek met bronzen omlijsting op grafzerk
30	TSME_3_04	s.n.	s.d.	Lokaal	Gietijzeren grafkruis met ingewerkt Christusbeeld
31	TSME_3_06	Goetens	1747	Bovenlokaal	Natuurstenen pseudo-Keltisch grafkruis

TSMA_1_08(1)

TSMA_2_23(1)

TSMA_3_30(2)

TSMA_4_17

TSMB_1_09(1)

TSMB_1_11(1)

TSMB_1_14(1)

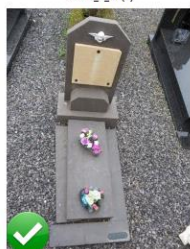
TSMB_1_15(1)

TSMB_2_04(1)

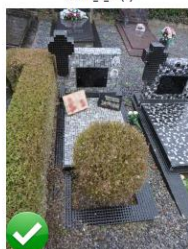
TSMB_2_05

TSMB_3_04(1)

TSMB_3_09(1)

TSMB_3_10

TSMB_3_11

TSMB_4_01

PROVINCIE VLAAMS-BRABANT, TIELT-WINGE (Tielt): Parochiekerk Sint-Martinus met omgeving
BEHEERSPLAN

TSMB_4_07 (01)

TSMC_4_07

TSMC_5_03

TSMD_5_03(1)

TSMD_5_05(1)

TSMD_6_04(1)

TSMD_6_04

TSME_1_05(1)

TSME_2_01(1)

TSME_2_06

TSME_2_07

TSME_2_08

TSME_2_11

TSME_3_03(1)

TSME_3_04(1)

Bijlage 3. Beschermingsbesluiten

1. Bescherming van het orgel als monument: KB van 12-10-1981

BOUDEWIJN,
KONING DER BELGEN,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten ;

Gelet op het koninklijk besluit van 27 juni 1977 tot bepaling van bijkomende algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten, stads- en dorpsgezichten, meer bepaald voor de orgels ;

Gelet op de ministeriële besluiten van 4 augustus 1980 tot vaststelling van de ontwerpen van lijst van voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten ;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 13 november 1980 ;

Op de voordracht van Onze Vlaamse Staatssecretaris voor Cultuur, Toerisme en Huisvesting,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Artikel 1 : - Worden beschermd als monument overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976, om reden van de historische waarde :

1. het orgel in de Sint-Engelbertuskerk te Diest (Deurne), bekend ten kadaster : Diest (Deurne), sectie B 2, perceelnummer 225 I, eigendom van de gemeente Diest (Deurne).
2. het orgel in de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Diest (Molenstede), bekend ten kadaster : Diest (Molenstede), sectie H, perceelnummer 154 C, eigendom van de gemeente Diest (Molenstede).

./..

./..

25. het orgel in de Sint-Pieterskerk te Tielt-Winge (Kiezegem), bekend ten kadaster : Tielt-Winge (Kiezegem), sectie A, perceelnummer 71, eigendom van de gemeente Tielt-Winge (Kiezegem).
26. het orgel in de Sint-Mattheuskerk te Tielt-Winge (Meensel), bekend ten kadaster : Tielt-Winge (Meensel), sectie C, perceelnummer 333/2, eigendom van :
De Kerkfabriek van Sint-Mattheus
p.a. Marcel Verbist
Heirbosstraat 9 - 3385 Tielt-Winge.
27. het orgel in de Sint-Martinuskerk te Tielt-Winge (Tielt), bekend ten kadaster : Tielt-Winge (Tielt), sectie C, perceelnummer 295, eigendom van de gemeente Tielt-Winge (Tielt).
29. het orgel in de Sint-Genovevakerk te Tienen (Oplinter), bekend ten kadaster : Tienen (Oplinter), sectie D, perceelnummer 217 A, eigendom van :
De Kerkfabriek van Sint-Genoveva
p.a. René Lefèbre
Neerlintersteenweg 113 - 3340 Tienen.
30. het orgel in de Sint-Lambertuskerk te Tienen (Overlaar), bekend ten kadaster : Tienen (Overlaar), sectie C, perceelnummer 196 C, eigendom van de gemeente Tienen (Overlaar).
31. het orgel in de Sint-Pietersbandenkerk te Tienen (Vissenaken), bekend ten kadaster : Tienen (Vissenaken), sectie C, perceelnummer 176, eigendom van :
De Kerkfabriek van Sint-Pietersbanden
p.a. Felix Thijs
Sint-Pietersstraat 42 - 3307 Tienen.
32. het orgel in de Sint-Odulphuskerk te Zoutleeuw (Booienhoven), bekend ten kadaster : Zoutleeuw (Booienhoven), sectie A, perceelnummer 341 A, eigendom van :
De Kerkfabriek van Sint-Odulphus
p.a. Alfons Lammens
Runkelweg 2 - 3430 Zoutleeuw.
33. het orgel in de Sint-Martinuskerk te Zoutleeuw (Dormaal), bekend ten kadaster : Zoutleeuw (Dormaal), sectie A, perceelnummer 248, eigendom van :
De Kerkfabriek van Sint-Martinus
p.a. Camille Verbiest
Zoutleeuwse Steenweg 25 - 3430 Zoutleeuw.

- 5 -

./..

Artikel 2 : Onze Vlaamse Staatssecretaris voor Cultuur, Toerisme en Huisvesting is belast met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven te BRUSSEL, 12 oktober 1981

VAN KONINGSWEGE :

De Vlaamse Staatssecretaris voor Cultuur, Toerisme en Huisvesting,

R. DE BACKER - VAN OCKEN.

2. **Wijzigingsbesluit orgel: MB 19-12-2014**

Ministerieel besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 oktober 1981 houdende de bescherming van 33 orgels in Vlaams-Brabant

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 17 oktober 2014;

Gelet op het koninklijk besluit van 12 oktober 1981 houdende de bescherming van 33 orgels in Vlaams-Brabant;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 6 november 2014;

Overwegende dat werd vastgesteld dat het koninklijk besluit van 12 oktober 1981 het begrip "deel" ontbreekt bij de perceelaanduiding voor wat betreft de orgels opgesomd vanaf punt 1 tot en met punt 33,

BESLUIT:

Enig artikel. In artikel 1 van het koninklijk besluit van 12 oktober 1981 wordt bij de perceelnummers van alle opgesomde orgels vanaf punt 1 tot en met punt 33 telkens de omschrijving "deel" toegevoegd.

Brussel, **19 DEC. 2014**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

Geert BOURGEOIS

3. Bescherming van de Sint-Martinuskerk als monument en de omgeving als dorpsgezicht: KB
van 23-10-1981

KONINKRIJK BELGIE

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN NEDERLANDSE CULTUUR

BOUDEWIJN,
KONING DER BELGEN,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten ;

Gelet op het ministerieel besluit van 28 juli 1980 tot vaststelling van het ontwerp van lijst van voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten ;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 25 juni 1981 ;

Op de voordracht van Onze Vlaamse Staatssecretaris voor Cultuur, Toerisme en Huisvesting,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Artikel 1 : - Wordt beschermd als monument overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976, om reden van de artistieke en historische waarde :

- de Sint-Martinuskerk, te Tielt-Winge (Tielt), bekend ten kadaster : Tielt-Winge (Tielt), sectie C, perceelnummer 295, eigendom van de gemeente Tielt-Winge.

Artikel 2 : - Wordt beschermd als dorpsgezicht overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976, om reden van de historische waarde :

- de Sint-Martinuskerk, met haar omgeving, te Tielt-Winge (Tielt), zoals afgebakend op bijgaand plan.

Artikel 3 : - Onverminderd de bepalingen van het koninklijk besluit van 6 december 1976 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten, stads- en dorpsgezichten, worden voor de behartiging

- 2 -

van het algemeen belang de volgende beperkingen aan de rechten van de eigenaars gesteld : behoudens geldig verleende machtiging, overeenkomstig de bepalingen van het artikel 5 van het decreet van 3 maart 1976, is het verboden :

1. op de hogervermelde percelen de werken uit te voeren vermeld in artikel 44 van de wet van 29 maart 1962, houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening en de stedenbouw ;
2. de ordonnantie en het uitzicht van de percelen en van de zich erop bevindende onroerende goederen te wijzigen.

Artikel 4 : - Onze Vlaamse Staatssecretaris voor Cultuur, Toerisme en Huisvesting is belast met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven te BRUSSEL, 23 oktober 1981

VAN KONINGSWEGE :

De Vlaamse Staatssecretaris voor Cultuur, Toerisme en Huisvesting,

R. DE BACKER - VAN OCKEN.

PROVINCIE VLAAMS-BRABANT, TIELT-WINGE (Tielt): Parochiekerk Sint-Martinus met omgeving
BEHEERSPLAN

